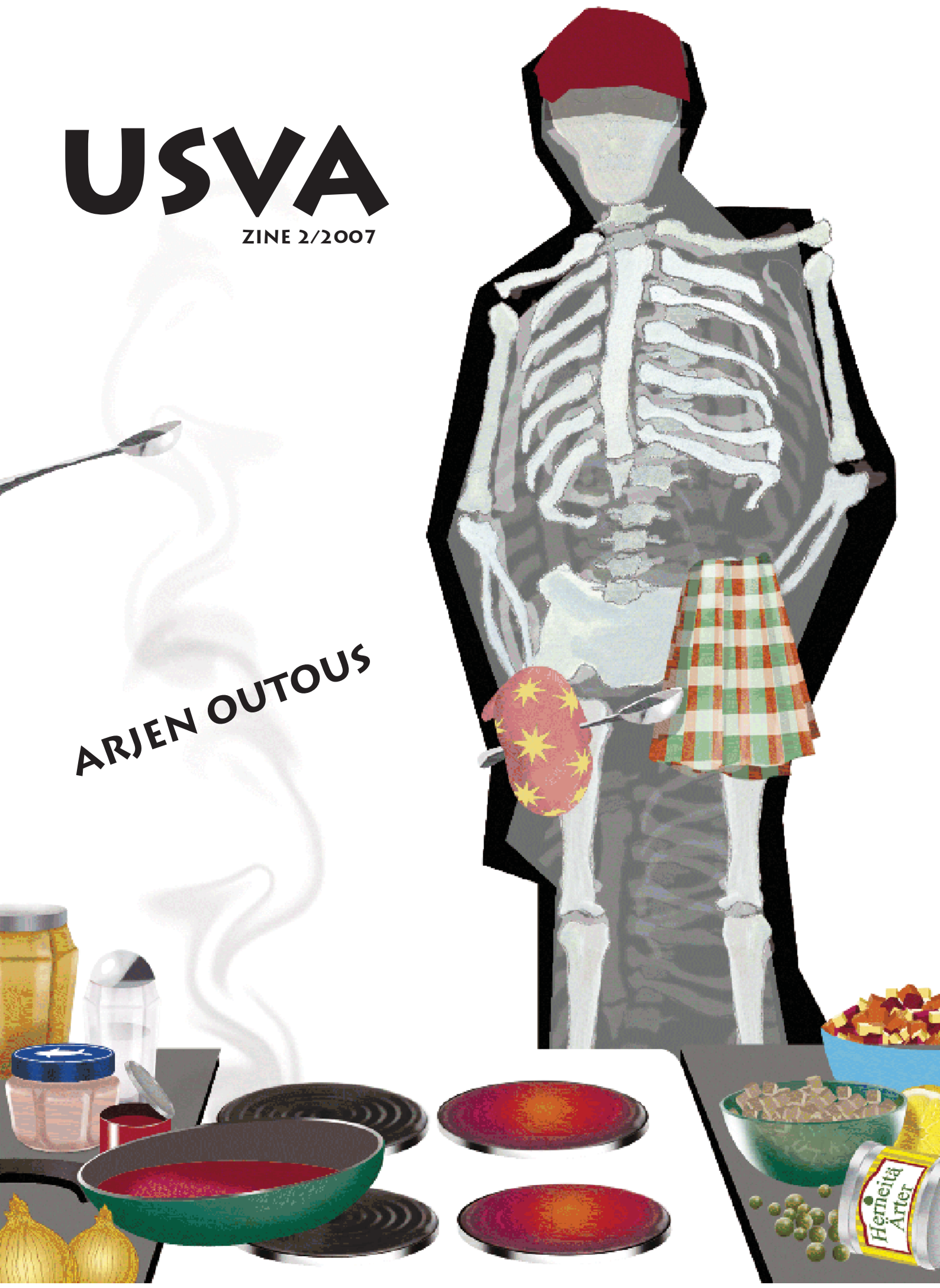

USVA

ZINE 2/2007

ARJEN OUTOUS

<i>Pääkirjoitus - Arkista satoa perkaamassa</i>	3
<i>Liisa Rantalaiho: Metsää puilta</i>	4
<i>Juri Nummelin: Puitten juuret</i>	6
<i>Boris Hurtta: Arkea ja juhlaa</i>	10
<i>Jussi Katajala: Veteinen</i>	14
<i>Irma Hirsjärvi: Kiinnostavat, mahdolliset, raakatut</i>	21
<i>Petri Salin: Proosan jäällä ei armoa tunneta</i>	22
<i>Katariina Juntunen: Pohjavirtoja</i>	24
<i>Petri Laine: Arjen outottamisesta</i>	31
<i>Tuula Hautala: Rat Masterson</i>	32
<i>Sari Peltoniemi: Klasi</i>	41
<i>Maija Miikkola: Aamunkoitto</i>	44
<i>Carita Forsgren: Iioo! Iioo!</i>	46
<i>Urpuleena Grönroos: Marian ilmestys</i>	60
<i>Tiina Raevaara: Atorox = paljon tekstiä + tylsää kerrontaa + borgilintuja</i>	65
Yhteystiedot / Vastaava toimittaja:	
Anne Leinonen / usvazine@gmail.com	

Kiisterintie 146, 50670 Otava

Kansikuva: Tytti Heikkinen

Graafinen ulkoasu: Eija Laitinen

Taitto: Anne Leinonen

Valokuvat, grafiikka: Tytti Heikkinen, Tuuli Hypén, IStockphoto.com

Kirjoittajat: Carita Forsgren, Urpuleena Grönroos, Tuula Hautala, Irma Hirsjärvi, Boris Hurtta, Katariina Juntunen, Jussi Katajala, Petri Laine, Sari Peltoniemi, Maija Miikkola, Juri Nummelin, Liisa Rantalaiho, Tiina Raevaara, Petri Salin

Hallintoneuvosto: Petri Salin, Petri Laine, Helena Numminen, Raija Komppa-Rannaste, Datapeltojen pehtoori, Anne Huotarinen, Eija Laitinen, Markku Lappalainen, Ulla Huopaniemi-Sirén, Liisa Rantalaiho, Sari Peltoniemi, Irma Hirsjärvi

Tekstien ja kuvien copyright on tekijöillä.

Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa osoitteessa www.usvazine.net

Usva 2/2007 julkaisupäivä: 16.6.2007

3/2007 ilmestyy elo-syyskuussa 2007.

Usva julkaisee spekulatiivista fiktiota, artikkeleita, valokuvia sekä grafiikkaa. Ota yhteyttä, niin saat tarkemmat tiedot, missä formaatissa aineisto kannattaa toimittaa.

Sisällys

Usva 2/2007 on omistettu Arjen outous -kirjoituskilpailussa menestyneille teksteille, voittajille sekä kisan sadolle. Tässä numerossa kilpailun tuomarit perustelevat valintansa ja tekijät esittelevät tarinoidensa taustoja. Kilpailuun osallistui 132 novellia, joiden keskipituus oli 7 liuskaa. Osa tuomareista luki lähes kaiken, osa valikoi man. Kukin tuomari valitsi oman suosikkinsa, ja näin kilpailussa on neljä voittajaa. Voittajatekstien esittelyn aloittaa **Juri Nummelinin** *Puitten juuret*, joka vie lukijansa kuntosalin kummallisia yksityiskohtia tihkuvaan arkeen. Novelli hyödyntää taitavasti moninäkökulmatekniikkaa ja muodonmuutos-tematiikkaa.

Jussi Katajalan novelli *Veteinen* kuvaa modernia työelämää lämpimän humoristisesti, myyttisiä arvoja unohtamatta.

Katariina Juntusen *Pohjavirtoja* on vahva kuvaus joesta, joen rannalla jotakin odottavasta tytöstä ja aikuisuuden ensi askeleista. Tunnelmaltaan mystinen novelli sai kahden tuomarin puoltoäänänen voittoon.

Tuula Hautalan *Rat Masterson* on lämmin ja humoristinen tarina, jossa todellisuus ja satu lomittuvat.

Sekä **Sari Peltoniemen** *Klasi*, **Maija Miikkolan** *Aamunkoitto* ja **Urpuleena Grönroosin** *Marian ilmestys* ovat poimintoja kisan parhaimmistosta. Klasi edustaa kisassa hyvin edustettua lapsinäkökulmaa, joka saa arkeen nitkautetuksi uusia ulottuvuuksia. Aamunkoitto on kaunis ja metaforinen kuvaus parisuhteesta, joka käpertyy itseensä. Marian ilmestys käy läpi naisen eri elämänvaiheita myyttisessä hengessä.

Carita Forsgrenin *Iioo! Iioo!* on kisan ulkopuolelta napattu novelli, joka sopii sisältönsä puolesta numeron arkiseen teemaan. Myytit kietoutuva osaksi arkea, kun pikkupaikkakunnan naiset juhlivat omia perinteitään, eikä äidin rakkautta tule aliarvioida.

Lehden lopussa on **Tiina Raevaaran** kirjoittama *Atorox 2007* -äänestystä käsittelevä artikkeli *Atorox = paljon tekstiä + tylsää kerrontaa + borgilintuja*. Raevaara analysoi jokaista varsinaista ehdokaslistalle päätyntä novellia.

PÄÄKIRJOITUS

ARKISTA SATOA PERKAAMASSA

Arjen outous -kirjoituskilpailuun saapui kiitettävän runsas sato, reilusti yli sata tekstiä. Määrä osoittaa, että arjen kummallisuus sekä realismin ja fantasian rajapinnassa oleva kirjallisuus kiinnostaa. Mukana oli paljon uusia tekijöitä, ehkä jopa tkemässä aluevaltausta spefin puolelle. Ilahduttavinta oli saada terveisiä Ranskasta ja Yhdysvalloista: Usva on tuttu sielläkin.

Luin kaikki novellit läpi, uteliaisuudesta mutta myös siksi, että esiraaditin osalle tuomareista jatkoonmenijät. Muutaman novellin hylkäsin mammuttimaisen pituuden vuoksi sekä siksi, että novelli oli joko julkaistu nettilehdessä tai olin juuri kuullut sen sijoittuneen jossakin toisessa kirjoituskilpailussa. Loput saivat tasapuolisen kohtelun. Kerrankin sain lukea parhaimmistoa ilman lopullisen arvottamisen paineita, ei tarvinnut miettiä otsa rypyssä minkä tekstin palkitsisin tai mikä olisi mil-läkin kriteerillä voiton arvoinen. Taakka jäi tuomareiden kannettavaksi. Tuomareina olleet **Irma Hirsjärvi**, **Boris Hurta**, **Petri Laine**, **Liisa Rantalaiho** ja **Petri Salin** valitsivat kukin henkilökohtaisen suosikkinsa tekstien joukosta.

Annista tarttui silmään muutama luonnehdinnan arvoinen seikka. Lapsuutta ja lapsia käsitteleviä tekstejä oli mukana paljon. Lapsen silmien kautta maailma avautuu usein kummallisena ja yksinkertaisista asioista voi tehdä monimutkaisia. Mukana oli koulukiusaamista, lasten ja vanhempien välisiä kummallisia suhteita, hylkäämistä, yksinäisyyttä, mutta myös pilkahduksia elämän yksinkertaisista riemuista. Toinen suosikkiteema oli parisuhteet ja niiden ruotiminen, kylmät, väkivaltaiset tai peräti sadistiset suhteet olivat muodissa. Tehtävänasettelusta johtuen tekstit olivat pääosin realistiseen ympäristöön sijoittuvia. Muutamassa yritettiin kuvailla tulevaisuuden arkea.

Merkittävää oli myös se, että novellin keskipituus oli vain 7 liuskaa, ja eritoten aivan lyhyet novellit näyttivät kyntensä.

Mitä havaintoja kärjestä voi sitten tehdä? Samat novellit nousivat usean tuomarin suosikkilistalle. Esiraadittamisestani huolimatta sekä noin 40 novellin valikoiman lukijoilla että yli 100 novellin lukijoilla oli lähes samat tekstit kisaamassa kärjessä. Pieniä variaatioita tietenkin oli, mutta usein kärkikaartissa oleva novelli sai puolta vähintään kolmelta muulta tuomarilta. Viimeinen taisto

käytiinkin sitten mielenkiintoisissa merkeissä. Jokainen tuomari keskittyi painottamaan erilaisia seikkoja – tähän kun oli lupa annettu – ja näin tuomarit alkoivatkin valita erilaisia voittajia. Jonkun tuomarin ykkösnovelli oli toisen kakkonen tai kolmonen, jonkun nelonen nousi toisella ykköseksi ja niin pois päin.

Kisasta valikoitui lopulta neljä voittajaa: kaksi tuomaria päätyi valitsemaan suosikikseen saman tekstin. **Irma Hirsjärven** ja **Petri Salinin** voittaja on oululaisen **Katariina Juntusen** *Pohjavirtoja*, lyyrinen ja surumieli-nen kertomus joesta ja lapsista sen rannalla, sekä aikuisuuden väistämättömyydestä lähenemisestä.

Lämmin huumorikin tuntui purevan tuomareihin myö. **Petri Laine** valitsi voittajaksi tamperelaisen **Tuula Hautalan** *Rat Mastersonin*, joka hyödyntää toden ja tarun hienovireistä sekoittumista lämpimällä otteella. **Boris Hurttaa** miellytti **Jussi Katajalan** työelämää hauskasti kuvaava, daimoneita arjessa hyödyntävä *Vetehinen*. **Liisa Rantalaihon** suosikiksi nousi moninäkökulmatekniikkaa hyödyntävä *Puitten juuret*, joka on turkulaisen **Juri Nummelinin** käsialaa.

Kirjoituskilpailun tulos vahvistaa jo entuudestaan tiedettyä asiaa: on mahdollista löytää objektiivisesti valittu kärkijoukko tekstejä, jotka ovat laajan lukijakunnan mielestä parhaimmistoa. Aivan kärkisijat sen sijaan ovat usein hyvin subjektiivisen valinnan tuloksia, ja tuomareiden henkilökohtainen näkemys alkaa painaa vaakakupissa. Raadit saattavat valita kompromissi-voittajia, useaa tuomaria samanaikaisesti miellyttäviä tekstejä, mutta yksilöpoiminnoissa myös erikoisemmat, mielipiteitä jakavat tekstit pääsevät esille.

Tähän numeroon on voittajien lisäksi otettu mukaan muutama kärkikahinoissa mukana ollut novelli. Numeron lopussa oleva **Tiina Raevaaran** Atorox-ehdokasnovellien analyysi kannattaa lukea kisan satoa samalla silmäillen, sillä artikkeli sisältää muutamia tärkeitä huomioita kotimaisen spekulatiivisen novelliitiikan ongelmakohdista. Ehkäpä teemoitetuilla kirjoituskilpailuilla ja rohkeilla julkaisupoliittisilla linjauksilla olisi mahdollista saattaa lukijoiden tietoisuuteen myös tämän hetken valtavirtaspefistä poikkeavaa kaunokirjallisuutta?

Anne Leinonen

METSÄÄ PUILTA

LIISA RANTALAIHON HUOMIOITA KILPAILUSTA

Novelli *Puitten juuret* on minun voittajani. Se jäi välittömästi mieleen ja pysyi siellä kirkkaana koko runsaan sadan novellin nipun luettuani.

Novelli on kuuden henkilön kertomus vanhalta kuntosalilta, paikasta missä elävä liha muutenkin kokee muodonmuutoksia. Kun sitten bodaajan jalat alkavat työntää puun juuria ja iho muuttuu kaarnaksi, kukaan ei nosta mediakohua, vaan muuntunut luonto pyhitetään arkiseksi kehonpalvonnan jumalaksi, paikan omaksi perinteeksi. Muodonmuutos on eräs klassisimpia myyttejä mitä fiktiossa voi käsitellä, ja tässä se esitetään aivan tavallisten arkisten ihmisten kertomana. Jokaisella kertojalla – viisi miestä ja yksi nainen – on oma äänensä, puhetapansa ja havaintonsa, eli novelli käyttää näkökulmatekniikkaa, ja käyttää sitä taitavasti. Haistan ja kuulen kuntosalin ilmapiirin, hien, raudan, ähkäykset ja välineiden kolahtelun, näen miten bodaajan suonet kohoavat lihaksista juuri kuin kasvin lehtiruoto. Ei turhia selityksiä. Ihmisliha, kasvit, eläimet ja vieläpä ihmisten kulttuurin abstraktiot sekoittuvat niin että tavallisesta arjesta kasvaa erottamattomasti outoutta. – Jos jotakin saisi tekstissä muuttaa, niin ehkä pyytäisin paria lausetta lisää viimeisen kertojan osuuteen, silloin se olisi määrällisesti paremmassa tasapainossa muiden kanssa; sisällön puolesta lisää ei tarvita. – Tämä novelli on siis tiivis juttu, kuusisärmäinen, hiukan hymyilevä kide (etten nyt ylisanoisi että timantti), ja mielestäni juuri sitä arjen outoutta joka oli kilpailun teimana.

Kilpailutuomareilta yleensä kysytään, millä perusteella ja miten arviointi tapahtuu. Kilpailuun tuli tietääkseni noin 130 novellia, joista Anne Leinonen diskasi muutaman. Lopuista, siis suunnilleen sadasta novellista sain noin puolet alun perin paperilla ja toiset puolet sähköisenä versiona; niistä lyhyet 2-3 sivun jutut luin suoraan ruudulta ja pitemmät tulostin paperille. Paperin lukeminen tuntuu edelleen mukavammalta, siihen on kätevää omalla kynällä merkata kommentteja.

Ensi lukemalla jaottelin jutut kolmeen koriin, noin karkeasti sanoen hyvät, keskinkertaiset ja huonot. A-koriin novellit, jotka tuntuivat (ainakin lähes) julkaisuvalmiilta, joissa oli selkeä hahmotettava rakenne, kiin-

nostavasti kuvatut henkilöt, hyvää rikasta kieltä, eikä ihmeempiä puutteita tai vikoja. B-korin novellit olivat kohtalaisen hyviä nekin, mutta kaipasivat vielä korjailua ja hiomista. Usein niissä oli liikaa tekstikuormaa, venytetty alku tai laahaava keskikohta. Näitä kuitenkin luin ensi lajittelun jälkeen uudestaan, sillä A- ja B-korien raja häilyi jossakin määrin, uudestaan lukemalla jokin juttu putosi ja toinen nousi. C-koriin joutuivat ainakin kaikki jutut joiden kieli oli huonoa, ajatus sekava tai pahimmillaan koko teksti epämääräistä mössöä. Minun arvioissani kieli painaa aika lailla, siis hyvä idea ei pysty korvaamaan kankeaa ja fraseologista suomenkieltä (saaticka yhdys sana virheitä, grrr!) eikä muuten ylen purppuraista tyyliäkään. Kun oli kyse vain yhden voittajanovellin valinnasta, annoin C-korin rauhassa kasvaa: sinne vaan kaikki huokailut, hortoilut, epämääräiset pötköt, jankkaukset ja jaarittelut, vallankin jos niistä ei edes tiheällä kammalla löytänyt spekulatiivisia aineksia. Itse asiassa noin puolet teksteistä karsiutui ensi lukemalla, ja usean lukemisen jälkeen ”loppukilpailuun” jäi parikymmentä novellia.

Tuntuihan se mukavan vapaalta, ettei tarvinnut lopuksi istua raatiin neuvottelemaan yhteisestä linjasta, vaan sai valita ihan subjektiivisesti oman mieltymyksen mukaan. Toisaalta yhden voittajan valinta jättää monet hyvät jutut vaille palautetta, esimerkiksi sitä tietoa että juttu pääsi sentään bubbling-under-osastoon. Niinpä käytän tässä tilannetta hyväkseni ja mainitsen edes joitakin mielestäni hyviä novelleja ihan nimeltä. Niiden kirjoittajista minulla ei vielä ole tietoa (lukuun ottamatta muiden tuomareiden valitsemia voittajia).

Pari yleistä seikkaa kilpailun novelleista sietänee ensin mainita. Olisin todella odottanut enemmän kaikenlaista outoutta, kun kilpailun teema kerran oli ”Arjen outous”. En suinkaan tarkoita, että olisi pitänyt olla jotakin perinteistä fantasia-, scifi- tai kauhusesäilytystä, mutta huomattavan suuresta osasta puuttui ylipäättään outottava aines tai näkökulma. Aika monet jutut tuntuivat siltä, että kirjoittaja vain halusi jakaa jonkin huokailunsa lukijan kanssa. Spefi-ainesten puuttuminen ei sinänsä tehnyt novellia mielestäni huonoksi, tulihan

kärkiryhmään oitis esimerkiksi novelli *Pysähtyneessä maailmanpyörässä*, mutta mitä useammin sen luki, sitä enemmän tuntui että hyvä mainstream-novelli oli väärässä kilpailussa. Oli se kyllä turhan pitkäkin. Mukavaa luetavaa oli myös novelli *Tervaskannot*, mutta sen lupailema outous taas paljastui nokkelaksi dekkarijuoneksi.

Toinen silmiinpistävä yleispiirre oli kaikenlainen kurjuus, sillä melkein puolet teksteistä oli erilaisia kurjuusjuttuja, nekin sekä parempia että huonompia. Mitäkö tarkoitan kurjuusjutuilla? Eniten oli monenlaista kuolemista: henkilöitä uhkaava kuolema, läheisen ihmisen menetys, tapaturma, itsemurha, murha, yliluonnollinen kauhukuolema, väkivaltainen kuolema sodassa. Edelleen monenlaisia ruumiillisia ja henkisiä tuskatiloja, paranoiaa, erilaista perhehelvettiä puolisoiden välillä, mutta vielä enemmän lasten ja vanhempien välillä, inestiiä ja pedofiliaa, sukupuolittunutta väkivaltaa, yhteiskunnallista alistusta ja pakkovaltaa, itsekästä piittaamattomuutta lähimmäisen tuskasta, työttömyyttä ja taloudellista hätää, työpaikka- ja koulukiusaamista sekä teiniangstia. Sen kaiken ahdistuksen keskellä taisi jokainen huumoripitoinen novelli hyötyä ylimääräistä plussaa...

Ihan loppuvaiheessa harkitsin voittajan valintaa pitkään kahden novellin välillä. Toinen mahdollisuus olisi ollut novelli *Jätehuollon haasteet*, suggestiivinen, visuaalisesti tehokas ja lähes sietämättömän ajankohtainen tarina hallintavallasta ja tarpeettomista ihmisistä – siitä yhteiskunnan rosakasakista. Sitä juttua en unohda, enustan että se vielä näkyy jossakin kilpailussa palkinnoilla tai julkaistaan muuten. Kirjoittajalle harkittavaksi: voisiko-han novellia keskiosastaan vielä pelkistää (siis sitä aseman episodina)?

Sellainen arjen outous, joka tehosi juuri minuun lukijana, korostui nimenomaan muutamissa lyhyissä jutuissa. *Aamunkoitto* (3 s.) oli ihmissuhdekeskeistä hiukan outoa arkea; jäin miettimään pitäisikö tarina lukea varoittavana vai ihailtavana, siis se että rakkaus saa ihmiset käpertymään pois maailmasta? *Juhlapäivä* (4 s.) puolestaan hurmasi minut kertakaatamalla! Juttuhan ei maistu novellilta ollenkaan, mutta siinä oli upea ristivalotus ja aistimuksellisen kielen rytmi vei mukanaan. *Kuvittele!* (2 s.) taas oli pelkkä tuokiokuva, josta puuttui täysin novellin jännite, mutta kaikessa arkisuudessaan se oli kirjaimellisesti ilmava fantasia, joka viehätti toiveunena. Näitä jo selvästi pitempi *Marian ilmestys* (8 s) kierrätti uskonnollista myyttiämme nykytarinaksi; se veti suun

hymyyn monta kertaa, muttei oikeastaan koskettanut. Novelli kuitenkin pursui ihailtavan taitavia ilmaisuja ja kielikuvia joille olen heikko.

Loppusuoralla parhaiden joukossa minullakin oli novelleja, joita muut tuomarit sitten valitsivat omiksi voittajikseen, kuten *Rat Masterson*, sympaattinen, iloinen tarina, jota mielestäni kuitenkin voisi tiivistää, ja *Vetehinen*, kepeällä tyyllillä hyvin rakennettu tarina, jossa huumori on sisällä tarinassa eikä erillisenä vitsinvääntönä. Niin paljon olen kuitenkin lukenut Pratchettia, ettei idea tuntunut enää tuoreelta. *Pohjavirtoja* oli minustakin rakenteen ja ihmiskuvauksen kannalta hyvä novelli, mutta siinä rupesi kiusaamaan pikkuvirheet ja erityisesti tyylin lipsuminen, kun lapsiminäkertoja eksyi aikuisen kuvailijan ilmauksiin. Tämä teksti vertautui mielessäni koko ajan toiseen kilpailunovelliin *Lasimaailma*, jossa tuntui olevan kovasti symboliikkaa ja sisäisiä tapahtumia, psyykkisen torjunnan ja kipeiden tunteiden ristiriitaa; siinä taas ulkoisten tapahtumien kuvaus ei oikein vakuuttanut.

Parhaaseen A-ryhmään pääsi kyllä jokunen perinteistä scifiä ja kauhua edustava novellikin. Näitä olivat esimerkiksi autistisen lapsen tarina *Konrad*, teemanaan kysymys siitä kuka on ihminen ja kuka kone, tai *Rakkaani Flavia*, jonka minäkertoja kehittyy kirjaimellisesti konekielen tulkiksi – siinä jutussa voisi jaanailua huolletta supistaa. Jonkinlaista psykokauhua edusti novelli *Side*, jossa kuollut (?) rakastettu ei pysy poissa; novelli *Uuteen kotiin* taas oli hauskaa kauhua, kun huijaava kiinteistövälittäjä sai ansionsa mukaan.

Loppujen lopuksi on oikeastaan helpompi perustella miksi jonkin jutun karsii kuin miksi sen nostaa kärryyn. Kun on lukenut paljon novelleja, niin arvostelu-perusteet ovat osaksi automatisoituneet, niin että vasta jälkikäteen miettii miten jutun ansioita tai puutteita voisi luonnehtia. Erityisesti nyt kun oli tehtävänä valita oma voittajansa, se antoi luvan intuitiivisille perusteille järjestelmällisen pistelaskun sijasta. Silloin hyvät novellit erottuvat sillä että ne jäävät mieleen, ja jäävät nimenomaan kokonaisuutena, ei vain sillä että niissä olisi joku kiinnostava hahmo tai episodi. Parhaat novellit ovat enemmän kuin teknisesti hyviä, ne ovat persoonallisia ja koskettavat lukijan tunteita.

Liisa Rantalaaho, 21.05.07

PUITTEN JUURET

JURI NUMMELIN

KEVIN, 36

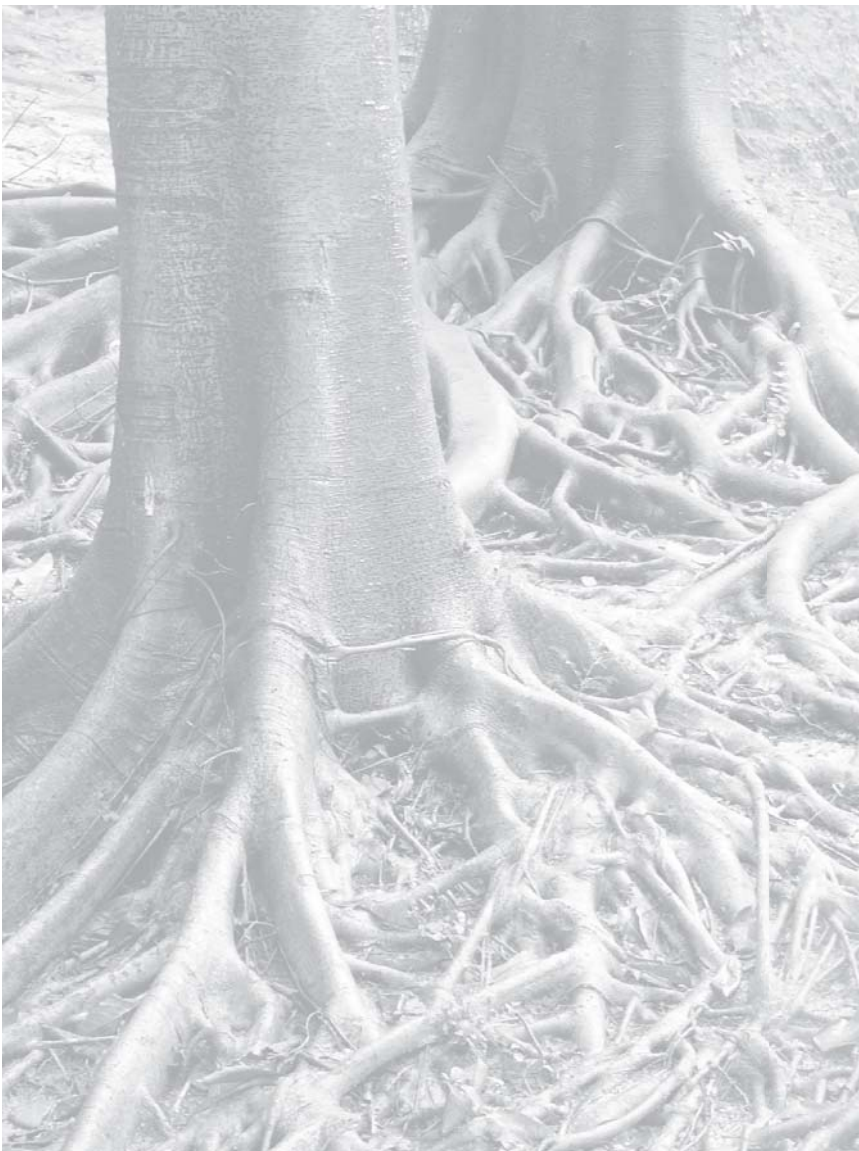
”Kerran yks jätkä teki rintalihasliikkeitä, niitä missä ollaan penkillä selällään ja nostellaan käsipainoja sivuilta ylös rinnan päälle, ja sillä oli siinä varmaan jotain 50 kiloa yhteensä rautaa, ja siihen sen alle lattialle oli joku unohtanut toiset painot, pienemmät mutta ei mitkään kauhean pienet, ainakin 15-kiloiset, ja ne oli liian lähellä sitä jätkää, joka siinä teki hommia. Ja sitten sen jätkän, olikohan sen nimi Jaska tai jotain, se oli varmaan Paattisilta kotoisin, sen perheessä oli uusnatseja, sen veli oli kai niitä, kova skini ja oli mielenosotuksissa, niin, sen jätkän kädet jäi siihen sen omien painojen ja niiden lattialla olleiden painojen väliin ja mä olin siinä vieressä

ja kuului vaan semmonen iso ruts kun sen sormet meni katki parista eri kohdasta kun ne puristui niin kovaa niitten painojen väliin.

Ja mä luulin että se rupee huutamaan ihan täysillä, kun verta tuli niistä sen sormista niin paljon mutta se vaan nousi ja otti ne loputkin sormet irti ja heitti ne lattialle pois ja kaikki vaan tuijotti sitä ja sormenpaloja mitkä se oli heittänyt lattialle ja verisiä käsipainoja. Sitten se tyyppi meni tosi ihmeellisen näköseksi, sen naaman iho tuli ruskeaksi ja läikikkääksi, ja sen käsistä alkoi kasvaa oksia, niistä sormentyngistä siis, ja sitten joku sanoi että hei kattokaa sen jaloista tulee juuria

ja mä katsoin niitä sen jalkoja ja huomasin että niistä tosiaan oli lähtenyt semmosia versoja maahan tai siis salin lattiaan ja se jäi siihen seisomaan ja se hymyili minulle ja sanoi jotain mistä mä en saanut mitään selvää ja se kesti jotain viistoista sekuntia kun se oli siinä ihan kokonaan kiinni eikä ollut enää mikään ihminen vaan puu.

Me ei ikinä saatu tietää, mitä ihmeen mömmöjä se oli vetänyt, mutta se puu jäi siihen koristamaan sitä meidän salia ja tosi monet jätkät toi kukkia siihen puun juurelle ja joku sytytti kynttilän ja tosi monet rupes rukoilemaan siinä puun alla ennen kun ne alko treenaamaan, ne rukoili varmaan jotain urheilun jumalaa. Yks niistä tyypeistä voitti sitten SM-kisoissa hopeeta niin että kai siitä jotain hyötyä oli että se tyyppi muuttui puuksi.”

RISTO, 56

”Minähän en ole ikinä ollut mikään kova kuntosalilla kävijä eikä minua ole ikinä sen kummemmin kiinnostanut oman ruumiin muokkaaminen miksiäkään tehokkaaksi rantaleijonaksi – tokkopa sellaista sanaa kukaan enää käyttääkään –, mutta rupesin käymään salilla joskus vuoden -85 paikkeilla, kun fysioterapeutti käski. Minulla oli ollut niska jumissa monta vuotta ja menin lääkärille ja sieltä ohjattiin terapiaan. Se oli hyvä ohje, sillä vireystilani kohosi eikä hartioihin ja niskaan enää sattunut. Seksuaalinen elämäkin palasi normaaleihin mittasuhteisiin. Aloin siis käydä säännöllisesti salilla.

Kerran tulin salille hiukan väsyneenä ja normaalia myöhemmin, koska töissä oli ollut pitkä kokous, jossa oli käsitelty todella vaikeita asioita – firmamme oli fuusioitumassa toiseen, isompaan firmaan, ja työpaikkoja oli vaakalaudalla –, mutta olin ajatellut, että pieni treeni ennen kotiin menoa auttaisi tasoittamaan pahimmat särvät.

Aloitin niin kuin aina ennenkin soutilaitteella, jossa olin viisitoista minuuttia. Sen jälkeen menin venyttelemään ohuelle patjalle. Venyttelin vatsalihaksia, kylkiä, reisiä, käsivarsia ja hauksia. Lopuksi menin selälleni makuulle ja heitin jalat pään ylitse ja kurottelin varpaillani kohti lattiaa. Olin siinä noin minuutin, sitten heilautin jalat takaisin normaaliasentoon. Sitten ajattelin niksauttaa nikamia – olin huomannut, että nukuin paremmin, kun muutama nikama niskasta naksahdaisi paikoilleen. Vein käteni takaraivolleni ja aloin vetää päätä ylös- ja eteenpäin ja pidin yläselkää tiukasti kiinni patjassa. Ensimmäiset nikamat naksahdivat tutulla äänellä ja edelleen kokouksesta hiukan harmissani päätin jatkaa venyttämistä.

Se ei ehkä kannattanut, mutta en ollut suoranaisesti todistamassa, mitä sitten seurasi. Olen vain kuullut kertomuksia, joista osa on varmasti hiukan väritetty. Viimeinen, mitä itse kuulin, oli iso rusahdus. Se ei tehnyt edes kipeää.

Siitä huolimatta paikalla olleet ovat kertoneet, että kaulanikamani ja selkärankani muljahtivat ihosta läpi. Jotkut väittävät, että selkärankani katkesi. Se nyt ei ehkä vielä kuulosta kovin kummalliselta, mutta olen kuullut sanottavan, että selkärangastani lähti kiemurtelemaan tulipunainen käärme, joka sihisi ja liikutteli kaksihaaraista kieltään. Se oli puoli metriä pitkä ja kuuleman mukaan kaunis kuin julma yö. Sen silmiin ei pystynyt katsomaan ja sen sihisevä ääni toi mieleen muinaiset kertomukset kaukomailta, kidutusten täyttämät tarinat ikaikaisista kammioista ja maanalaisista luolista.

Joku kertoi kuulleen sen puhuvan. Se oli puhunut jotain ammoiin unohdettua kieltä, jota ei enää kukaan taida, mutta kesken kaiken se oli myös sanonut: ”Minä olen Usura.” Olen netistä löytänyt, että se tarkoittaa koronkiskontaa ja että eräs runoilija on käyttänyt sanaa runoissaan merkitsemään rahan ja maallisen omaisuuden himoitsemista ja sen ylivaltaa ihmiseen. Oli siis erittäin sopivaa, että sellainen tuli esiin selkärangastani juuri kun olin ollut kokouksessa, jossa oli puhuttu pelkästään rahasta.

Käärme luikerteli kuntosalin lattian keskellä kasvavan puun luokse ja puun kuorta pitkin ylös lehvästöön. Sinne se katosi eikä sitä ole sen koommin nähty. Puu kukoistaa edelleen, niin kuin se on aina kukoistanut.

Entä minä? Mitä minulle tapahtui? Heräsin unta muistuttavasta olotilastani hetken päästä, pää normaalisti paikoillaan, enkä muistanut tapahtuneesta mitään. Lääkäri oli kutsuttu, mutta tämä ei löytänyt minusta mitään vikaa eikä nähnyt syytä tehdä lähetettä uusiin tutkimuksiin. Menin kotiin, söin vaimoni laittaman aterian hyvällä ruokahalulla ja seuraavana päivänä menin töihin. Vuoden päästä lopetin työt ja siirryin toiselle alalle, jossa pystyin toteuttamaan itseäni paremmin. Käärmettä en ole sen kummemmin ajatellut. Kuntosalilla käyn edelleen säännöllisesti, mutta en enää venyttele niin innokkaasti.”

”Joku oli kertonut, että tämä yksi vanha sali oli aivan mahtava paikka ja me haluttiin tsekata se tyttöjen kanssa. Me mentiin sinne normaalin salin sijasta ja katottiin että tosi hämää paikka. Myyjällä tai mikä se siinä onkaan tiskin takana kasvoi hirmu pitkät viikset ja se oli siis nainen. Ja sen kädet näytti siltä niin kuin ne olisi ollut siannahkaa. Laitteetkin oli niin kuin ne olisi tehty joskus sodan aikaan nahasta, tosi vanhoja romuja. Tyypitkään, jotka siellä oli, eivät olleet kovin kummoisia, meidän normaalilla salilla kävi paljon siistimmän näköisiä kundeja.

Kaikkein himmeintä oli, että sen salin keskellä kasvoi puu. Tosi iso puu, täynnä vihreitä lehtiä, ja silloin kun me siellä käytiin oli kuitenkin helmikuu.

Yksi työstä, Jaana, sanoi että lähdetään pois ja että täällä on tosi outoa, mutta minä sanoin, että nyt mennään, maksettiin jo kertamaksu ja ei kai se nyt voi olla kauheaa, jos täällä on puoli tuntia. En halunnut lähteä paikasta pois – minusta oli alkanut tuntua samalta niin kun silloin kun alkaa panettamaan, paikat on märät ja mahassa tykyttää ja tekee mieli nauraa. Vaikka ne jätkät tosiaan siellä salilla ei ollut oikein minkään näköisiä.

Me treenattiin siellä puoli tuntia, muut likat ei ollut kovin innostuneita, mutta minä kävin kuumana. Kun muut halusivat lähteä, minä sanoin jääväni ja treenasin vielä puolitoista tuntia. Olin aivan pillu märkänä ja sain lopulta orkun, kun tein pakaralihaksia ja tunsin reisieni nytkyttävän yhteen.

Se oli aivan mahtavaa, mutten ole silti käynyt siellä enää toista kertaa.”

ESA, 38

”Jätkät oli hankkinut jotain uusia mömmöjä, jotain uusia steroideja jostain helvetin vinkuintiasta ja ne söi niitä niin kun jotain helvetin karkkeja. Ne veteli sitten tosissaan rautaa, siis jumalauta äijät nosti penkistä suoraan 200 kiloa, siis meinaan että ne mömmöt tosiaan vaikutti. Ja niitten lihakset näytti siltä niin kuin jollain antiikin jumalilla, semmosilla mitä oli siinä leffassa, Troijassa tai mikä helvetti se nyt oli. Tai jollain muulla heeboilla, ei kai ne jumalia ollut. Vittu minä kaikkea

voi muistaa. Mä väitän että se puu mikä siellä salilla oli on vaikuttanut niin että vähän niin kun olis muisti mennyt.

Tai jotain. No joka tapauksessa, se puu, siis se puu, minä sanon teille että se oli paha puu. Ja se yksi jätkä, se Tapio tai Tapsa niin kun sitä jotkut sano ja jotkut sano sitä myös Tappo-Tapsaksi kun sillä oli kaikkein isoimmat lihakset ja se veteli rautaa ylös niin kuin pikkulapsi jotain lusikoita, se sanoi että katotaas vähän mitä tästä puusta saa irti ja sillä oli jotain nestemäistä ainetta, mitä se ruiskutti omiin lihaksiinsa suoraan, jotain helvetin puhdasta adrenaliinia tai jotain, ja se pisti ruiskun sitä ainetta täyteen ja iski sen siihen puuhun. Kaikki nauroi niin helvetisti kun se Tapsa esitti että aijjai nyt sattuu ja että mitäs puu nyt sanoo ja vittu hyvää joulua kun silloin oli joulukuu ja se puu oli ollut siellä jo tosi monta vuotta.

Mutta ei siinä mitään tapahtunut, ainakaan heti.

Tapsa tosin katos sitten joulun jälkeen. Kukaan ei oo ikinä nähnyt sitä sen jälkeen. Puu? Se kukoistaa edelleen. Ja siitä on nyt jo pari kolme vuotta kun Tapsa katos.”

JUHANI, 41

”Minulla on aina ollut tiettyjä ongelmia ilmaista itseäni. Kuntosalilla sain itselleni itsetuntoa ja ilmaisuvoi-
maa ja taitoa. Se ei ole ollut elämäni vähäisimpiä saavutuksia. Koulukiusattuna ja alkoholisti-yksinhooltajaisän lapsena tiedän, mistä puhun.

Joku kertoi minulle siitä puusta. Kun näin sen salilla, jossa en muuten olisi ikinä saanut päähäni käydä, elämäni valaistui ja minusta tuntui kuin uusi lapsuus olisi ollut minulle mahdollinen. Kävin siellä ensiksi kolme kertaa viikossa ja olin joka kerta kaksi tuntia. Sitten kävin salilla kaikkina muina päivinä, paitsi maanantaisin, jolloin minulla oli tapana käydä elokuva-arkiston näytöksissä, ja lopulta menin sinne töihin ja kävin siellä joka päivä, viikonloput mukaan lukien.

En osaa kuvailla sitä hyvää tunnetta, jonka sain kun menin aamuisin töihin. Olin onnellinen ja halusin kertoa kaikille, mitä tunsin. Se oli parempaa kuin seksi – joka kylläkään minun elämässäni ei ole koskaan ollut kovinkaan hääppöistä –, se oli parempaa kuin mässäily ja se oli myös parempaa kuin hyvän elokuvan katsomi-

nen tai hyvän kirjan lukeminen. En osaa sitä selittää. En osannut selittää sitä silloinkaan.

Edeltäjäni oli tosin hyvin outo. Naisella kasvoivat pitkät viikset, jotka ulottuivat maahan saakka siitä missä hän tiskin takana istui, ja hänen käsistään lähti pitkiä, nahkamaisia suonia hänen käsivarsiinsa, olkapäihinsä, pitkin hänen selkäänsä ja aina jalkoihin saakka. Mistäkö sen tiedän? Näin hänet kerran alasti. Olin juuri tullut taloon töihin ja saavuin omalle työvuorolleni. Nainen meni vaihtamaan työvaatteet pois. Näin hänet ja hänen suonensa ovenraosta. Samalla näin, että hänen omassa pukukaapissaankin kasvoi pieniä puita. En tiedä, oliko hän istuttanut ne sinne itse vai olivatko ne kasvaneet sinne samalla tavalla kuin salin keskellä oleva suuri puu.

Itse en ole uskaltanut kaappia avata, mutta olen viime aikoina huomannut, että puitten juuret alkavat tulla esiin kaapin ovien alta.”

NICO, 21

”Olin juuri vetänyt oman ennätykseni – 250 kiloa suoraan penkistä –, kun poliisit tulivat sisään. Se oli kuulemma ratsia. Lehdissä oli kerrottu, että kuntosaleilla vedetään huumeita ja laittomia aineita, vaikka minä en ollut koskaan nähnyt mitään. Lihakseni olivat kasvaneet valtaviksi ilman mitään aineitakaan.

Minut vietiin putkaan yhtenä epäillyistä. Poliisit tekivät päätelmän sen perusteella, että minulla oli isommat lihakset kuin kenelläkään muulla, joka siellä sillä hetkellä oli. Lisäksi minulla oli iho-ongelmia. Mutta niitä minulla on aina ollut! Aion kertoa sen poliisille.

Aion sanoa myös sen, että minulla on outo olo ja loissani. Aivan kuin ne haluaisivat juurtua putkan lattiaan. Ehkä poliisit tietävät, mitä sille voi tehdä.”

© *Juri Nummelin* 2007

Kirjoittajan saatesanat novelliin ”Puitten juuret”

Vaikka olen kirjoittanut varmasti tuhansia sivuja runoista elokuva-arvosteluihin ja kokonaisesti kirjoihin, tämä on ensimmäinen kerta, kun minulle maksetaan proosan kirjoittamisesta. (Parista runosta muistan saaneeni pienen korvauksen Vapaa-ajatteli -lehestä vuonna 1987 tai 1988.) ”Puitten juuret” syntyi hetkisestä oivalluksesta, vaikka olin usein kuntosalilla käydessäni miettinyt, minkälaisia vammoja ihmisille siellä voisi sattua. Kirjoitin tarinasta osan 15 minuuttia ennen kuin Mullan alla -sarjan viimeinen jakso alkoi ja loput kirjoitin mainostauoilla. Tämä kertoo siitä, miten hyvä idea joskus saa tuottamaan toimivaa tekstiä nopeasti.

Nykyään olen tietokirjailija ja vapaa toimittaja ja julkaissut erinäisiä kirjoja muun muassa kioski- ja muusta kirjallisuudesta ja elokuvan historiasta. Jou-toaikoinani julkaisen muutamaa lukemisto-fanzinea: Isku on edennyt jo kuudenteen numeroonsa ja pitää sisällään rikosnovelleja, sekä ulkomaisia käännöksiä,

lähinnä amerikkalaisia tarinoita, että kotimaisia novelleja. Joka numeroon olen pyrkinyt löytämään jonkin vanhan kotimaisen tekstin, viimeksi julkaisin Seppo Jokisen ensimmäisen rikosnovellin vuodelta 1994, joka oli aiemmin ilmestynyt vain Kiven Aika -nimisessä hervantalaisen kulttuuriyhdistyksen lehdessä. Seikkailukertomuksia on taas laajempi lehti, jossa julkaistaan lajityyppirajoja ylittävää seikkailukirjallisuutta. Lehdellä on sama linja kuin Iskullakin: vanhojen ja uusien käännöstarinoiden rinnalla nähdään vanhaa ja uutta kotimaista kirjallisuutta.

Lehtiin voi tarjota tarinoita mieluiten sähköpostilla: juri.nummelin@pp.inet.fi. Iskussa novellin maksimipituus on 3000 sanaa, Seikkailukertomuksissa se on 10 000.

Juri Nummelin

ARKEA JA JUHLAA

BORIS HURTAN PERUSTELUT

ARKEA

Rouva A luki paljon monenlaista tekstiä ja pystyi analysoimaan ja kritisoimaan lukemaansa. Hän kävi teatterissa ja elokuvissa ja kirjallisissa tilaisuuksissa. Oriveden opisto ja muut kirjoittajien kurssituspaikat olivat hänelle tuttuja. Hän oli ahkera ja ilmeisen hyvä kirjoittaja. Mutta kilpailuissa hän ei menestynyt, vaikka niihin säännöllisesti osallistui. Usein hän tunnusti, ettei hänellä ollut hyvää aihetta eikä oikein aikaakaan kirjoittaa, mutta oli kiva olla mukana. Niinpä hän tekaisi novellinsa paria päivää ennen deadlinea kokeillakseen kepillä jäätä. Kysyin, miksei hän hionut ja laajentanut jotain niistä vanhemmista novelleista, joita oli arvioitu siinä kirjoituspiirissä, missä molemmat olimme mukana. Siihen en saanut kunnon vastausta. Ehkä oli niin, että hänestä oli hausempi luoda uutta kuin korjata vanhaa. Ehkä hänestä olisi ollut noloa, ellei olisi pärjännytkään viimeistellyllä tekstillä.

Minusta rouva A ja hänen kaltaisensa ovat kirjoituskilpailujen suola. Sivistyneinä ja arvostelukykyisinä ihmisinä heidän täytyy tietää, että voittoon yltäminen on erittäin epätodennäköistä, vaikka kilpailutilanne on etenkin rutinoitumattomalle kirjoittajalle totinen paikka. Ihminen sokeutuu herkästi omalle tekstilleen ja kadottaa tuntuman siitä, millaisilla novelleilla vastaavia kilpailuja on voitettu. Uskonkin, että rouva A ja kumppanit ovat mukana urheiluhengessä ja kamppailemassa itsensä kanssa vähän niin kuin massa-maratonin osallistujat, jotka eivät suo ajatustakaan mahdollisuudelle voittaa, mutta tietävät että kaikkien maaliin päässeitten kesken arvotaan tavarapalkintoja, jollainen olisi kiva yllätys.

Ei olisi mieltä järjestää kilpailuja, jos vain kourallinen kovia nimiä lähettäisi niihin potentiaalisia voittajaehdokkaita, joten kaikki kunnia heille, jotka jaksavat yrittää aiemmista vastoinikäymisistä välittämättä. Osallistuminen lisää yhteenkuuluvaisuuden tunnetta. Kirjoittaja antaa tukensa novellikilpailulle ja sen järjestäjälle niin kuin äänestäisi vaaleissa selkeästä puolueesta ja ehdokasta, jolla ei ole läpimenon

mahdollisuuksia. Hän haluaa saada itsestään jotain irti ja se käy parhaiten kilpailun yhteydessä. Alemmat palkintosijat ja kunniamaininnat saattavat olla realistisia tavoitteita nekin. Itsekin olen osallistunut kilpailuihin hyvin vaihtelevalla menestyksellä. On tullut voittoja, mutta useammin kunniamainintoja ja monesti olen jäänyt kokonaan sijoittumatta. Samoin kuin rouva A:lla, ei minullakaan aina ole lähettää kovatasoista novellia, jolloin kunniamaininta ja mahdollinen julkaiseminen riittävät tavoitteeksi.

Mutta entäs sitten, jos tuntee onnistuneensa sataprosenttisesti eikä kuitenkaan pärjää? Tekee mieli soimata tuomaristoa, että näköjään siellä tekee päätökset sokea idioottijumala Azathoth (pulputtavaa kaaosta ja rienaa ja hulluutta kaikkeuden keskuksessa). Ensimmäisen tunnekuohun jälkeen kannattaa ruveta analysoimaan hengentuotettaan. Helpoin tapa on antaa novellille toinen mahdollisuus, mutta Azathotheja on valitettavan paljon, niitä voi löytyä ystäväpiiristäkin. Ystävätkin voi panna vaihtoon, mutta tässä vaiheessa kannattaa jo ottaa huomioon sekin mahdollisuus, että novelli ei todellakaan ole tarpeeksi hyvä. Tai se on vääränlainen, väärän mittainen, lähetetty väärään paikkaan, väärään aikaan jne.

Urheilussa pysyäkseen kirjoituskilpailu on osittain arvostelulaji, osin siinä vaaditaan tuloksia. Jäällä jos ollaan, yksi osaa tehdä tyylikkäitä piruetteja ja hallitsee Lutzit ja Kaksois-Axelit. Toisen tyyli on rujo ja runnova, mutta hän panee kiekon maaliin, mitä edellinen ei uskalla yrittääkään. Kolmas rikkoo sääntöjä ja tassuttaa jäälle pakkassaappaat jalassa, kairaa avannon ja vetäisee ylös mahottoman suuren hauen. Sano siinä sitten, kuka heistä on paras.

Jos arvosteluraadille tuodaan pelkkiä haukia, on niiden mittaaminen ja punnitseminen yksinkertaista, mutta harvoin näin käy, vaikka kilpailijoille olisi annettukin teema, sellainen kuin esim. tämänkertainen ”Arjen outous”. Vakan pohjalle voi jäädä useita ansiokkaita, mutta erilaisia novelleja, eikä kaikkia voi palkita.

Tällöin astuvat etualalle henkilökohtaiset mieltymykset ja kompromissit. Voittajaksi voi nousta hengentuote, josta kyllä ei ole pahaa sanaa sanottavana, mutta voi myös olla, ettei se ole kenenkään henkilökohtainen suosikki.

Suomessa järjestetään aika lailla kirjoituskilpailuja, joiden ala on scifi tai fantasia tai spefi tai miksi sitä nyt halutaan kutsuakin. Olen ennenkin sanonut, että minun mielestäni tilanne on jotenkin vääristynyt, jos alan lehdistössä julkaistut novellit ovat valtaosin näiden kilpailujen satoa. Absurdit, kokeelliset, kaupalliset ja ennen kaikkea humoristiset novellit ovat vaikeuksissa. Se mikä on minun mielestäni hauskaa, voi tuntua sinusta ilmaislultaan liian miedolta, tai asenteelliselta tai mauttomalta tai törkeän loukkaavalta tai melkein miltä hyvänsä. Siinä kuin yksi raatilainen tarinaa rakastaa, löytyy toinen joka vihaa sitä niin kiihkeästi, ettei mitään konsensusta pääse syntymään ja se putoaa pelistä. Sisäsiisteys, taiteellisuus ja ylevät aatteet jyräävät viihteelliset ja jännittävät kertomukset.

Miisa Jääskeläisen luovan kirjoittamisen oppaassa *Sana kerrallaan* (WSOY, 2005 2.p) todetaan: ”Kirjoittaja voi erikoisuudentavoittelussaan ja joukosta erotuakseen tietoisesti laskelmoidusti yrittää hätkähdyttää, revitellä ja ravistella rajuilla aiheilla ja ilmaisuilla. Onko kyse esteettisestä intentiosta, kokonaisuuden vaatimasta ilmaisutavasta vai pelkästä huomionherättämisen halusta, ratkaistaan tietysti joka kerta erikseen.” On helpointa ja turvallisinta ratkaista kysymys kirjoittajan häviöksi. Kannattaa jättää kilpailut väliin ja lähestyä lehtiä suoraan, jos kokee edellä sanotun pysyväksi ongelmakseen. Ehkä hyvinkin löytyy se toimittajadiktaattori, jolla on sama maku kuin sinulla.

Muutkin ovat kiinnittäneet huomiota tähän vääristymään. *Järkyttäviä Tieteistarinoita* -lehden pääkirjoitus toteaa, ”*Aimistyttyviä Tieteistarinoita* (–lehden suosio) sai uskomaan, että monet scifi-harrastajat haluavat lukea myös niin sanottua huonompaa scifiä, jossa pääpaino on seikkailulla ja jännityksellä eikä hienoilla ja syvällisillä ajatuksilla.” Lehden linja on kovasti parodinen, mutta totta toinen puoli ja pitäähän jonkun kuunnella myös ”kansan syvien rivien” ääntä.

Tämänkertainen kirjoituskilpailumme antoi ainutlaatuisen tilaisuuden kaikille väärinymmärretyille kirjoittajille, joita konsensushenkiset raadit ovat potkineet päähän. Tuomareita on useita ja he kaikki saavat palkita yhden novellin, oman suosikkinsa, tarvitsematta välittää mui-

den tuomarien mielipiteistä ja tarvitsematta edes tietää niistä. Sillä rajoituksella tosin, että raatilaisten oli lupa keskustella asioista.

”Arjen outous” osoittautui ongelmalliseksi teemaksi. Monet ottivat sen kovin kirjaimellisesti ja kirjoittivat outoja tajunnanvirtoja ja monologeja, joista sai etsimällä etsiä sitä fantasiallista elementtiä, jota kilpailun julistaja edellytti. Löytyi useita samantapaisia novelleja, joista yksikään ei kyennyt puhuttelemaan minua siinä määrin, että olisin asettanut sen huomattavasti muiden edelle. Niinpä teeman uskollinen noudattaminen aiheutti sen, että novellit söivät toinen toistaan.

Eikä ongelmallisuus tähän jäänyt: Se mikä on yhdelle arkista, voi olla toiselle juhlaa. Hyvällä tahdolla voi katsoa miltei minkä tahansa novellin jäävän teeman rajojen sisäpuolelle. Olin havaitsevinani, että kirjoittajatkin kokivat saamansa tehtävän pulmalliseksi ja yrittivät miellyttää tuomareita rupeamalla teennäisen vaikeaselkoisiksi.

Siteeraanpa taas Miisa Jääskeläistä: ”Aloittelevat, kunnianhimoiset ja älyllisesti suuntautuneet kirjoittajat kirjoittavat joskus tekstiä, jota kukaan ei ymmärrä. Se voi olla taidon puutetta ja ajattelun hämäryyttä, mutta myös tietoista pyrkimystä valtavirran makumieltymysten rikkomiseen... Joskus henkilöiden outous tai vieraus, arkiymmärryksestä poikkeavien lakien mukaan toimiva maailma on riittävä kummallisuus ja sen kuvaamiseen tarvitaan selkeä kieli ja looginen rakenne.”

JA JUHLAA

Pulp Fiction Man, se olen minä, mutta en suinkaan päättänyt etukäteen, että minun tulisi sen tähden suosia ajanvietteellisiä, jopa pulp-henkisiä novelleja, joita kernaasti kutsun kertomuksiksi. Onhan jo sana novelli jotenkin fiini ja herraskainen ja herättää erilaisia mielikuvia kuin rehti short story, jollaisia hyvät scifi-tarinat ovat perinteisesti olleet alkukielensä mukaisesti.

Halusin nostaa esille sellaisen kertomuksen, joka jää mieleen sisältönsä ja ideansa ansiosta. Mikäli mahdollista siinä tulisi olla ainesta klassikoksi, jonka muistaa vielä aikojen kuluttua. Palaan suomalaisen scifi-lehdistön alkutaipaleelle ja muistelen, mitkä novellit tekivät itseeni syvän vaikutuksen. No, sellaisia olivat esimerkiksi Arto Laatikaisen *Pyörre*, Eija Elon *Napoleonin vaihto-*

viikot, Pekka Virtasen *Perinne* ja Tero Kärkkäisen *Mitä sinä olisit tehnyt?* Ilmeisesti jokaisella niistä oli paljonkin tyyllillisiä ja kielellisiä ansioita, mutta vuosikymmenien jälkeen muistini on onnistunut hukkaamaan suuren osan juonestakin ja vain idealla on merkitystä.

Saatuani Annen paksun kirjeen luin hänen esikarsinnastaan selviytyneet novellit läpi parissa illassa. Päälimmäiseksi jäi sellainen käsitys, että monet osallistujat ovat fiksuja ihmisiä ja osaavat kirjoittaa hyvin. Mutta heitähän riittää, eikä se tässä yhteydessä ole välttämättä kylliksi. Ehjät novellit olivat kortilla. Teeman hankaluudestako se johtui, että mukana oli paljon selkiintymättömiä haihailuja, joita olisi tullut jotenkin jätkevöittää. Alku aina hankalaa ja loppu vaikeaa. Tapailut ja hapuilut ja ”selvitykset akatemialle” novellin alusta pois ja suoraan asiaan. Loppu pitää olla sellainen, ettei lukija jää ihmettelemään hukkuiko häneltä viimeinen liuska, mutta epätoivoinen loppukiepaus B-filmin tyyliin saat-
taa tuhota koko jutun.

Kun palkittavaksi tulisi vain yksi novelli, pudotin suuremmitta suruitta jatkoon menijöiden määrän pariinkymmeneen ja päätin keskittyä toisella lukukerralla

kielen ja tyylin hienouksiin. Huomasin kuitenkin pian, että pelkästään niillä ansioilla ei minun listani kärkeen nousta, jos en ollut mieltynyt novellin juoneen ja atmosfääriin. Kun sisältö ei sytytä tätä äijää, ei siinä paljon taiteellisuus paina. Muutama kierros lisää pöyhintää ja pähkäilyä ja jäljelle jäi novelli, joka oli viehättänyt minua jo ensilukemalla ja joka säilytti kiinnostavuutensa jatkossakin nimenomaan sisältönsä ansiosta. Pittemmittä puheitta kerron, että valintani on nimimerkki Zack Fremmingin kertomus *Vetehinen*, jossa on sitä kaipaamaani ainesta klassikoksi. Palkitkooot muut ne muut, joilla on ansioita.

On kyse maaginologiasta. Tietokoneiden, printterien, jätemyllyjen, kahvinkeitinien ja muiden vempelien toiminnasta huolehtivat daimonit, moolokit ja sen semmoiset maagiset oliot. Tavallisille käyttäjille on yksi lysti, miten ne on valjastettu näihin töihin, ”kyseessä-
hän on loppujen lopuksi vain moniulotteisen olennon ilmentymä meidän kolmiulotteisessa maailmassamme”. Mikäpä enää aivan uutta olisi? Mutta ei ole näyttöä siitäkään, että Mikael Niemen visio olisi jo toteutunut ja jossain maailmankaikkeuden laidalla olisi kirjoitettu

täsmälleen samanlainen kertomus. Muistin kansansadut ja Harry Potterin, mutta en tuntenut yhtään novellia, jossa tätä teemaa olisi kehitelty yhtä johdonmukaisesti samaan suuntaan. Muutkaan tuomarit eivät osanneet semmoista nimetä eivätkä päässeet Terry Pratchettia lähemmäs *Vetehisen* esikuvia muistelllessaan. Kun he edustavat laajaa lukeneisuutta ja seuraavat myös vieraskielisiä julkaisuja, lienee tässä palomuuria kylliksi mahdollisia plagiaattisyytöksiä vastaan. Ne olisivatkin kiusallisia, koska Zack Flemmingin juttu on tuore ja omaperäinen juonitarina ja sellaisena haavoittuvampi tällaisia väitteitä kohtaan kuin useimmat muut kilpailuun lähetetyt novellit.

Henkilökuvaus ja kielellinen ilmaisu eivät ole *Vetehisen* vahvimpia puolia ja tulin siihen käsitykseen, että muut tuomarit eivät ole siihen yhtä ihastuneita kuin minä, joten tästä tulee meidän kahden välinen juttu.

Pakinatyylinen novelli tyytyisi näyttämään seonneen kirjoitusdaimonin, jonka kaulapannan tyhjentyneen elohopeasäiliön kertojana oleva ATK-tukihenkilö täyttää. Käytäisiin katsomassa muitakin maagisia orjia, luettaisiin *MikroBaalia* ja naurahdettaisiin IBM:lle, joka tällä kertaa onkin *Interdimensional Baal Machines*. Loppukahvit kun juotaisiin, havaittaisiin Vetehisen toimivan keittimen vedensuodattimena.

Zack Flemming ei tyydy näin vähään. Olemme suurrehkon yrityksen toimitalossa ja bisnekset pyörivät niin kuin siellä B. Virtasen työpaikalla, Firma Oy:ssä. Meille ei selviä, millä alalla yritys toimii. Pääasia että ollaan ajan hermolla. Touhotetaan uusia strategioita ja täällä ne ovat kerrassaan jumalallisia. Viime vuonna palvottiin Dionysosta, edellisenä Odinia. Merkurius joutaa mennä jo puolen vuoden jälkeen, kun suhdanteet ovat muuttuneet, ja nyt aletaan seurata egyptiläistä Tothia. Kotimaisuus ei ole kunniassa eikä Ukko ylijumalasta ole johtotähdeksi.

Novelli on mainio satiiri bisnesmaailman kuvioista, nopean voiton tavoittelusta, pintapuolisuudesta, sieluttomuudesta, armottomuudesta, yksisilmäisyydestä, henkisten ja fyysisten resurssien ryöstöviljelystä.

B. Virtasen tapaan henkilöahmot ovat kärjistettyjä niin kuin satiirissa tai sarjakuvassa usein on. Ekonomi Kristian on sisäistänyt työnantajan tavoitteet ja tuo mieleeni Lennart Nilkenin. Häntä ylemmät johtajat jäävät etäisiksi, sillä kertoja tarkastelee asioita alaperspektiivistä. Hän on eräänlainen B. Virtanen, vähäpätöinen mies,

jolla on arvoa vain työpanoksensa takia, ja kaverina hänellä on kellarikerroksen verstaassa viihtyvä vampyyri! Alemmat toimihenkilöt haluavat lähinnä säilyttää työpaikkansa ja sitoutuvat vain näennäisesti firman systeemiin. Tarpeen tullen, eli kun ”siveä työväenluokkainen neito” joutuu pulaan, he osoittavat solidaarisuutta toisiaan kohtaan.

Voisi luulla, että tällainen tarina menee herkästi farssiksi tai saa aivan pateettisia sävyjä, mutta Zack Flemming välttää nämäkin ansat. Kiitos kertojamme, jolta löytyy sääliä ja sympatiaa riistettyjä daimoneja ja vetehistä kohtaan.

Vetehinen on ehdottomasti se juttu, jonka haluan lukea heti kun se ilmestyy Usvassa ja uudestaan taas ensi vuonna tai joskus. Minulle siitä tuli klassikko ja siksi se on palkinnon arvoinen.

Boris Hurta-

Hurtan muut suosikit:

Virilivili (nimimerkki)

Koskettava. Hiukkasen pateettinen, muttei haittaa mitenkään. Spefi-elementti kovasti marginaalinen.

Puitten juuret

Ilahduttavan erilainen kollaasimainen novelli. Erilaiset kertojaäännet toimivat hyvin. Kuntosalilympäristössä vaanivat pahimmat kliseet ja stereotypiat väistetään yllättävän notkeasti.

Klasi (Virtaa Volga)

Kolomen poloven pohojalaasuutta. Isun murtehesta iso lussa. Loppu oli yllättävän ilmava ja tuores. Ellei se äitee ois halpaantunu lopuksi iäkseen, ties vaikka oisin palakinnu.

Pohjavirtoja (Hannah)

Tunnelmaa on, mutta pientä karsimista tarvittaisiin. Hupsun tytön osuus ei kasva niihin mittoihin, joita lukija odottaa. Tyyllillistä huojuntaa.

Unohdetut ovet (Achenbach)

Erottuu massasta jo huolitellun ulkoasunsa ansiosta. Jokin silti hankasi vastaan. Ehkä päähenkilöt jäivät turhan etäisiksi, vähän tylsiksi.

VETEHINEN

Jussi Katajala

nimimerkillä ”Zack Fremming”

Olin tuskin ehtinyt sisään etuovesta, kun Kristian singahti aulan Merkurius-patsaan takaa eteeni ja alkoi valittaa, että kirjoittimessa oli vikaa. Hyvin alkoi tämäkin työpäivä.

– Se vaan tuhertelee kaikkea roskaa, Kristian selitti kiihtyneenä. – Kymmeneltä on viikkopalaveri ja minun pitäisi tarkistaa viimeisimmät ennusteet ennen sitä.

Miten minä sen teen, kun en voi tulostaa mitään?

– Etkö voi tarkistaa ennusteita suoraan näytöltä? kysyin väsyneesti.

– Minä tarkistan ennusteet aina käsin, Kristian vaahotosi. – Saan paremman yleiskuvan, kun levitän paperit pöydälleni. Sitä paitsi puolivuotisennuste ei edes mahdu kokonaan näytölle. Nyt, kun oli se Pluto-juttukin, pitää olla erityisen tarkka ennusteissa.

– Hyvä on, minä käyn katsomassa, vastasin. – Kirjoitusdaimoni on varmaan seonnut.

Kristian syöksyi huonettaan kohti solmio lepattaen. Kirottut ekonomit. Menin hissillä toiseen kerrokseen ja laahustin unisena tulostinhuoneeseen, jossa kirjoitin sylki lattialle paperiliuskoja. Otin yhden niistä käteeni ja tutkin sitä hetken. Paperilla oli vain sekava kasa erilaisia symboleja. Kirjoitusdaimoni oli todellakin seonnut.

Kirjoittimen kyljessä vilkkuva valo sai minut huonolle tuulelle. Avasin kannen ja katsoin kirjoittimen sisään. Kirjoitusdaimoni istui nurkassa hihittäen ja mutisten sekavia. Sen kirjoituskäsi kävi nopeaa vauhtia, mutta tuloksena ei ollut mitään järkevää. Daimonin kaulapannan elohopeasäiliö näytti tyhjältä. Se yritti purra minua, kun otin sen käteeni, mutta ei onnistunut. Täytin elohopeasäiliön ja daimoni rauhoittui. Laitoin sen takaisin kirjoittimeen, mutta se vain seisoi hölmistynyt ilme kasvoillaan. Otin hopeisen muistitikun ja tökkäsin sillä daimonin otsan pentagrammia.

Se säpsähti ja palasi normaalitöihinsä. Kirjoitin alkoi sylkeä ihmisten tulostuksia.

Suljin kirjoittimen kannen vihapäissäni. Kaikki olivat varmasti nähneet ”elohopea vähissä” -valon, mutta kukaan ei ollut katsonut asiakseen täyttää säiliötä, sillä ATK-tuen odotettiin hoitavan kaiken. Päätin hakea kahvia, jotta heräisin kunnolla ja suuntasin kahvitilaan. Harmikseni kahviautomaatti näytti olevan huollossa. Sen etupaneeli oli auki ja haalariasuinen mies ahersi automaatin kimpussa.

– Meneekö tässä kauan? kysyin mieheltä.

– Tämä on kohta valmis, mies vastasi. – Vedensuodattimen veteen kanssa on vain hieman ongelmia.

– Minkä kanssa on ongelmia?

– Veteen. Se suodattaa vettä, vesijohtovesi on täällä päin aika huonoa.

Mies näki epäuskoisen ilmeeni ja viittasi kohti metallisäiliötä, jonka kansi oli auki. Kurkistin sisään. Veteen katsoi minua säiliön sisältä suurilla pelästyneillä silmillään. Se istui puoliksi vedessä ja oli kietonut kätensä jalkojensa ympärille. Sen pitkät hiukset ulottuivat veteen asti ja sen otsassa oli puolikuu. Veteen kaulassa oli kuparinen kaulapanta ja se näytti äidistään eksyneeltä siniseltä pikkutyöltä.

– En tiennyt, että vedensuodattimissakin on nykyään maaginologiaa, totesin. – Luulin, että sitä käytetään vain tietokoneissa.

– Nämä ovat paljon halvempia ja parempia kuin entiset vehkeet, mies sanoi. – Joka paikassa on nykyään maaginologiaa. Näkisitpä jätehuollon moolokin, joka ahmii kaiken roskan, mitä sille vaan annetaan.

Mies otti kuparisen muistitikun ja tökkäsi sillä veteen otsaan.

– Sinulla on kuparinen muistitikku, sanoin.

– Hopeaa ja elohopeaa daimoneille, kuparia vesi-

kansalle, mies vastasi.

Mies sulki säiliön kannen ja laittoi kahvi-automaatin etupaneelin kiinni.

– Nyt sen pitäisi toimia paremmin, mies sanoi. – Kokeile vaikka.

Otin kahvia, mutta epäröin ennen sen juomista. Haistoin kahvia epäluuloisesti ja sitten maistoin sitä. Se ei maistunut mitenkään oudolta, mutta oli tulikuumaa. Suunnistin kahvini kanssa hissin luokse. Kun hissin ovet aukesivat, Emilia astui ulos.

– Olmiluolaan menossa? Emilia kysäisi hymyillen.

Murahdin jotain vastaukseksi ja astuin hissiin. Painoin kellarikerroksen nappia. Kellarissa ei ole olmeja, eikä työpisteeni ole luolassa. Jostain syystä olmiluolaa pidettiin huvittavana nimenä ATK-tuen sijaintipaikalle.

||

Astuin ulos hissistä. Osa ATK-tuen ovessa olevan tekstin kirjaimista oli haalistunut tai raaputettu pois. Alkuperäisen ”Automaattinen Taikuuden Käsittely”-tekstin tilalla luki nyt ”tomaattinen Takun Kättely” omituisin kirjainvälein.

Kalevi oli jo paikalla. En koskaan nähnyt Kalevin poistuvan työpaikalta tai saapuvan sinne, ilmeisesti hän asui työpaikalla. Myönnettäköön, että laihalla Kalevilla oli vaalea iho, vaalea harveneva tukka sekä silmälasit, jotka saivat hänen silmämunansa näyttämään luonnottoman suurilta, joten ajatus olmista ei ollut kaukaa haettu. Katsoin Kalevin yhteenkasvaneita kulmakarvoja, karvaisia käsiä ja punertavia silmiä ja mietin, ettei Kalevilla varmaan ollut elämää työn ulkopuolella. Kaiken kruunasi Kalevin pahanhajuinen hengitys. Ihmettelin, mistä haju johtui, sillä en koskaan nähnyt Kalevin syövän valkosipulia. Itse asiassa en koskaan nähnyt Kalevin syövän mitään.

– Onko mitään erityistä tapahtunut? kysyin.

– Yhdessä IBM:n palvelimessa on jotain häikkää, Kalevi vastasi. – Se tuntuu hukkaavan tietoja. En ole vielä

ehtinyt käydä tutkimassa.

– Minä voin käydä. Kahvi saa jäähtyä sen aikaa, se on liian kuumaa juotavaksi.

Laitoin kahvikupin työpöydälleni, otin työkalupakin ja menin palvelinhuoneeseen.

Palvelinhuoneessa kuului tuulettimien tasainen hu-rina. Löysin viallisen palvelimen helposti, koska se piti outoa ääntä. Irrotin etupaneelin, jossa oli *Interdimensional Baal Machines* -yhtiön punainen logo. Palvelindaimonin punaiset silmät tuijottivat minua vihasesti palvelimen hämärästä. Laitoin sen horrostilaan ripottelemalla sen päälle salpietaria ja etsin vikaa. Näytti siltä kuin daimonin kaulapanta olisi ollut liian tiukalla. Löy-

säsin kaulapantaa, tarkistin daimonin päähän menevät johdot ja käynnistin sen muistitikulla. Palvelindaimoni heräsi ja näytti vähitellen virkistyvän. Suljin etupaneelin ja palasin toimistoon.

– Luuletko, että ne tuntevat kipua? kysyin istuessani pöytäni ääreen.

– Ketkä?

– Daimonit. Näytti siltä kuin palvelindaimoni olisi kärsinyt liian kireän kaulapannan vuoksi.

Kalevi kohautti olkapäitään.

– Ei aavistustakaan, Kalevi totesi. – Kyseessä on loppujen lopuksi vain moniulotteisen olennon ilmentymä meidän kolmiulotteisessa maailmassamme. Kukaan ei tiedä, mitä niiden päässä oikeasti liikkuu. Ei kai sillä ole väliäkään, kunhan ne tekevät mitä käsketään..

– Niillä on kaulapanta ja niitä kohdellaan huonommin kuin orjia.

– Daimonit eivät kaipaa lepoa tai ruokaa, Kalevi sanoi. – Niille riittää, kun ne saavat sähköä tai muuta energiaa.

– Tiesitkö, että kahvitilan keittimessä on vetehinen?

– Olen kuullut, että niitä on uusissa malleissa.

Puhdistavat vettä tehokkaasti, mutta eivät ole niin pitkäikäisiä kuin daimonit. Vesijohtovedessä ei ole niille tarpeeksi ravinteita ja ne pitää vaihtaa parin kuukauden välein.

En oikein jaksanut aloittaa töitä ennen viikkopalaveria, joten hörpin kahvia ja selailin sähköpostejani. Jonkin ajan päästä päätin hakea vielä toisen kupillisen kahvia. Kahvitilassa ei ollut ketään, mutta ihmeekseni kuulin hiljaista laulua. Havaitsin laulun kuuluvan kahviautomaatista. Ilmeisesti vetehinen lauloi siellä itselleen. En ymmärtänyt sanoja, mutta laulun sävel oli haikea ja se sai minut jostain syystä surulliseksi. Surumielinen laulu seurasi minua hissille asti. Kahvi maistui aavistuksen suolaiselta ja mietin, osasivatkohan vetehiset itkeä kuten ihmiset.

|||

Kokoonnuimme suurimpaan neuvotteluhuoneeseen viikkopalaveria varten. Koko johtoporras oli paikalla, joten kyseessä ei ollut normaali viikkopalaveri. Toimitusjohtaja istui vakavana päässään siivekäs hattu ja kä-

dessään Merkuriuksen käärmesauva. Yrityksemme Merkuriukselle omistettu pässi makoili huoneen nurkassa ja haukotteli. Pässin haju inhotti minua, mutta tajusin pitää suuni kiinni, etten saisi potkuja. Viereeni istahti hielä haiseva logistiikkapäällikkömme Samuli. En tiennyt, oliko hyvä asia, että Samulin haju peitti pässin löyhkän. Kalevi ei ollut paikalla, koska hän ei halunnut poistua kellarista ilman ehdottoman pakottavaa syytä.

Kristian käynnisti valontuojadaimonin ja kytki siihen kannettavan tietokoneensa. Daimonin silmiin syttyi valo ja hetken päästä sen silmistä heijastui valkokankaalle Kristianin esityksen ensimmäinen kalvo, jossa oli vain yrityksemme logo ja päivämäärä sekä Kristianin nimi. Kristian toivotti kaikki tervetulleiksi ja aloitti esityksensä. Valkokankaalle ilmestyi kuva tähtikartasta.

– Kuten tiedätte, tähtikartalla on tapahtunut suuria muutoksia, Kristian aloitti. – Siitä asti, kun Pluto tiputettiin planeettojen listalta, on taloustiede ollut myllerryksessä. Vanhat tavat tehdä talousennusteita ovat vanhentuneet eikä tutkijoiden keskuudessa ole ollut yksimielisyyttä siitä, miten Pluton katoamiseen tulisi suhtautua.

Kuva vaihtui listaan uusista kääpiöplaneetoista.

– Kansainvälinen astrologiunioni IAU on viimein saanut aikaiseksi suosituksen kääpiöplaneettojen käytöstä ennusteiden teossa ja talousosasto on nyt tehnyt ensimmäiset ennusteet uusien suositusten mukaisesti. Ennusteet eivät ole suosiollisia nykyisten toimintatapojen jatkamiselle.

Kääpiöplaneettojen kuva vaihtui jyrkästi laskevaksi käyräksi. Toimitusjohtaja vetäisi henkeä.

– Jos jatkamme nykyisellä tavalla, liikevaihtomme kääntyy tähtien mukaan jyrkkään laskuun ensi vuoden alussa, Kristian sanoi. – Meidän on harkittava radikaaleja muutoksia.

Toimitusjohtaja nojautui eteenpäin.

– Onko meidän uhrattava härkä?

– Se ei valitettavasti riitä, Kristian vastasi. – Merkuriuksen asema on laskeva, joten hänen lepyttämisensä ei auta.

– Mitä sitten ehdotat?

Kristian näpäytti kannettavan tietokoneensa väli-lyöntinäppäintä ja valkokankaalle ilmautui kuva linnunpäisestä miehestä, joka oli pukeutunut lannevaatteeseen.

– Kun sanoin, että meidän on harkittava radikaaleja

muutoksia, tarkoitin todella radikaaleja, Kristian sanoi.

– Meidän on luovuttava Merkuriuksesta ja ryhdyttävä seuraamaan Thothia.

Samuli tuhahti. Toimitusjohtajan silmät kapenivat viiruiksi.

– Tuota, kuka on Thoth? Emilia kysyi arasti.

– Thoth on muinaisen Egyptin viisauden ja kirjoitus- taidon jumala, Kristian vastasi. – Hänet kuvataan miehe- nä, jolla on ibis-linnun pää. Ennusteen mukaan Thothin asema on jyrkässä nousussa, joten seuraamalla häntä liikevaihtomme kääntyy nousuun.

– Oletko aivan varma tästä asiasta? toimitusjohtaja tivasi Kristianilta.

– Uuden mallin mukaan tehty ennuste on ehdotto- man selkeä. Talousosasto on tarkistanut laskelmat kol- meen kertaan.

– Asia on sitten selvä, toimitusjohtaja sanoi ja otti siivekkään hatun päästään. – Mikäli muilla hallituksen jäsenillä ei ole huomautettavaa, aloitamme uuden strate- gian täytäntöönpanon välittömästi.

Johtoporras nyökytteli hyväksyvästi ja toimitusjohtaja lopetti viikkopalaverin.

– Vai että Thothia tässä joutuu palvomaan, Samuli tokaisi minulle halveksivasti, kun pääsimme neuvotte- luhuoneen ulkopuolelle. – Viime vuonna kreikkalaisten Dionysos, sitä edellisenä vuonna skandinaavien Odin. Dionysos oli kyllä ihan hyvä siinä mielessä, että viikko- palavereissa sai niin paljon viiniä kuin jaksoi juoda. Ei tällaisella kvartaalimagialla saa kuitenkaan mitään pitkä- jänteistä kehitystä aikaiseksi. Meidän pitäisi luottaa koti- maiisiin arvoihin ja seurata Ukko ylijumalaa.

Mutisin jotain epämääräistä ja lähdin lounaalle. Lounaan jälkeen hain jälleen kahviautomaatista kahvia. Katselin kahvitilan ikkunasta, kuinka Merkuriuksen päs- siä vedettiin teurasautoon. Minun kävi eläintä sääliksi, vaikka en pitänytään sen hajusta. Merkuriuksen passi oli ollut talossa vasta vähän päälle puoli vuotta ja se jouti jo teuraaksi. Hetken päästä pihaan tuli pakettiauto, jossa luki *Jumalten sanansaattajat*. Autosta otettiin ulos suuri Thothin patsas, joka vietiin aulaan. Pian autoon kannet- tiin Merkuriuksen patsaan palasia. Yksi miehistä heitti Merkuriuksen irtonaisten pään sisälle autoon ja palasi hakemaan lisää paloja. Merkuriuksen patsas oli seissyt aulassa alle vuoden ja se oli kannettu pois, koska Merku- riuksen palvominen ei ollut hyödyttänyt yhtiötä tarpeek- si. Todennäköisesti patsas sulatettaisiin ja siitä valettaisiin

jokin paremmin menestyvän jumalan patsas.

Kahviautomaatista kuului jälleen hiljaista, surumie- listä laulua. Tajusin, että vetehinen menehtyisi parissa kuukaudessa, minkä jälkeen sekin heitettäisiin pois. Todennäköisesti se joutuisi jätehuollon moolokin ruoaksi. Aloin miettiä, kuinka kauan minä olisin vie- lä hyödyllinen yhtiölle ja milloin minutkin vietäisiin teuraaksi, kannettaisiin sulatettavaksi tai heitettäisiin moolokille. En pystynyt juomaan kahviani ja kaadoin sen pois. Päätin, että minun piti tehdä jotain. En tien- nyt, miten voisin pelastaa itseni, mutta voisin ainakin pelastaa vetehisen.

|V

– Onko meillä rautasahaa ja putkitonkeja? kysyin Ka- levilta.

– Katso varustelaatikosta, Kalevi vastasi. – Mitä sinä niillä teet?

– Tarvitsen niitä yhteen hommaan illalla, sanoi epämääräisesti ja menin tonkimaan varustelaatikkoa.

Löysin tarvitsemani ja laitoin ne pöydälleni iltaa varten. Iltapäivä meni normaalien asioiden hoitamisessa. Siellä täällä oli pieniä ongelmia. Emilian tietokoneen supatin kaatui hetkeksi eikä saanut yhteyttä eetteriverkkoon. Samalla Emilia valitteli Kristianin antaneen hänelle niin paljon tehtävää, että hän joutuisi ehkä jäämään ylitöihin. Logistiikkapuolen varastopalvelimen daimoni piti päivittää. Tilasin lisää elohopeaa. Yhden neuvotteluhuoneen valontuojadaimonin silmissä oli tulehdus, joka piti hoitaa, ettei sen heijastama kuva olisi epätarkka.

Iltapäivän kääntyessä kohti iltaa talo alkoi hiljetä. Luikahdin yhteen neuvotteluhuoneeseen lukemaan uusinta *MikroBaal*-lehteä. Kun viimein arvelin kaikkien lähteneen, astuin pimeään käytävään ja kuulostelin. Oli hiljaista. Käytävän puolivälissä oli kuitenkin yksi huone, jonka oviaukosta paistoi valoa. Kuljin hiljaa huoneen luokse ja kurkistin sisään. Emilia oli syventynyt työhönsä eikä huomannut minua. Jatkoin matkaa ja päätin toteuttaa suunnitelmani. Emilia tuskin kuulisi rakennuksen toisessa päässä olevasta

© Tuuli Hypén

kahvitilasta työni ääniä. Hissin sijaan menin kellariin rappukäytävää pitkin.

Kun avasin ATK-keskuksen oven ja astuin sisään, kohtasin odottamattoman näyn. Kalevi istui pöytänsä ääressä juomassa pullosta jotain, mitä luulin ensin mustaherukkamehuksi. Kalevi hörppi ahnaasti ja nestettä valui hänen paidalleen. Tajusin nesteen olevan verta. Ymmärsin nyt Kalevin käytöksen ja ulkonäön syyt. Kalevi huomasi minut ja säpsähti.

– Luulin sinun jo menneen kotiin, Kalevi selitti.

– Minulla oli hirveä nälkä, joten en jaksanut enää odottaa.

– Minulla on vielä yksi homma hoidettavana, sanoin. – Oletko sinä vampyyri? Senkö takia et koskaan poistu täältä?

– Olen, Kalevi vastasi nolona. – Minua purtiin muutama vuosi sitten lomamatkalla. Olen pitänyt asian salassa, sillä en halua ihmisten ryhtyvän pelkäämään tai pilkkaamaan minua. Kaikki kuvittelisivat kuitenkin heti, että yrittäisin purra heitä kaulaan. Ihmiset ovat niin ennakkoluuloisia! Kuvittelevat, että kaikki vampyyrit vaanivat yleisissä käymälöissä etsien satunnaisia uhreja voidakseen imeä heidän verensä.

Onneksi ATK-keskus on täällä kellarissa, jotta voin jatkaa työn tekoa. Saisin varmaan potkut, jos asia tulisi yleiseen tietoon.

– Eikä se ole laitonta? Ihmisiä ei saa syrjiä heidän yliluonnollisen suuntauksensa vuoksi. Miksi sinulla on muuten nuo naurettavat lasit? Eikö vampyyreilla ole erinomainen näkö ja kuulo?

– Toimitusjohtaja on vanhoillinen ja voisi hyvinkin erottaa minut seurauksista välittämättä, Kalevi huokaisi. – Mitä tulee näkööni, niin sain vahingossa pyhitettyä vettä silmiini. Veljenpoikani suuttui kastetilaisuudessa, kun sai vettä päälleen. Hän rimpuili niin, että kummi pudotti hänet kastemaljaan ja vettä roiskui ympäriinsä. Ennen kuin kysyt, niin vampyyrit voivat aivan hyvin mennä sisälle kirkkoon. Se on vain hieman epämurkavaa, mutta ei siihen kuole.

– Minä en ainakaan aio kerto kenellekään, sanoin.

– Serkkuni on ihmissusi, joten tiedän, miten vaikeaa on kuulua vähemmistöön. Hänen oli vaikea saada vuokra-asuntoa, koska vuokranantajat epäilivät hänen levittävän karvoja joka paikkaan, minkä vuoksi asuntoa ei voisi enää vuokrata allergikoille.

– Mitä sinä muuten täällä vielä teet? Kalevi kysyi.

– Minulla on yksi homma...
– Ilmeisesti jotain, mikä ei kestä valoa? ATK-tuen hommat voi tehdä päivällä eikä niihin yleensä tarvita noin raskasta kalustoa.

– Ei mitään varsinaisesti kovin laitonta. Parempi, kun et kysele enempää.

Kalevi kohautti olkapäitään ja istahti jatkamaan veren juomista. Otin työkalut ja laitoin ne reppuuni. Toivotin Kaleville hyvät yöt ja lähdin rappukäytävälle päin.

✓

Emilian huoneessa paloivat vielä valot ja sieltä kuului kovaaäänistä puhetta. Hiivin oven luokse ja kurkistin sisään. Kristian oli huoneessa ja hänellä oli päällään egyptiläisen papin asu. Hän oli ahdistanut Emilian nurkkaan.

– Älä ole noin vastentahtoinen, Kristian sanoi ärtyneesti. – Minä voin hommata sinulle ylennyksen. Sanon toimitusjohtajalle, että meidän pitää ruveta seuraamaan myös Bastia. Hän on kissanpäinen jumala, ja jos olet kiltti mirri, minä voin nimittää sinut hänen papittarekseen. Saisit isomman palkan ja autoedun.

– Sinä olet ihmispäinen sika, Emilia huudahti. – Pidä näppisi erossa minusta!

– Sen kuin huudat, Kristian sanoi tyynesti. – Kukaan ei kuule, kaikki muut ovat jo kotona.

Olisin voinut jatkaa matkaani hiljaa kohti kahvitilaa. Sen sijaan otin putkitongit repustani ja astuin huoneeseen. Sekä Kristian että Emilia tuijottivat minua yllättyneinä.

– Mitä sinä nörtti täällä teet? Kristian ihmetteli.

– Suksi kuuseen, kaapuhyypiö, tokaisin. – Näethän, ettei Emiliaa kiinnosta.

– Tämä on ylipapin asu, Kristian vastasi loukkaantuneena. – Eikä tämä asia kuulu sinulle.

Kohotin putkitonkeja uhkaavasti, mutta Kristian vain virnisti.

– Et sinä kynäniska minulle pärjää, Kristian sanoi.
– Minä osaan jujutsua. Tänään saat turpaan ja huomenna hankin sinulle potkut.

Huomasin pian olevani lattialla ja Kristian väänsi kättäni tuskallisesti.

– Mene kotiin, nörtti, Kristian sanoi. – Muuten väännän kätesi sijoiltaan.

Emilia nosti lattialle pudonneet putkitongit käteensä ja otti askeleen Kristiania kohti. Kristian huomasi Emilian ja väänsi kättäni niin, että minun oli pakko huutaa tuskasta. Emilia näytti epäroivältä.

Yhtäkkiä käteni vääntö loppui ja Kristian kohosi ilmaan. Kalevi oli tullut paikalle ja piti rimpuilevaa Kristiania ilmassa vasemmalla kädellään. Vain minä tiesin, kuinka hintelällä Kalevilla saattoi olla sellaiset voimat.

– Kuulin kellariin omituisia ääniä ja ajattelin täällä olevan ongelmia, Kalevi sanoi. – Olin näköjään oikeassa.

– Et sinä voinut sinne asti mitään kuulla, Kristian huusi. – Sinä olet samanlainen pervo hiippari kuin kaverisi, kyttäsit meitä pimeästä. Hommaan teille kaikille potkut!

– Minusta tuntuu, ettet hommaa kenellekään potkuja, Kalevi totesi. – Minä todella kuulin metelöintinne kellariin asti ja kerron sinulle miksi.

Kalevi kuiskutti jotain Kristianin korvaan. Kristian lopetti räpiköinnin ja valahti kalpeaksi. Minä tiesin, että vampyyreilla oli erinomainen kuulo, mutta Emilia oli ymmällään.

– Minä menen nyt kellariin Kristianin kanssa juttelemaan tästä asiasta, Kalevi sanoi. – Luulen, että Kristian pyytää teiltä huomenna anteeksi ja saattaa jopa hommata teille palkankorotuksen.

– Et kai sinä aio...? aloitin, mutta Kalevi keskeytti minut.

– Aion vain pitää hänelle vakavan puhuttelun, Kalevi sanoi.

Kalevi katosi rappukäytävään uikuttavan Kristianin kanssa.

✓|

Emilia katsoi minuun kysyvästi, mutta kohautin vain olkapäitäni.

– Ehkä on parasta vain mennä kotiin, sanoin.

– Kello on jo paljon.

Emilia päätti tehdä kuten ehdotin. Hän laittoi takin päälleen, sammutti tietokoneen sekä huoneen valot ja suuntasi hissille.

– Etkö sinä ole lähdessä kotiin? Emilia kysyi.

– Minä unohdin päivällä evääksi ottamani maka-

ronilaatikon kahvitilan jääkaappiin, vastasin hätäisesti.
– Käyn syömässä ne pois ja menen sitten kotiin. Tänään on viimeinen käyttöpäivä enkä viitsi raahata sitä kotiin.

– Syötkö aina ruokasi putkitongeilla? Emilia jatkoi kyselyään.

Menin niin hämilleni, etten ensin tiennyt, mitä olisin sanonut. Lopulta päätin kertoa totuuden. Emilia kuunteli, kun kerroin vetehisestä ja selitin, miksi olin vapauttamassa sitä.

– Mennään sitten, Emilia sanoi. – Minä vahdin kahvitilan ovella, ettei kukaan pääse yllättämään sinua. Kenenkään ei pitäisi olla enää tähän aikaan töissä, mutta vartija saattaa ilmaantua tänne koska tahansa.

– Miksi haluat auttaa minua? ihmettelin.

– Minä olen myös kuullut vetehisen laulun, Emilia vastasi.

Menimme kahvitilaan ja Emilia jäi ovelle vahtimaan. Vetehinen lauloi jälleen alakuloista lauluaan. Kesti hetken ennen kuin sain kahviaautomaatin etupaneelin auki. Vetehinen lopetti laulunsa. Sahasin vedensuodattimeen menevät putket poikki, koska en tiennyt miten sen saisi muuten irti. Laitoin irrottamani vedensuodattimen

reppuuni ja lähdimme työpaikalta bussilla kohti puistoa.

Jäimme pois kyydistä puiston luona ja jatkoimme kävellen kohti sen takana virtaavaa jokea. Kaupungin valot heijastuivat tummasta vedestä. Etsimme hiljaisen paikan, jossa otin vedensuodattimen repustani. Väänsin kannen irti putkitongeilla ja katsoin vedensuodattimen sisään. Vetehinen tuijotti minua pelokkaana.

– Älä pelkää, pikkuinen, sanoin ja päästin vetehisen jokeen.

Vetehinen sukelsi pinnan alle katsomatta taakseen ja katosi.

– Mitä luulet vetehiselle käyvän? Emilia kysyi.

– Jos se onnistuu välttämään veneiden potkurit ja sujahtamaan joen varrella olevien tehtaiden turbiinien läpi, se saattaa päästä merelle asti, vastasin.

– Millaisiahan lauluja vetehinen laulaa uidessaan vapaana meren aalloilla? Emilia sanoi hiljaa.

Hän otti kiinni kädestäni ja me katselimme äänetiöistä jokea.

© Jussi Katajala 2007

Kirjoittajan saatesanat novelliin ”Vetehinen”

Jos ihmiset eivät ymmärrä, kuinka tietokoneet toimivat, he saattavat suhtautuvat niihin kuin niiden toiminta olisi jonkinlaista taikuutta. Tietokone on kuin mystinen elävä olento, joka hyvällä tuulella ollessaan tulostaa dokumentin kiltisti, mutta huonona päivänä ollessaan tuhoaa kovalevyltä tiedostoja pelkkää ilkeyttään tai käyttäytyy muuten omituisesti. Käyttöohjeet puolestaan ovat yhtä ymmärrettäviä kuin keskiajan alkemistien kirjoitukset. Lisäksi toiset mietiskelevät, mikä oikeastaan erottaa ihmisen tietokoneesta ja ovatko tietokoneet sittenkin jollain lailla elossa.

Tästä sain idean kysyä spekulatiivisen fiktion peruskysymyksen ”entä jos...?” Entä jos tietokoneiden toiminta todellakin perustuisi taikuuteen? Siitä seurasi lisäkysymyksiä. Entä jos kaikki teknologia perustuisikin taikuuteen? Entä jos taikuusteknologia vaatisi toimiakseen yliluonnollisia olentoja? Entä jos astrologia ohjaisi liiketoimintaa? Entä jos kaikki se, mitä pidämme yliluonnollisena, olisikin arkipäiväistä? Novellin

aiheeksi oli suhteellisen helppo keksiä päähenkilön kyllästyminen taloudelliseen ailahteluun ja työpaikan epävarmuuteen yhdistettynä epäilykseen siitä, miten moraalista on käyttää hyväkseen olentoja, joiden tunteista, älystä ja todellisesta luonteesta tiedetään lopulta hyvin vähän.

Kirjoittajasta

Jussi Katajala on espoolainen DI, joka harrastaa scifiä, historiaa ja kirjoittamista. Hänen novellinsa Routapelto palkittiin Lumoojan Pohjola-kirjoituskilpailussa 2006 ja novelli Kultanaamiainen jumala on julkaistu Seikkailukertomuksia 1/2007 -lehdessä. Kirjoittaa myös pakinoita vaimonsa päätoimittamaan nettineulehti Ullaan. Pitää historiapainotteista Memoria volatilis -blogia. Vaimon lisäksi perheeseen kuuluu kolme kissaa.

Jussi Katajala

KIINNOSTAVAT, MAHDOLLISET, RAAKATUT

IRMA HIRSJÄRVI TUOMAROI

Oli kummallista seurata omaa lukemista, sitä kuinka tekstit jakautuivat jo ensimmäisellä lukukerralla kiinnostaviin, mahdollisiin ja raakattuihin. Kaksi kriteeriä nousi jälleen kerran määrääväksi. Toinen oli omintakeisen idean käyttö tai kliseen käyttö omintakeisella tavalla, toinen kieli ja sen käytön taito.

Alusta saakka pidin listaa, johon loin ensimmäisellä lukukerralla kolme kategoriaa: kärkekkeit, uudelleen arvioitavat ja raakatut. Raakatuista yksikään ei noussut toisella lukukerralla uudelleen arvioitavien joukkoon, mutta päinvastainen liike oli yleistä. Uudelleen arvioitavien joukosta kärkijoukkoon nousivat tarinat *Taluttaja* ja *Rakkaani Flavia*. Karkeasti voi sanoa, että kärkijoukkoon lukulistallani nousivat suoraan ne tekstit, joiden hyvän kielenhallinnan ja kerronnan ansiosta tarina sai loistaa omalla värillään.

Lukutavallani kärkikolmikko oli aivan selvä:

Hannah: *Pohjavirtoja*

Sulo Moolok: *Jätehuollon haasteita*

Aamunkoitto: *Aamunkoitto*

Näistä kolmesta kolmannelle sijalle sijoittui Sulo Moolokin Jätehuollon haasteita. Verrattuna muihin se on ehkä vielä pari kirjoituskertaa vaativa, mutta jo erittäin pitkälle viimeistely, analyttinen tarina. Ja hiton ajankohtainen. Novellin kerroksellisuus oli taitavaa ja se tarjoaa lukijalle nautittavan karmaisevia oivalluksen hetkiä. Fyysinen kuvaus ihmisarvon katoamisesta oli vaikuttava ja jätti lähtemättömän, visuaalisen muistijäljen.

Toiselle sijalle laitoin Aamunkoitton. Taitavasti kerrottu tarina on fantastisen hauska. Erotiikka ja rakkaus ovat hankalia asioita, joita tässä kuvataan taidolla ja ilolla ja hyvällä kynällä. **Outi Nyttäjän** sanoin: tekstien maailmassa on tavattoman vähän suloisuutta. Tässä sitä löytyi. Tämä teksti pisti silmiin jo sen takia, että kyllästyin yllättävän kliseisiin parisuhdehelveteihin sangen nopeasti.

Ensimmäiselle sijalle laitoin Hannahin Pohjavirtoja, joka kolahti jo ensimmäisellä kierroksella ja oli kärkiviisikossa koko ajan. Huomaan, että se vastaa omaa kirjal-

lista makuani, jota voidaan syyttää vaikkapa jonkinlaisesta klassinen pedagogisesta sävystä. Kuitenkin päädyin tekstiin yksinkertaisesti seuraavista syistä: teksti on koherentti, syvä, tuoksuva ja se vastaa harvinaisen hyvin nimeään. Se on pelottava ja vastustamaton, se käyttää häikäilemättä kaikille tuttuja lapsuuden kokemuksia – muttei liian suoraan, ja sen kuvaamat tapahtumat jäävät vaivaamaan, pahasti. Tarinaa voi hyvin lukea vastavirtaan, sukeltaa sen viittaamiin perhedynamiikan pohjamutiin, ja vielä syvemmälle, ihmisenä olemiseen, yksilön valintoihin ja yksinäisyyteen. Tässä on pasi-il-mari-jääskelmäistä tummaa voimaa.

Muitakin taitavia, ja ehdottomasti mainitsemisen arvoisia natustelin useampaan kertaan. Nimimerkki **Väiskin** novelli oli muodoltaan ehjä, mutta tarjosi siitä huolimatta ilahduttavan rosoisen lukukokemuksen. *Matkamies* oli taitava ja hallittu aikalenkki, ja sen kuvaus oli nautittavaa. Kaipasin idean viemistä pitemmälle, ja lopun taite jäi kesken. Toivottavasti kirjoittaja jatkaa tämän työstämistä.

Juhlapäivä oli poikkeuksellista, hieman brad-burymaista kerrontaa ja krohnmaista tunnelmaa. Omalakinen kieli viehätti, ja tekstiä olisi lukenut pitempäänkin. Kuitenkin jotain jäi vielä puuttumaan, ja mietin oliko kyseessä kenties se, että novelli olikin itse asiassa osa jotakin laajempaa tekstiä?

Erkki Pentinkosken *Konrad* oli kerronnallisesti kiinnostava. Novelli oli juohevaa kerrontaa, ja itse perusidea oli sangen mainio. Teksti kuvasi todellista arjen outoutta, ja siinä hyödynnettiin monia teemoja notkeasti. Mutta: niin tuttu ja kliseinen kyborgilapsikorvike-teema laski pisteitä.

Novelli *Uuteen kotiin* oli hauska kauhutarina, ja siinä hyödynnettiin ainoana myös kuvallista ilmaisu. Loppu oli mukava graafinen vitsi, ja jo sen takia tarinan soisi näkyvän julkaistuna. Tarina *Puitten juuret* tuntui olevan peräisin suuremmasta kokonaisuudesta, ja se oli ainoa syy, miksi se minulla putosi kärjestä. Omintakeinen idea kasvaa ja syvenee, henkilöt alkavat kiinnostaa ja novellista löytyy runsaasti hyvää kuvausta ja aiheita

PROOSAN JÄILLÄ EI ARMOA TUNNETA

PETRI SALIN TUOMAROI

työstettäväksi.

Prosenttihenkilön teksti *Kennoelämää* löysi tiensä myös tarkistettavien listalle. Tässä tekstissä on on mukavaa meininkiä, kaupunkiarkea ja lemmäistä kyberiaanista todellisuuden taittumista. Henkilökuvauksen puolella kiinnostavien joukkoon nousi nimimerkki **Helmenkalastajan** *Marian ilmestys*, joka oli sangen nasakka naisen elämäkerta.

Joidenkin tekstien kohdalla näki selkeästi, että teksti oli napattu pinosta, nimetty uudelleen ja ehkä muutettu jotakin tavoitteena saada teksti sopimaan kilpailun profiliin. Se on täysin sallittua ja ekonomistakin, mutta se tulisi tehdä loppuun saakka, niin että novelli on kokonainen, ja sen osaset toimivat yhteen. Joissakin tapauksissa novellin kohdalla pudotus oli huikea, johtuen nimenomaan novellin nimen valinnasta ja siitä seuranneesta epätasapainosta. Teksti ei muutu scifiksi tai fantasiaksi pelkällä nimellä ja henkilöiden nimiä muuttamalla, koska myös näissä genreissä, kuten kaunokirjallisuudessa yleensäkin kyseessä on tapa tarkastella maailmaa tietyllä tapaa rakennetun kokonaisteoksen linssin kautta.

Kaiken kaikkiaan kärki oli ilahduttavan leveä, ja oman suosikkini valinta oli tavattoman vaikea, kunnes se yhtäkkiä oli itsestään selvä. Tätä kilpailua oli mukavaa tuomaroida, ja se johtui siitä, että ei ollut tarvetta löytää kompromissia, vaan valita selkeä oma suosikki tietoisena siitä, että todennäköisesti suosikkeja tulisi olemaan yhtä monta kuin tuomareitakin. Tuntui, että tämänlainen kilpailuasetelma voisi tuottaa jollakin lailla oikeudenmukaisemman tuloksen kuin sellainen, jossa täytyy löytää uksi yhteinen voittaja. Kuten Boris omassa erinomaisessa valinnassaan ja sen perustelussa toi ilmi, valintakriteereissä on laaja skaala josta valita.

Irma Hirsjärvi

Usvan novellikilpailun sato yllätti, niin runsaudellaan kuin tasollaankin. Kaikkein terävin kärki jäi kokonaismassaa ajatellen ehkä ohuenlaiseksi, mutta niin se tapaa jäädä muissakin novellikilpailuissa – ja viime kädessä tietenkin tuomarin omat henkilökohtaiset näkemykset ja mieltymykset ratkaisevat totta kai myös tasonkin.

Ilahduttavaa oli että niin monet novelleista täyttivät kilpailun kriteerit – ja tekivät sen raikkaalla ja omaperäisellä tavalla. Toki mukaan oli lipsahtanut sekalaisempaakin materiaalia, jopa käsittämättömyyksiäkin. Turhan usean novellin kohdalla päällimmäisin kommentti muistiinpanoissani kuului: ”Mistä tässäkin oli kyse?” tai ”Mitä tapahtui?” tai pelkkä ”Hä?” usealla kysymysmerkillä varustettuna.

Etenkin novellien lopetukset tuntuvat tuottaneen monen novellin kirjoittajalle suurta vaivaa ja suoranaista tuskaa. Premissi on lupaava ja aihe kekseliäs – vaan mitenpä kirjoittaja sitten leiviskänsä hoitaa, miten hän nivoo teeman tarinaan, miten kuljettaa juonta, miten sitouttaa tarinansa aiheen henkilöidensä kohtaloihin? Sepä onkin koko kirjoittamisen ydin se.

Eikä outous suinkaan ole sama asia kuin tekstin käsittämättömyys. Eikä arki sama asia kuin ikävystyttävä puuduttavuus.

Lyhyt ja tiivis muoto yhdistettynä oivaltavaan ideaan ja kielellisesti pätevään käsittelyyn oli tämän tuomarin mielestä se kaava, jolla kisassa pärjättiin. Kaikki pitemmät novellit (yli kymmenen liuskaa) tuntuivat jaarittelevilta ja kehnosti rakennetuilta, eikä yleensä ideakaan jaksanut kantaa alkua pidemmälle, jos sinnekään. Ottelurangaistus ja suihkuun vaan. Mutta jos lyhyessä novellissa ei ollutkaan mitään itua, mitään ajatusta – suihkuun vaan sekin. Huonossa lyhyessä novellissa on kuitenkin se hyvä puoli että sen lukee nopeammin kuin huonon pitkän novellin. Siitä automaattista plussaa.

Yleisesti ottaen: mitä maanläheisempi idea, sitä parempi lopputulos. Eikä tämä suinkaan tarkoita sitä, että älyä ja nokkeluutta ja kirjoitustaitoa ei olisi tarvittu: päinvastoin. Mitä maanläheisempi ja arkisempi idea,

sitä enemmän taitoa juuri tarvitaankin. Mitä paljaampi idea, sitä vähemmän on tilaa temppuiluun ja lukijan hämäämiseen toisarvoisilla seikoilla. Silloin pärjää vain omalla kirjoituksellisella pätevyydellään. Sama asia koskee tietenkin myös pituutta. Pitkässä novellissa voi sumuttaa lukijaa vaikka millä tempuilla, lyhyessä pitää pärjätä omillaan. Siksi fuskaaminen on niin paljon vaikeampaa lyhyessä novellissa. Ja siksi onnistuneen lyhyen novellin kirjoittaminen on suunnilleen vaikeinta mitä proosan kunnian kentillä voi tehdä.

Idean napsauttaminen absurdiksi jollakin eleettömän pienellä ja elegantilla keinolla oli aina pelkkää plussaa. Tärkeintä on kuitenkin tarina, tunne siitä että ollaan menossa jonnekin ja että tällä kaikella on väliä ja etenkin merkitystä. Se puuttui monesta novellista, monesta muil-la tavoin hyvästäkin novellista, ja sen myötä kaikki.

Kuin itsestään loppukilpailun finaalin pudotuspelisar-jaan päätyi seitsemän novellia: *Aamunkoitto*, *Karuselli*, *Klasi*, *Kuvittele!*, *Näkymätön mies*, *Pohjavirtoja* ja *Taluttaja*. Kaikkia näitä novelleja yhdisti tiivis ja selkeä muoto. Pisin novelleista oli kymmenen liuskaa (*Aamunkoitto* oli kolme liuskaa pitkä ja *Kuvittele!* vain kaksi). Muutama muukin kolkutteli aina viime hetkille saakka finaalin helmiäisportteja – mutta tuomarin pilli soi vähäisemmäs-täkin rikkeestä ja rangaistus oli aina kentältä passittami-nen. Näillä jäillä ei armoa tunneta.

Jatkosarjan voittajaksi ja koko kisojen mestariksi valikoitui nimimerkki **Hannahin** novelli *Pohjavirtoja*. Nimimerkin takaa paljastui tuttu Nova-voittaja *Katarii-*

na Juntunen. Voiton syitä? Kielellinen varmuus, inten-siivisen jännitteen luominen hyvin niukoin keinoin, oudon ja painostavan tunnelman rakentuminen kuin itsestään, tekstin kypsyys ja suoranaisten viisauksien, tarinan kihelmöivä monimielisyys ja sopivan avoimeksi jätetty loppu. Pohjavirtoja on kaikin puolin erittäin pätevää työtä: tarina soljuu eteenpäin kuin joki, väistämättö-mästi, luontevasti, luonnollisesti – ja kaiken alla pyöri-vät synkän uhkaavat, vaaralliset pyörteet ja pohjavirrat, valmiina tempaamaan mukaansa niin novellihenkilöt kuin lukijankin. Monessa novellissa oli käytetty lapsen näkökulmaa, mutta ainoastaan Pohjavirroissa näkökul-ma tuntui yhtä lailla luontevalta kuin vakuuttavaltakin.

Loppusummerin jälkeen – mikä on raitapaidan lopputuomio kilpailusta? Liikaa uusina oivalluksina tarjottuja ikäloppuja syöttökuvioita (”Ei voi kirjoittaa paholaiselle sielunsa myyvästä taiteilijasta!”), liikaa hu-kattuja kiekkoja ja hyökkäysmomentumin tuhrimisia (”Ihan viimeisestä kappaleestahan se tarina vasta lähti käyntiin!”), liikaa pelistrategista sekavuutta ja ajatuk-sellista sumeutta (”Siis mikä tää tarina tässä nyt oikein oli?”), liikaa murrosikäistä ahdistusta ja tahallista jäähy-n kalastelua (”Maaailma on mälsä paikka!”), mutta myös hienoja oivalluksia, hyvää proosaa, kekseliäitä nytkäh-dyksiä, absurdeja juonenkäänteitä, miellyttävän outoa tunnelmaa, muutama aito hymy ja roppakaupalla taito-maaleja. Selvästi siis plussan puolelle päästiin.

Täten julistan Moskovon MM-kisat päättyneiksi.

Petri Salin

POHJAVIRTOJA

Katariina Juntunen
nimimerkillä ”Hannah”

Tyttö seisoo taas rannalla. Sillä on vain aluspaita päällä, vaikka on kylmä. Toinen olkapää on paljas ja hiha roikkuu kyynärpään ylitse. Paita on harmaa, mutta liian suuret pikkuhousut, joiden takamus roikkuu melkein polvitaiepeissa, hohtavat valkeina hämärässä.

Se on hullu. Niin kaikki sanoo, vaikka meille sanotaan ettei niin saa sanoa ja että olkaa sille kilttejä. Mutta se on kuitenkin pelottava.

Me vakoiltiin sitä taas eilen Miikun kanssa, se on hauskaa. Mutta karmivaa. Joskus se tietää sen, mutta mistä se tietää sitä me ei tiedetä. Kun se katsoo hämärän läpi mustilla silmillään, nousevat ihokarvat pystyyn.

Tyttö asuu meidän talon vieressä vasemmalla puolella olevassa talossa. Sen takana asuu vanha lapseton parsi-kunta. Miiku asuu oikealla. Ja Janssonit asuu siitä oikealla vähän ylempänä törmällä. Niiden tyttöä Mikku sanoo Janssonin Kiusaukseksi kun se aina seuraa vaikkei tahdota. Kiku se oikeasti on. Sillä on monta pikkusisarusta.

Meidän talot ovat joen törmällä kylätien päässä kuin rivi iloisenvärisiä nappeja tummanvihreässä sarkatakissa. Joka puolella on kuusimetsää. Ja joki joka halkaisee suuren erämaan. Me kuvitellaan paljon Miikun kanssa. Mutta kyllä metsä aika iso on ja kylä jossa asutaan pieni.

– Suurenmoinen paikka! Oikea löytö! isä huusi kerran kaksi talvea sitten kaupunkikerrostalomme keittiössä tultuaan juuri töistä. Taloa hän oli käynyt katsomassa aamulla.

– Vain kaksikymmentä minuuttia kaupunkiin ja hehtaari metsää kaupan päälle! Isä oli aivan tohkeissaan.

Minä muistan äidin olkapäät, jotka silloin piirtyivät valoa vasten niin pyöreinä, läpinäkyvinä. Niistä näki kauas että äiti ei halua. Mutta oli hän halunnut koska se oli järkevää. Minäkin itkin aluksi kun en halunnut, mutta se oli silloin se.

Nyt en haluaisi koskaan lähteä pois, en edes kouluun, vaikka talvella koulu on kyllä ihan kivaa. Kesällä koulu

ei muista. Kesä sekoittaa pään ja kaikki tavallinen ka-toaa mielestä aivan noin vain. Ja hirveän pian. Kesä on nyt vasta niin alussa, että joki tulvii vielä, enkä minä enää muista kuinka minä inhoan liikuntatunteja ja luokan katossa vilkkuvaa valoa, joka saa pään kipeäksi. Minä menen Miikun kanssa viidennelle luokalle syksyllä.

Tyttö seisoo rannalla taas, vaikka minä tiedän hyvin että se ei saisi. Minäkään en saa koska joki tulvii. Seison kahden toisiinsa kietoutuneen kuusen takana ja katson tyttöä joka tuijottaa sameaan veteen. Näen kuinka se vapisee ja vesi vaahtoa melkein sen paljaiden jalkojen juuressa.

Äiti pelkää jokea. Se aina varoittelee Miikua ja minua menemästä rantaan, ainakin kaksikymmentä kertaa päivässä. Varsinkin keväällä kun vesi on korkealla. Loppukesästä joki työntyy niin syvälle uomaansa että paljastuneiden kivien päällä hypellen pääsee vastarannalle kastelematta jalkojaan. Joki on leveä mutta matala. Vain keväisin vettä on paljon, enkä minäkään pidä siitä silloin.

Mutta naapurin hullu tyttö pitää. Se seisoo hievah-tamatta veden äärellä tuntikausia eikä mikään saa sitä menemään sisälle. Seitsemän iltaa nyt perätysten, tunti tunnin perään, usein lähes ilman vaatteita, nyrkit kainaloissa.

Minä näen hämärässä että sen käsivarret ovat melkein siniset ja se hytisee hirveästi. Minä olisin oikaissut Miikun luota kotiini rantapolun kautta, mutta en uskallakaan. Minua harmittaa hirveästi, sillä nyt minun pitää mennä takaisin ja kiertää törmän yläkautta ja äiti soitti jo ajat sitten Miikulle ja komensi kotiin.

Epäroin kuusen takana kun tyttö äkkiä kääntyy ja katsoo suoraan minuun. Minua ei pelota että se tekisi jotain koska se ei kyllä saa minua kiinni. Se on hirveän hidas. Mutta sen silmät poraavat suoraan toisen pään

läpi ja se saattaa sanoa jotain niin kummallista että se tulee uniin.

Minä näen usein unia, jossa tytön pitkät mustat hiukset hulmuavat yötuulella niin että ei tiedä missä tytön pää loppuu ja missä yö alkaa, ja se sanoo lakkaamatta jotakin mistä ei saa selvää. Sen suu on aukko josta yö tulvii ja sen sanat on pakko ymmärtää niin että uni loppuisi, mutta uni päättyy ennen kuin ikinä ymmärrän ja siitä tiedän että uni tulee taas jonain yönä.

Jähmetyn paikalleni ja tyttö katsoo minua. Siitä ei ikinä uskoisi että se on vain pari vuotta Miikua ja minua vanhempi. Se on hirveän pitkä ja laiha. Sen äiti on ranskalainen, ainakin niin sanotaan. En ole koskaan nähnyt tytön äitiä. Tyttö asuu isänsä ja kodinhoitajan kanssa. Sillä on niminkin, Leanne, mutta me sanotaan sitä vain tytöksi. Kun jollakin on oikea nimi, sitä alkaa ajatella sillä nimellä ja sitten se tulee tutuksi eikä mikään ole enää salaperäistä. Siksi me ei puhuta siitä sen nimellä.

Tytön musta tukkaa roikkuu takkuisena puoliselkään ja sen suu on rohtuneen punainen. Se on oikeastaan ainoa väriläikkä harmaan hämärässä iltayössä, sen rohtunut punainen suu.

Minä juoksen hirveän lujaa ylös törmälle heti kun saan jalkani liikkeelle, sillä en halua että tyttö alkaa puhua minulle. Minä olen nyt yksin ja kaikki ne jutut mitä me olemme Miikun kanssa kuvitelleet ja paisutelleet, kasvavat äkkiä yön ylitse ja minä olen yksin.

Ei pitäisi kuvitella. Äiti ja isä ovat usein puhuneet naapurin sairaasta työstä hiukan surumielisinä, ja silloin tulee paha mieli kaikista niistä synkistä asioista joita me olemme kuvitelleet. Eihän sellaiselle sairaudelle kukaan voi mitään. Mutta minusta on oikeasti pelottavaa, kun se seisoo hämärässä ja sen silmät ovat kaksi mustaa lohkaretta valkean kuumaisen otsan alla ja se puhuu kuolleista.

Juoksen terassille jossa äiti seisoo. Äiti on vihainen. Se pelkää jokea ja siksi se keväällä on melkein aina vihainen.

– Missä sinä taas kuhnailit, äiti tiuskaisee ja läimäyttää oven jäljessäni kiinni. Yön humina katkeaa siihen.

– Tyttö seisoo taas rannalla, sanon että äiti ei jatkaisi sättimistään.

– Mitä sinulla oli siellä tekemistä!

– Minä olisin oikaissut rantapolun kautta, mutta se tyttö seiso siellä ja sillä oli vain aluspaita päällään.

– Pitäisiköhän meidän soittaa naapuriin, äiti vilkaisee huolestuneena isään, joka selaa sanomalehteä pöydän ääressä.

– Anna olla, kyllä ne tietää missä se on.

– Niin mutta vesi vain nousee.

– Soita jos haluat, isä kohauttaa olkapäitään.

Minä hiivin isän taakse keittiön pöydän ääreen ja laitatan radion kovemmalle.

– Etsinnät jatkuvat jo viidettä päivää, selostaja puhuu radiossa. – Läheisestä kaupungista on kutsuttu varusmiehiä avuksi. Etsintää laajennetaan kansallispuiston suuntaan.

Katson isän takaraivoa ja ajattelen yötä ja niitä kadonneita ihmisiä. Viisi päivää sitten. Äiti ja lapsi. Auto löydettiin kymmenen kilometrin päästä erään aution talon rantasaunan takaa ja sen ovet olivat olleet kaikki selällä. Vesi oli yltänyt renkaiden ylitse. Saunakin oli vajonnut puoleksi veden varaan.

Talon omistanutta vanhaa isäntää oli haastateltu palvelutalossa. Sauna oli kuulemma vajonnut muutenkin alkuperäiseltä paikaltaan törmällä, mutta silti vesi ei ollut koskaan aiemmin noussut näin korkealle. Ei, isännällä ei ollut aavistustakaan, mitä äiti ja lapsi olisivat voineet talolla toimittaa. Se oli ollut autiona pian kymmenen vuotta.

Viisivuotias tyttö. Olivatko he joessa? Vai olivatko he lähteneet jonkun miehen mukaan ulkomaille? Vai olivatko he yhä jossakin siellä talossa? Aikuiset puhuvat ärystävän vihjailevasti kun näkevät lapsia lähistöllä. Mutta me olemme Miikun kanssa taitavia vakoilijoita.

Jos talo olisi lähempänä. Kymmenen kilometriä on pitkä matka pyörällä poljettavaksi. Mutta joki virtaa sieltä suoraan tänne. Se on yhdistävä suoni, joka tuo salaisuuden keskelle meidän arkea. Samea vesi, joka virtaa auton lävitse, virtaa myös laiturimme ylitse. Kuinka kauan kestää lipua pyörteilevässä vedessä halki kivisen uoman, kuusimetsikön, tulvaniittyjen, risukoiden ja kantojen?

Olen varma että en saa ensi yönäkään unta. Siksi viivyn isän vierellä.

Äidin ääni kuuluu toisesta huoneesta, lempeän selittävänä. Sellainen äidin ääni on myös silloin kun olen tehnyt jotain tyhmää. Isä huokaa.

– Yritä olla äidille mieliksi äläkä mene rantaan, hän sanoo ja tahtaa lehden hajamielisenä. – Minä tiedän että se kiinnostaa, varsinkin nyt kun vesi on epätavallisen korkealla, mutta se hermostuttaa äitiä.

– Ei me mennä ihan lähelle, sanon. – Ja täytyyhän meidän katsoa tytön perään välillä.

– Se ei ole teidän asianne, vaan se kuuluisi hoitajalle.

– Kyllä se yrittää saada tyttöä lähtemään rannalta pois ja tuo vaatetta, mutta tyttö ei välitä. Ei se mahda tytölle mitään.

Äiti palaa huoneeseen. Avaa jääkaapin ja ottaa iltapalaa. Sen selkä on kireä, kireämpi kuin koskaan ja ilme. Pelkään sen sanovan taas saman asian kuin nykyisin lähes joka ilta.

– Minä muistan kun lupasit, että katselemme koko ajan taloa lähempää kaupunkia. Sen vuoksi minä suostuin muuttamaan tänne.

Kyllä vaan. Meillä on rintama. Keittiön pöydän ja jääkaapin välillä se kulkee. Me isän kanssa olemme pöydän takana. Isästä en tiedä, joskus se huojuu. Mutta äiti on astunut linjan taakse jo viime talvena.

– Minä en kestä enää tätä asumista täällä, äiti puuskahtaa. – Mikään ei ole niin kuin kuvittelin!

– Mutta sinähän olet aina halunnut oman puutarhan, isä sanoo. – Ja rannan laitureineen.

– Ja naapurit, jotka seuraavat jokaista askeltasi, äiti kirahtaa.

– Sinä kiinnität liikaa huomiota sellaisiin asioihin, isä on tympääntynyt. – Kuvittelet vain, että muilla on aikaa seurata sinun tekemisiäsi, se on neuroottista!

– Etätyö ei onnistu! äiti melkein huutaa. – Minun pitäisi päästä paljon useammin pääkonttorille, ja siitä jo valitetaan.

– Kyllähän sinä pääset minun kyydissäni milloin vain, isä levittää käsiään. Tästä on kyllä puhuttu. Siitä se ei kiikasta.

– Minä en voi jättää Lauraa iltapäiviksi yksin tänne! Äiti paiskaa leipäkorin pöytään.

– Kyllä minä pärjään, ihan varmasti.

– En minä sitä epäilekään, äiti huokaa ja istuu isää vastapäätä.

Kello kilahtaa kymmentä, mutta kukaan ei komenna nukkumaan. Kesä. Radio sorisee vaimeita pyörteitä hiljaisuuteemme. Hengitän lyhyitä pintahuokuja ja pidätän sitten hengitystäni niin kauan kuin jaksan. Uskon että sillä tavalla se mitä tunnen sisälläni myös pysyy siellä eikä loiskahda iltaan. Koska kesä on taas sekoittanut pääni ja erämaa on valtava samoin kuin virta sisälläni eikä äiti uskoisi ikinä etten eksy. Äiti haluaa pois enkä minä halua antaa sille yhtään enempiä syytä.

– Onhan täällä muita ihmisiä, eläkeläiset eivät koskaan poistu talostaan. Ja Janssonin äiti on kotona pienten lasten kanssa. Kyllähän niitä voisi pyytää vaikka tarvittaessa auttamaan, isä yrittää.

– No ja hah! minä puuskahdan uskomatta korviani.

– Kikun äiti on jo ihan hermona siitä kun Kiku seuraa Miikua ja minua. Sen pitäisi vahtia aina niitä pienempiä.

– Ja tuo naapurin hiippari, äiti sanoo epätavallisen troykeästi. Se ei ole suostunut koskaan sanomaan mitään pahaa tytöstä.

– Minä en luota siihen että se pidetään aisoissa, kun ne ei saa sitä pidetyksi pois tuosta virraltakaan. Ja olen monesti nähnyt sen seuraavaan Lauraa. En voisi olla ajattelemaatta kaikenlaista, jos Laura jää tänne yksin.

– Ei se koskaan ole meitä seurannut, protestoin.

Mehän sitä vakoillaan. Joskus olen kuullut aamuyöstä kuinka se hiippailee hiljaa rantapolulla. Kävyt ja neulas laset rahisevat sen paljaiden jalkojen alla. Mutta tavallaan äiti on oikeassa. Tyttö seuraa minua minun omilla mielen poluillani, koska minä en ymmärrä sitä ja minä haluaisin tietää ja uskon että joskus tulen tietämään. En ole kuitenkaan varma haluanko.

– Mene Laura nukkumaan, äiti huomaa äkkiä.

– Kello on jo vaikka mitä.

– Mitä jos ne löytyy meidän rannalta? kysyn isältä koska vaikka ajatus kadonneista on jotenkin karmivan kiehtova, en voi sille mitään että mietin ovatko ne toisissaan kiinni ja ovatko niiden silmät auki vai kiinni ja onko hukkuneen tukka kuin levää, niin kuin olen jostakin lukenut. Ja se pelottaa minua.

Äiti katsoo minua eikä ymmärrä. Isä laskee kätensä kädelleni hetkeksi ja sanoo. – Älä huolehdi sellaisia. Ei ole ollenkaan varmaa että he ovat joessa ja tänne on kuitenkin matkaa. Ja jos ovat, niin heillä ei ole enää mitään hätää, ei yhtään mitään. Ymmärrätkö?

– Sinun ei pitäisi seurata niin paljon näitä aikuisten juttuja, äiti sanoo väsyneesti. – Ja pysy pois joelta. Minä en ymmärrä miksi se on niin vaikea uskoa!

Isän käden lämpö kämmenelläni kiipeän huoneeseen. Ikkuna on raollaan ja yö humisee sisään. Minua itkettää vähän vaikka en oikein tiedä miksi. Olen hirveän väsynyt. Mutta sänky ei ole tuntunut hyvältä moneen yöhön. Pää on liian raskas siitä kaikesta mikä alkoi kun kevät kääntyi kesäksi. Vesi ei laskenutkaan uomassaan niin kuin sen olisi pitänyt jo viikkoja sitten. Se vain nousee. Ja se on vienyt kaksi ihmistä kylältämme, olen siitä varma.

Tyttö vartioi virtaa. Eikä seikkailu tunnu enää hyvälle koska *lähtö* väreilee liian paljaana kaiken yllä. Minä näen sen niin kuin näen rajalinjan joka kulkee koko talon lävitse niiden asioiden halki, joiden vuoksi jäädä ja joiden vuoksi on pakko lähteä. Päättäni kivistä. Äidin ja isän ääni lipuu portaikkoa ylös huoneeseeni koska oveni on raollaan. Avaan korvani yön äänille. Pöllönkorvani kykenevät kuulemaan sanoittakin koska isä alkaa huojua ja kummalle puolelle varmuus siirtyy. Mutta se saa minut voimaan pahoin ja siirryn ikkunalle.

Miikun huoneesta loistaa vielä valo. Miiku on paras ystäväni. Mutta me olemme ystäviä vain täällä, kuusimetsissä. Koulussa me emme ole toisistamme tietävinäänkään. Se menee niin ihan itsestään. Me olemme koulussa erilaisia. Eri ihmisiä joilla on eri ystävät. Mutta kuusimetsissä me olemme samanlaiset, sisarukset, joskus enemmänkin niin että mitään ei tarvitse puhua ja silti tietää toisen ajatuksista kaiken. Joskus olen ajatellut että tämä on oikeasti unta. Ensin muutto tuntui pahalta unelta ja kuusimetsien tilalla olisi yhtä hyvin voinut olla vaikka kallioita. Niin ahtaalta kaikki tuntui. Kunnes huomasin että metsät ovat portti ja joki väylä suureen erämaahan.

Uskalsin ensin kulkea vain rannalle. Kuuset olivat kuin vartijoita rannan ja talon välillä. Inhosin niitä. Ja inhosin tyttöä joka leijui siellä täällä tummien runkojen välillä kuin aave jonka luulin sen ensin olevankin.

Kerran menin rantaan ja katsoin veteen. Silloin oli jo kesä pitkällä ja taivas hohti liikkumattoman veden pohjalla kimaltavan hiekan lomassa. Vesi oli yllättävän lämmintä ja se tuoksui huumaavalle kun kauhaisin sitä kämmenelleni. En tuntenut ensin erämaan tuoksua. Sitä tuoksua en tule kuitenkaan koskaan unohtamaan.

Virran kalvolla syksyisin purjehtivat kultalehdet tulevat erämaasta ja ankkuroituvat rantaamme kuin lopullista lähtöä odotellen. Usein ne jatkavat matkaansa tyhjinä, joskus ne jähmettyvät yöriitteen ja rannan väliin ja uppoavat viimein. Miiku tuli silloin. Ja me vain istuimme laiturilla ja katselimme syvyyden latvoja ja taivaan hohdetta. Kuinka vois in luopua siitä?

Miikun huoneesta sammuu valo. Nyt olen aivan yksin.

Käpperryn vuoteelleni ja otan nuhjuisen pehmolelun kainalooni. Yön kirpeä tuoksu sekoittuu pehmolelun epämääräisen tunkkaiseen mutta lohdulliseen tuoksuun

ja ajattelen kuinka kipeää ajatukset voivat tehdä pään sisällä. Joki lipuu raskaana yössä ohitsemme ja koko kesä uhkaa lipua äidin ja isän päättämättömyyden suohon ja pelko estää kaikki kirkkaat erämaa-ajatukset.

Lapsilla ei ole mitään valtaa aikuisten ylitse kun päätetään todella tärkeistä asioista. Se on käsittämätöntä. Sillä lapset *kasvavat* siihen paikkaan jossa elävät. Jokainen kesäheinä, ahomansikka ja suopursu kasvaa suoraan sieluun, jokainen risukäpyinen polku kasvaa osaksi mieltä. Silmien kautta kuvat, jalkapohjien alkukesän arkuus ja avohaavojen kipeät tuntemukset, suon lemu ja talvikuusten huurteen maku tulevat osaksi kaikkein salaisimpia kerroksia omaa mieltä. Aikuiset tulevat ja näkevät, kenties kokevat iloa kauneudesta, mutta he heittävät kaiken kepeästi pois, sillä heillä on erilaiset kiinnittymistavoitteet.

Aivan äkkiä huomaa katsovani kotitaloani alhaalta virralta ja näen ikkunassani yölampun pehmeän valon. Takaseinään piirtyy varjo kun äiti laskee huopaa nukujan ylle. Ajatus siitä kuinka äiti peittelee minut vuoteeseen tuntuu hullunkuriselta täältä katsottuna mutta kaiken kaikkiaan aika loogiselta. Jos en oli huoneessani olisin täällä ja silloin äiti seisoi kuistilla ja huuttaisi minua heti palaamaan sisälle.

Taivaanranta joen takana kuusimetsän yllä on ka-pealta raidaltaan kirkkaanpunainen. Muuten metsä on sysimusta ja hiljainen. Samea virta hohtaa himmeää valoa leveänä joka puolella. Vesi kasvaa hiljaa ylöspäin. Mistä se saa voimaa? Vesi on pimeyden valtameri joka yhdistää yön toiseen yöhön päivän ylitse. Sama kohina kaikuu sisälläni kun sydämeni lyö.

Ajattelen hajamielisesti kutsuvani Miikun mukaan mutta se ei tunnu oikealta. Minä kävelen rohkein askelin pitkin rantapolkua joka on osittain veden alla. Samea vesi roiskuu hitaasti korkealle, korkealle kun kahlaa pimeään lävitse ja tuuli käy äkkiä syvältä metsästä.

Seuraan tyttöä joka kävelee määrätietoisesti edelläni. Se on matkalla jonnekin. Pelin henkeen kuuluu että paljastua ei saa, joten hidastan kulkuani. Välillä tyttö seisautuu ja katsoo virtaa kuin kuulostellen, mutta jatkaa kohta taas matkaansa. Yö lipuu tytön valkeaa yöpaitaa ylös ja alas kuin elävä olento, mutta tukka on ihmeen kauniilla nutturalla keskellä päälakea.

Yksi pitkä suortuva kiemurtelee pitkin selkää. Kuljen niin lähellä että näen sen liikkeen, mutta yrtään lähemmäksi en mene.

Olemme tulleet seudulle jossa en ole ennen käynyt. Olemme varmasti kaukana sillä me olemme Miikun kanssa käyneet tosi kaukana joidenkin pitkien kesäil-tapäivien aikana, mutta näin kaukana emme sentään. Edessä näkyy silta. Sen toinen pää on vajonnut veteen ja ajattelen ohimennen että isä ei pääse aamulla töihin ainakaan pohjoissillan kautta.

Sillan kohdalla tyttö taas pysähtyy ja minä jään huot- hottaen seisomaan kuusimetsän reunaan. En uskalla astua avomaalle sillä kesäyön pimeys ei ole läpituken- matonta vaan hohtavaa lasia. Tyttö ojentaa pitkät kä- tensä kohti vajonnutta siltaa, jonne on matkaa varmaan viitisenkymmentä metriä. Pelkään että tyttö lähtee kah- laamaan virtaan sillä se liikuttelee käsiään epävarmasti, kuin aikoisi sukeltaa tai jotain.

Mutta sitten se nostaa kätensä kasvoilleen ja huutaa. Minun sydämeni jättää ainakin kaksi lyöntiä väliin. Ajattelen että kaikista maailman ihanista asioista an- taisin sen kaikkein ihanimman jos voisin olla missä tahansa muualla kuin juuri siinä keskellä huutoa joka vie sydämeni lyönneistä ainakin kaksi.

Minä huomaan olevani avojaloin tikkuisella kuistilla, jonka laudoituksesta puolet on romahtanut ja portaat notkollaan. En uskalla katsoa selkäni taakse sillä tiedän että siellä on rikkinäinen ikkuna takanaan sellaista pi- meyttä jota en pysty käsittämään. Astun kuistilta alas kohti rantaa. Veteen vajonneen rakennuksen takana seisoo valkoinen auto kaikki ovet levällään joita virran- puoleisia vesi liikuttaa kuin auto olisi elossa ja lentoon pyrkimässä.

Astun veteen ja kahlaan autoon. Etupenkit ovat veden peitossa mutta takapenkki on sen verran ko- holla, että se on osittain näkyvillä. Istahdan kostealle keinonahalle ja otan käteeni pienen mustatukkaisen nukan. Nukella on toinen jalka irti ja paksut takkuiset silmäripset jotka kampeavat luomia ylös alas liikkeeni mukaan. Heitän kaptiveen veteen kauas alavirtaan ja astun autosta pois. Yritän sulkea ovia koska on jotenkin surullista jättää matka tällä tavalla kesken, niin että kaikki virtaa lävitse, mutta se on mahdotonta. Vesi pai- naa liikaa.

Minun on pakko joko nousta virrasta kohti autio- taloa jonka pimeyttä en ymmärrä tai mentävä virtaan jota tyttö vartioi ja äkkiä minä tiedän että en halua kumpakaan. En halua päättää asioita, en halua edes tietää mutta tavallaan se on myöhäistä sillä jos haluaa

tietää jotain se jokin alkaa kasvaa mielessä koska sille on antanut tilaa.

Sinkoan vuoteessani istumaan niin että pääni iskee kipeästi kaltevan seinäkaton poikkiparruun. Kipu su- mentaa ensin sen jonka ymmärrän kuuluvan horteiseen uneeni. Kun värit asettuvat aloilleen silmieni takana nousee ääni tajuntaani. Ja kalpeansininen valo joka tuo ulisevaa ääntä lähemmäksi.

Juoksen ikkunalle ja näen Miikun talossa kaikissa ikkunoissa valon. Yö on kääntymässä kalpeaksi aamuk- si, mutta vielä pimeä on liian tiheä jotta näkisin. Näen kuitenkin Miikun juoksevan rinnettä kohti rantaamme. Tunnistan sen hieman pyylevästä etukumarasta asen- nosta. Huidon ikkunastani mutta Miiku ei huomaa. Joku pysäyttää Miikun ja se kääntyy takaisin. Minulle tulee kiire.

Vasta alakerrassa tajuan että meilläkin on valot lähes joka huoneessa. Isän ja äidin huoneessa ei ole ketään. Missään huoneessa ei ole ketään. Tunnen itseni jolla- kin tavalla petetyksi. Menen kuistille ja näen rannalla paljon ihmisiä. Yö on sekasortoinen. Ymmärrän että sininen valo ja nyt jo sammunut ääni tulee jostakin hä- lytysajoneuvosta, mutta en ymmärrä juuri muuta. Mitä on tapahtunut? Äiti?

Juoksen rantaan ja älähdän kun jalkapohjan peh- meimpään kohtaan iskee risu tai käpy. Mutta se kuuluu asiaan. Äänten sorina on vaimeaa kuin kirkossa. Olen kuusimetsän holvikaarten metsäkirkossa ja aamuyö pyhittää ensimmäiset latvat kultaisiksi. Epätoivon ääni pisaroi ihan omassa uomassaan virtaavan veden ja ih- misäänten ohitse.

Olen jo melkein perillä kun isä huomaa minun tulo- ni. Se nousee yhden? kahden? pienen? elottoman? kuin kyyristyneen eläimen ääreltä ja juoksee minua vastaan kädet levällään. Minä en tahdokaan muualle. Menen syliin jotta ei tarvitsisi mennä eteenpäin. En tahdo näh- dä mutta silti näen.

Tyttö istuu laiturilla ja rapavesi virtaa hänen ylitseen lähes vyötärön korkeudelta. Sylissään hänellä on nuk- ke, ruumis, tietysti. Harmaa käsi valuu luonnottoman näköisesti tytön olkapään ylitse kuin taistellen vastaan haluaan kiertyä lämpöiseen kaulaan. Ei koskaan enää syleile se jota tyttö tuudittaa sylissään.

Isä kantaa minut terassillemme jonne äitikin tulee niin väsynein askelin että ne tuskin irtoavat höyryävästä maasta. Isän olan ylitse näen kuinka virkavalta kahlaa

tytön luokse ja nostaa elävän ja kuolleen yhdessä pois virrasta, mutta tyttö ei irrota otettaan eikä sitä väkivalloin tehdä.

Ambulanssin ovet sulkeutuvat ja aamun ovet avautuvat. Itäinen valo kohtaa vastarannan ja linnut heräävät.

Istun vapisten isän sylissä ja äiti istuu viereemme.

– Tänään, äiti sanoo, eikä siihen ole mitään lisättävää. Isä kietoo toisen kätensä äidin hartioiden ympäri ja niin on hyvä. Kuistin avoin ovi liikaa kuin huokaus, paljaat lankut tietävät jo poislähtöämme.

Vain yksi löytyi. Odottaisimme aina toista. Ja kun niin ei tapahtuisi kaikki kesäpäivät vain lipuisivat pois eikä kukaan muistaisi miltä kaarnalaiva voisi näyttää kirk-

kaan syvyyden yllä täynnä kesäoloa ja tietoisuutta siitä että aina on *nyt*, tämä hyvä hetki.

En tiedä. Tavallaan olen helpottunut vaikka itkuni on kyllä luopumisen ikävää. Olen helpottunut siitä että vaikka kaikkein kipeimmälle tuntunut asia on äkkiä totta se ei olekaan kaiken loppu.

Joki virtaa vielä vahvana vaikka se alkaa laskea. Se on tuonut kuolemaa niin kuin syksyisin kaikissa niissä kultapursissa jotka ovat jatkaneet matkaansa kohti tuntematonta määränpäättään. Ne jatkavat matkaa aina uudelleen luopumisen pakosta huolimatta.

© Katariina Juntunen 2007

Kirjoittajan saatesanat novelliin ”Pohjavirtoja”

Olen Katariina Juntunen, 35-vuotias perheellinen oululainen. Olen kirjallisuuden tutkija ja äidinkielen opettaja, ja tällä hetkellä olen tutkimusvapaalla äidinkielen opettajan työstä. Tutkijana toimin työni ohessa, ja ollessani välillä määräaikaisissa tehtävissä Oulun yliopistossa. Sain lisensiaatintutkimukseni valmiiksi vuodenvaihteessa 2007 aiheenani lasten kertomukset ja sadut ja kerronnan etiikka (Napero-Finlandia kirjoituskilpailun tekstit ovat materiaalinani). Olen myös opettanut luovaa kirjoittamista sekä toiminut lasten ja nuorten sanataideopettajana.

Kirjoittamista olen harrastanut ihan lapsesta saakka. Olen aiemmin sijoittunut Novan ja Portin kirjoituskilpailuissa. Kirjoitan kaikenlaista runoista satuihin, mutta fantasia ja kaikenlainen muu omituinen on lähellä sydäntäni. Tällaiseksi voidaan varmaan luonnehtia Usvan kirjoituskilpailuun lähettämäni novelli, jonka päähenkilö, noin yksitoistavuotias lapsi, pyrkii ymmärtämään elämän ja aikuismaailman erilaisia jännitteitä, ristiriitoja ja konflikteja omalla tavallaan.

Novellini syntyi aika kivutta, sillä sen ainekset löysivät toisensa helposti. Muistan kuinka lähiaikoina oli keväät, jolloin tulvat olivat poikkeuksellisen voimakkaita

ja pitkäkestoisia. Tähän yhdistyi erään kevään ahdistava kokemus, kun silloisen kotitalomme lähellä virtaavasta pienestä, mutta vuolaasta ja tulvivasta joesta etsittiin kaksivuotiaista poikaa monena päivänä ja yönä: etsijöiden lamput vilkkuivat joen reunoilla öisin monen kilometrin matkalla. Itse olen lapsena muuttanut paljon, ja lapsen kokemus pysyvyydestä tai irrallisuudesta on varmasti niin voimakas, että se leimaa koko loppuelämää. Lapsen näkökulmasta myös monet asiat näyttäytyvät ihan toisilta kuin aikuisnäkökulmasta; erilaiset ilmiöt ja tapahtumat voivat lapsen mielessä saada myös irrationaalisia, maagisia ja jopa absurdeja merkityksiä ihan luontevasti.

Tässä ovat oikeastaan ne ainekset, joista lähdin kertomustani kehittämään.

Tarinassa on paljon ahdistavaa ja jopa pelottavaa, mutta lapsen näkökulmassa on aina myös toivo; traagisia asioita tapahtuu, perheet joko pysyvät tai eivät pysy yhdessä, mutta elämä jatkuu kaikesta huolimatta.

Katariina Juntunen

ARJEN OUTOUTTAMISESTA

PETRI LAINEEN KOMMENTIT

Kun Anne laittoi alkuvuodesta reilut neljäkymmentä tarinaa luettavaksi, en oikein tiennyt mitä odottaa. Mikä olisi kirjoittajien käsitys arjesta ja sen outouttamisesta? Mikä olisi kilpailun taso? Novelli novellin jälkeen jouduin pettymään, ja vaikka joukossa oli valopilkkujakin, olin urakan jälkeen hivenen ymmälläni. Monet novellit kompastuivat heti alkumetreillä puhkiselitetyyn ahdistukseen, tai sitten ne olivat vain kömpelöitä, sekavia, lapsellisia, keskeneräisiä tai tunnelmattomia yritelmiä. Scifiäkin yritettiin tarjota arjen outoutena. Ja voihan arki mielisairaankin ihmisen näkökulmasta olla jotenkin outoa, mutta mitenkään mieltä ylentäviä tuloksia näillä lähestymistavoilla ei saavutettu.

Voittajaksi minun listallani nousi pienen pohdinnan jälkeen *Rat Masterson*. Novellissa äiti luo pihalla vierailevalle rotalle kuvitteellisen henkilöllisyyden ja kertoo lapselleen satua rotan elämästä. Äidin tarina sokeutuu ovelasti arkisiin tapahtumiin, kunnes satua ja todellisuutta alkaa olla vaikea erottaa toisistaan.

Tarina oli sujuvasti kirjoitettu ja sen positiivisuus sai minut hyvälle tuulelle. Kilpailun synkkäsävyisten tekstien joukossa tämä oli yksi niistä harvoista novelleista, joiden outous ei noussut piilevän hulluuden syövereistä tai ahdistuksen yliannostuksesta. Tekstissä on paljon hienoja nyansseja, jotka tahtovat hukkoa ensimmäisellä

lukukerralla, pidin mm. yksityiskohdasta jossa lapsen suussa rotan nimi taipuu aina muotoon ”Rät”. Vaikka ei Rat Mastersonkaan täydellinen ollut. Novellin loppupuolella alkoi olla hieman venyttämisen makua ja turhaa laajentamista. Pienimuotoisempaa teksti olisi ollut vielä iskevämpi.

Muut novellit, jotka loppumetreillä kilvoittelivat minun listallani ykkössijasta olivat *Matkamies*, *Pohjavirtoja*, *Puitten juuret* ja *Pysähtyneessä maailmanpyörässä*. Nämäkin olivat keskenään hyvin erilaisia tekstejä, jokaisessa enemmän vahvuuksia kuin miinuksia. Kun erilaiset ideat ja kirjoitustekniikat kilpailevat keskenään, on vaikeaa valita vain yksi suosikki. Koska se kuitenkin kuului Arjen outous -kilpailun asetelmaan, niin valintani painottui lopulta puhtaasti tunnelmiin joita teksti herätti minussa. Siis ihan fiilispohjalta. Vai pitäisikö sanoa mutu-pohjalta. Jokainen voi näiden asioiden suhteen aina toimia omana tuomarinaan.

Petri Laine

RAT MASTERSON

Tuula Hautala

Keittiön seinät ovat vähän kallellaan ja viemäristä nousee makeahko haju. Jäänharmaa puutalo on jo saanut purkutuomion, sen armovuosi on uupumassa. Purkajat olisivat jo keväällä tuoneet puskutraktorinsa repimään sen nostalgiaa uhkuvia seiniä, ellei noususuhdanne olisi tarjonnut heille tuottoisampia työmaita.

Monista huoneistoista vain kaksi on enää vuokralaisen hallussa, nekin tilapäiskäytössä. Lisäksi talonmies Luutanen on jäänteinä menneiltä ajoilta, kun kukaan ei ole kai muistanut irtisanoa häntä. Pihalla nököttää punaiseksi maalattu ulkorakennus, jonkinlainen varasto, huuska se ei sentään ole, sillä talossa on sisä vessat.

Vanhat koivut huokaavat pihapiirissä kai muistellen aikoja, jolloin talossa oli elämää, lapsia hiekkalaatikolla ja äitejä istumassa penkillä sen vieressä. Nyt kaikki on hiljentynyt, tai ei sentään. Opiskelijapojan, sen toisen asunnon haltijan uutuuttaan kimalteleva polkupyörä nojaa koivun runkoon ikään kuin odottaen, milloin pääsisi taas liikkeelle.

Sinä Lilli ja minä äitisi istumme keittiön pöydän ää-

ressä lopettelemassa aamiaista. Pyydät, että kertoisin sinulle tarinan, kuten olen usein tehnyt. Tarvitsen kimmokkeen aiheen löytämiseksi. Annan ajatusteni vapautua ja lähteä omille teilleen. Ehkä jokin aihe alkaa polttaa niin, että siihen on pakko eläytyä. Kesäkuun alun pakkaset ovat nipistäneet pienten, koivujen seassa kasvavien kuusten vuosiversot ruskeiksi. Maisema on vieläkin järkyttynyt helteiden jälkeen puhjenneiden lumisateiden ja yöpakkasten jäljiltä, vaikka lähestytään jo juhannusta.

Mekin olemme järkyttyneitä, ainakin minä. Sinä olet vasta viisivuotias, etkä vielä ymmärrä maailman pahuudesta mitään, tai ainakin toivon niin. Vasta kaksi viikkoa olemme asuneet täällä, kun koti meni alta. Syksyksi kaupunki on luvannut meille oikean asunnon.

Paavo-setä joskus vierailee meillä, yrittää auttaa ja tukea. Paavo-setä on aika paljon äitiä vanhempi, eikä häneltä ole helppoa ottaa apua, kun hän toivoo sellaista, mihin äiti ei voi suostua.

Ulkorakennuksen alta pilkistää jotakin, mikä saa

© Tytti Heikkinen

katseen tarkentumaan. Ei voi olla totta! Rotta! Se kömpii esille ja katselee ympärilleen. Se on iso ja pullea. Sit-
ten se kääntyy vajan suuntaan ja vinkkaa perheelleen,
että reitti on selvä, ei ihmisvihollista näkyvissä. Äitirotta
uskaltautuu pihalle ja pienemmät rotat seuraavat häntä.

– Mistä sä tiedät, että se on äitirotta? sinä kysyt.

– Se huolehtii poikasistaan.

– Eikö isärotta sitten huolehdi? ihmettelet.

– Isä vastaa perheen turvallisuudesta.

– Mikä sen isän nimi on?

– Rat Masterson. Masterson on perheen sukunimi,
äidin nimi on Pat.

– Miksi niillä on niin vaikeat nimet?

– Ne ovat hienoa sukua, ei mitään maataisrottia.

– Miksi ne ei sitten asu kartanossa?

– Vaja on niille kuin historiallinen kartano upeine
pylväineen. Monet rotat joutuvat asumaan kaatopaikal-
la, mikä on oikea rottaslummi citytuoksuineen ja jatku-
vine kahinoineen, mitä liikakansoitus aiheuttaa.

– Jos mä olisin rotta, mä haluaisin asua siellä, missä
on muita rottia, huomautat surullisesti.

– Syksyllä saat varmaan leikkikavereita, kun me
muutetaan kerrostaloon.

Yksi rotista, se isoin ja komein, lähestyy hiekkalaa-
tikkoa, jonne me olimme juuri aikeissa lähteä. Nyt tuli
suunnitelmiimme muutos. Rat–rotta hipsii kuitenkin
polkupyörän luo, kun hiekkalaatikolla ei ole ketään
peliseuraksi. Se kiipeää ketterästi satulaan istumaan.
Pyörän omistaja ilmestyy pihalle ja kävelee pyöräänsä
kohti. Metrin päässä hän pysähtyy ja hyppää pari askel-
ta taaksepäin. Rat luopuu liftistä ja juoksee pois.

– Miksi se poika pelästyi? kysyt.

– Se on vähän tyhmä, kun ei tajunnut, että Rat ha-
lusi kaupungille. Täältä on keskustaan pari kilometriä,

joten Rat ajatteli mennä kyydillä.

– Miksei se mennyt tarakalle, kun se ei kuitenkaan
ulotu polkemaan?

– Se halusi kokeilla, miltä tuntuu olla ajajan paikalla.

– Tykkäätkö sä rotista, äiti?

– Rotat ovat fiksua.

Illalla Paavo pistäytyy. Juomme kahvia keittiön pöydän
ääressä. Sinulla on mehua.

– Kun mä tulin tohon portille, mua tuli rotta vas-
taan, Paavo parahtaa.

– Se oli varmaan Rat tai se äitirotta, tiedät.

– Mitä kamalaa? Paavo järkyttyy.

– Meillä on naapureina rottia, ei siinä mitään sen
ihmeempää ole. Rat Masterson on perheen isä. Se on
niistä suurin ja rohkein. Turkki oikein kiiltää ja siima-
häntä loistaa, innostun kertomaan.

– Meeri, sä tarvitset apua, Paavo huolestuu.

– Niillä on ainakin kolme poikasta, jotka leikkivät ja
tappelevat keskenään, intoudut selittämään Paavo–se-
dälle.

– Mä sanon talonmiehelle, että ne tapetaan, eihän
teidän rottien kanssa tarvitse asua, Paavo pröystäilee
voimansa tunnossa.

– Kyllä me pärjätään niiden kanssa, on jotakin seu-
rattavaa, torjun ehdotuksen.

– Ei sieltä työvoimatoimistosta ole sitten kuulunut
mitään? Paavo tiedustelee.

– Ei, eikä varmaan kuulukaan.

– Mun tarjoukseni on edelleen voimassa. Pääsisit
Lillin kanssa kunnon maaseudulle asumaan, pois tästä
rötisköstä.

– Mähän olen sulle jo sanonut, ettei se käy.

– Rottaako sä rakastat enemmän kuin mua? Paavo

pistelee.

– Rat on hieno yksilö, sitä ei voi olla ihailematta. Niille taisi muuten tulla iltapäivällä vieraita, kaksi vahvan näköistä sukulaista, jatkan tarinaani hymyillen Paavolle.

– Ne oli niiden setä ja täti, äiti, mitkä niiden nimet olivatkaan? kysyt.

– John ja Jane.

– Meeri, anna mun auttaa teitä, Paavo anoo.

Pari päivää myöhemmin pitkin pihaa ja rakennuksen seinää kirkuvat aniliinin punaiset laput, joissa on surun mustalla teksti: ROTANMYRKKYÄ. Vaikutelmaa on lisätty pääkal-
lon kuvalla.

– Äiti, onko toi ihmisen pääkallo? kysyt lappua katsoessasi.

– Joku yrittää myrkyttää ihmisiä, siitä tuo pääkallo varoittaa, keksin.

– Maastessonin perhekö haluaa tappaa meidät? ihmettelet.

– Kyllä nuo laput ovat ihmisen laittamia. Ihmiset eivät pidä rotista.

– Mikseivät?

– Ne luulevat, että rotat levittävät tauteja, vaikka ihmiset itse niitä levittävät.

– Kuollaanko me tohon myrkkyy? pelästy.

– Ei, jos ollaan varovaisia. Myrkyt ovat kai vajan tienoilla, joten sinne me ei mennä, muista se.

Illalla Paavo tulee oikein kukkapuskan kanssa. Hän ojentaa sen minulle kuin kosiomies konsanaan. Ryhdisä on puhtia, mikä vaatii jo voimaa seitsemääkymppiä lähestyvältä uroolta.

– Huomasit kai, mitä olen saanut aikaan! Talonmies hankki myrkyt ja sijoitti ne varmoihin paikkoihin. Rotista ei ole enää huolta, Paavo uhoaa tyytyväisenä.

– Onko talonmies murhaaja? kysyt kauhistuneena.

– Ei talonmies, vaan tappajaisten toimeksiantaja, vastaan katsoen merkitsevästi Paavo.

– Paavo-setä on myrkyttänyt Maastessonit! huudat.

– Pidä rottasi, mä häivyn, Paavo mesoaa.

Niin Paavosta päästiin. Hiljainen suru alkaa nousta hiipuvaan kesäiltaan. Rottia ei enää ole. Vajan reunus

on hiljainen, kuten laulun kylätie, enää ei kuulu eikä näy iloista menoa siimahäntien riemuitessa olemassaolostaan.

– Äiti, millainen on rottien taivas? pohdiskelit.

– Siellä on kaiken maailman jysyttävää ihan ähkyyn asti. Niillä on kivoja kiipeilytelineitä ja juoksupyöriä.

– Jos ne onkin vain piilossa, kun ne näkivät pahan Paavo-sedän? toivot.

Uni ei tahdo tulla silmään. Minkä hirveyden Paavo tekikään, kun tapatutti rotat! Pian vajan alta alkaa varmaankin tunkeutua ällöttävää lemua mätänevistä rotista eikä täällä silloin voi kukaan asua. Raadot pitäisi kuskata Paavon tilalle tuvan ikkunan alle karpästen pörrättäviksi ja toukkien syötäviksi. Millä oikeudella Paavo puuttui meidän elämäämme? Silläkö, että hänellä on rahaa ja meillä ei?

Seuraavana päivänä vajan edessä oleva leikkaamaton nurmikko värisee. Se huojuu kuin jokin kulkisi sillä. Mastersonin haamuko? Terästä katseeni. Ei kai meidän pihaamme ole luikerrellut käärmettä, muuta kuin Paavo? Polun reunaan ilmestyy ruohikosta viiksekäs pää.

– Lilli, katso kuka tuolla kurkkii!

– Maastesson! Äiti, onko se Rät vai Pat?

– Rat tietysti. Se katsoo, ettei mikään vaara enää uhkaa häntä ja hänen perhettään.

Rat menee polun yli, Pat ja lapset seuraavat perässä. Perhe katoaa puolikuhtuneen viinimarjapensaan alle.

– Miksei ne kuolleetkaan? kummastelet. – Eikö ne syöneetkään myrkkyy?

– Rotta on viisaampi kuin ihminen. Jos sille tuodaan herkulliselta tuoksuva makupala, se aavistaa pahaa ja jättää mokoman syömättä.

– Nuuskiko Rät sen ensiksi?

– Ei, vaan Pat, joka vastaa perheen ruokahuollosta. Se huomasi heti, että juustonpalassa ollut valkea jauhe ei ollutkaan hometta, mikä on sen herkkua, vaan jotakin karkin makealle tuoksuvaa, eli Patin mielestä hyvin pahanhajuista.

– Eiks niin, että Rät oli nähnyt ne varotuskilvet? hoksaat.

– Tottakai. Olihan se talonmieheltä viisasta varotella rottia tulevasta vaarasta. Rääkyvän punainen väri ei voinut jäädä heiltä huomaamatta.

Parin päivän kuluttua meno on entinen, ellei vilkkaampikin. Mastersonien teini-ikäinen poika Rock vispaa suomuisella hännällään jotakin rottabiisiä niin, että tanner tömisee. Sen ympärillä pyörii ihailevia rotta-tyttöjä, jotka selvästikin kirkuvat seuratessaan idolinsa esitystä.

– Missä ovat Tson ja Tsein, niitä ei ole enää näkynyt? kyselet.

– Ne olivat vain kylässä ja palanneet kotiin. Eivätkä ne olisi kestäneet noin hurjaa rock-konserttia.

– Mennäänkö mekin kuuntelemaan?

– Niillä on sellaiset äänet, ettei ihminen kuule niitä.

– Mennäänkö kuitenkin katsoamaan ulos? ehdotat.

– Ne pelästyisivät ihmisiä ja joku niistä saattaisi säikähtäneenä purra.

Iltapäivällä on kuitenkin pakko lähteä kauppaan. Menemme pihan poikki, ja varon askeleitani, etten vaan törmäisi rottaan. Vajan alta kurkistaa Rat. Sillä on komeat viikset ja viisaat silmät, otsassa on jo harmaata. Pysähdyt ihailemaan sitä, muttet halua onneksi silittää sen kiiltävää turkkia.

– Rat, sun ja sun perheesi olisi aika muuttaa muualle, kun teidän koti puretaan, valistan Ratia.

– Äiti, saako nekin kaupungin vuokra-asunnon?

– Sosiaaliavun varassa elävät rotat asuvat kaatopaikalla, eikä Rat sellaiseen paikkaan halua, vai mitä Rat?

– Se puisteli päätään ihan kuin se olisi ymmärtänyt, riemuitset.

Samassa näen talonmiehen lähestyvän meitä. Vanhan miehen askel jo painaa ja ryhti on kumara. Tämä on hänen viimeinen kesänsä Lumpulinnessa, eikä hän enää viitsi hoitaa pihaa, vaan antaa rikkaruohojen nauttia vapaudestaan kasvaa ihan missä vain. Luuta on unohtunut vajan sei-

nustalle tarjoten jännittävän leikkipaikan Mastersonin perheen pienimmille.

– Päivää talonmies Luutanen! Kiitos, kun säästitte rotat. Niistä on meille paljon iloa, sanon hänelle tervehdykseksi.

– Ottia tuota päivää! Vai iloa, kyllä mä yskän ymmärrän, mutta kun ne on niin ovelia, ettei niitä mikään nitistä. Pitäisi kai konepistoolilla päästellä, hän täräyttää.

– Setä ampuu itsensä vaan, mutta Maastessonit jää henkiin, posautat.

– Vai noin sitä äpärää kasvatetaan, että se ihan pysyllä uhkailee, Luutanen tuhahtaa.

– Te itse uhkailitte. Ei lasta saa syyttää, jos se haluaa puolustaa viattomia luontokappaleita, pidän puoltasi. Luutanen sylkää pitkin rään polulle ja jatkaa matkaansa.

– Äiti, mikä on äpärä?

– Se on talonmies Luutanen.

© Tytti Heikkinen

Heinäkuun lopun ukkoskuurojen uhkaamana päivänä kotitalomme pihaan ajaa punainen, osin ruostunut pakettiauto. Meitä on kyseenalainen onni potkaisut, saimme kaupungin vuokra-asunnon etuajassa rottavaaran takia. Talonmies Luutanen järjesti meille häädön, kun uhkailimme hänen henkeään. Hän pontevasti väitti viranomaisille, että me olemme altistuneet rotanmyrkylle ja käyttäydymme siksi epänormaalisti.

Vähäiset tavaramme mahtuvat hyvin kauan palvelleen auton ummehtuneeseen uumeneen, minne kaupungin työllistämät miehet niitä kantavat. Seisomme pihalla osaamatta oikein tehdä mitään. Vilkaisen vajan seinustalle. Siellä ystävämme tarkkailevat lähtöämme. Rat, Pat ja lapset vilkuttavat meille hyvästiksi, me vilkutamme takaisin. Toinen miehistä pudottaa kantamansa pöydän maahan ja hieraisee silmiään.

– Mitä helvettiä, täällähän vilisee rottia! hän kiroilee.

– Se ei siis ollutkaan rouvan temppu päästä nopeasti kivitaloon, vanhempi miehistä toteaa.

– Moskakorven lähioön, todelliseen paratiisiin! irvistän hänelle takaisin.

– Äiti, onko se sama kuin kaatopaikka?

– Pahempi.

– Eikö se kelpaisi Maastessoneille?

– Onkos täältä muitakin asukkaita muuttamassa?

Kyyti järjestyisi, nuorempi mies ilkkuu pitäen silmällä, ettei rotta pääse yllättämään.

– Maastessonit, kun niiden vaja puretaan, vastaat.

– Siitä meille ei ole puhuttu. Viedään tämä kuorma ja haetaan sitten ne, vanhempi mies ehdottaa.

– Tajuaks sä, että ne on rottia? nuorempi mies kysyy vanhemmalta.

– Rotat hyppäävät uppoavasta laivasta, vanhempi mies vitsailee peittääkseen noloutensa.

Pakettiauto kurvaa pois pihasta Lumppulinnan jäädesä surullisesti katsomaan peräämme. Lupaam sinulle, että käymme vielä rottaystäviämme tervehtimässä. Sen kuultuaan kuskina toimiva vanhempi mies tekee äkkijarrutuksen ja kysyy toiselta:

– Pitäiskö noi viedäkin Pöpilään?

– Mieluimmin kaatopaikalle, kun siellä vilistää rottia, toinen vastaa.

– Ei me tunneta kaatopaikan rottia, huomautat.

– Samahan se on rotta kuin rotta, nuorempi mies väläyttää.

– Onks sulle sitten sama, kuka sun vaimos on, jos se on vain nainen, panet vastaan.

– Entä jos mä rakastankin miehiä, nuorempi mies tokaisee yrittäen ärsyttää meitä.

– Ei sua kukaan nainen voisi rakastaakaan, puutun puheeseen.

Pakettiauto ajaa kuusikerroksisen harmaaksi tummuneen ja maalejaan luovuttaneen elementtitalon J-portaan oven eteen. Miehet avaavat auton sivuovet ja alkavat nostaa tavaroita sateen kastelemalle pihalle. Heille kuulemma maksetaan vain tavaroiden toimittamisesta talon eteen, me itse saamme huolehtia niiden viemisestä asuntoon. Siitä kukaan ei ollut muistanut kertoa meille. Niinpä katsomme avuttomina, kun nyyti ja huonekalu toinen toisensa jälkeen jää nököttämään märälle hiekalle.

Erästä pahvilaatikosta hypähtää muhkea rotta suoraan nuoremman miehen jalalle.

– Äiti, katso Rät! huudahdat iloisesti.

– V...n retale, se puri mua! mies parkaisee.

– Tuollaista kieltä ei saa käyttää lasten kuullen, huomautan.

– Hampaiden jäljet näkyvät, mies valittaa katsoen nilkkaansa.

– Ei se haittaa, jos sulla jäykkäkouristusrokotus, vanhempi mies lohduttaa.

– Äiti, Rät haluaa, että sitä pajataan, riemuitset, kun rotta pysähtyy viereesi.

– Houkutellaan se takaisin laatikkoon ja viedään sisälle. Sitä ei voi pajata ennen kuin sen hampaat on desinfioitu tuon sedän verestä, joka voi olla saastunutta, selitän sinulle huolehtien, että nuorempi mies kuulee.

– Et kai sä ämmä väitä, että mulla on HIV? hän kauhistelee.

– Eihän sitä koskaan tiedä, kun se tarttuu helposti, jos miehet rakastelee keskenään, totean asiallisesti.

– Tane, häivyttään, nuorempi mies vaatii.

– Mä olen juonut sun vesipullostasi ja sulla on HIV! vanhempi mies parahtaa.

– Kuka sellaista väittää? Mä olen terve kuin pukki. Älä usko ton ämmän puheita! nuorempi mies kiivailee.

– Kas, kun et ole terve kuin rotta! vanhempi mies puhisee.

– Äiti, miksi noi sedät puhuvat niin kummallisia?

– He luulevat olevansa hauskoja. Jotain iloa he siitä elämäänsä etsivät.

Miehet astuvat autoon ja ajavat tiehensä. Me ja Rat seisomme omaisuutemme kanssa jättitalon pihassa. Joku laitapuolen vaeltaja, ilmeisesti talon asukas, pysähtyy katsomaan ahdistustamme.

– Shaiskos rouvalle olla huikka? hän toivottaa meidät tervetulleiksi taloon alkaen hipelöidä taskuaan.

– Jos mieluummin auttaisitte kantamaan nämä tavarat sisälle, ehdotan.

– Onpash komea rotta. Mikä sen nimi on? mies osoittaa kysymyksensä sinulle luullen ilmeisesti Ratia kesyrotaksi.

– Rät Maastesson, kerrot.

– Komea on nimikin. She on varmaan jalorotuinen?

– Erittäin jalo. Ette kai te herra kuvittele, että me pidettäisiin jotakin rojurottaa? kysyn ylimielisesti.

– En mä mikään herra ole, Arska vaan, mies esittäytyy.

– Asuuko tässä talossa ennestään rottia, kysyn uudelta naapuriltamme.

– Jätekatoksessä oli jokunen, mutta ne muuttivat autuaammille jysintämaille, Arska puhelee lähinnä sinulle.

Kannamme tavaroita sisälle, tosin ilman naapuri-apua. Isommat huonekalut jäävät ulos odottamaan talkoohenkeä. Rat istuu nojatuolissa vartioimassa, ettei kukaan vohki omaisuuttamme.

Illemmalla poliisiauto pyyhkäisee K–rapun eteen ja kaksi poliisia käy hakemassa Arskan kyytiin. Ehdin juosta auton luo ennen kuin se lähtee.

– Anteeksi, että häiritsen, mutta voisitteko vähän auttaa noiden parin huonekalun kantamisessa, kun en yksin jaksa, anelen sinitakeilta.

– Mikäs siinä, jos asiakas suostuu, toinen poliiseista vastaa.

– Shopii mulle. Niillä on komea rotta, Arska hihkaisee takapenkiltä.

– Viina se saa asiakkaan näkemään jo harhanäkyjä, poliisi toteaa meille opettavaisesti.

Poliisit raahaavat nopeasti sen vähän, mitä kannettavaa on ja ovat juuri poistumassa asunnosta, kun Rat hyppää pahvilaatikosta esiin, minne se oli suojautunut sateelta.

– Kato, näetkö sä saman, minkä mä? toinen poliisi kysyy toiselta.

– En mä mitään näe, mähän olen raitistunut. Sulla taitaa olla vielä ongelmia, toinen vastaa tuijottaen suu ammolleen Ratia.

– Se on Rät, kerrot ylpeänä. – Se muutti meidän kanssa Lumppulinnasta.

– Se on vain vierailulla ja palaa kohta perheensä luo, sanon. – Muuten voisitteko toimittaa sen kotiinsa, kun olette vieneet asiakkaanne hoitoon?

– Ei me suoriteta eläinkuljetuksia. Siihen täytyy olla erilainen auto, toinen poliiseista tietää.

– Hakekaa sitten se toinen auto, kun asiakkaanne on toimitettu perille, ehdotan.

– Eläimelle pitää laittaa lappu kaulaan, jossa on sen osoite, muuten me ei saada kuljettaa, toinen poliisi huomauttaa.

Poliisit palaavat pian mustan kaltereilla varustetun pakettiauton kanssa. Saatamme Ratin autoon sille tutuksi tullessa pahvilaatikossa. Sen kaulassa on Lumppulinnan osoite ja minun kännykkänumeroni, kun sekin kuulemma vaaditaan eläinkuljetuksen toimeksiantajalta. Kuljetuksen hinta on 50 euroa kaupungin rajojen sisällä. Kauhistan, sillä minulla ei ole sellaista määrää rahaa.

– Se on jo maksettu, poliisi ilmoittaa.

– Kuka? kysyn hämmästyneenä.

– Meidän kanta-asiakkaamme Aarno Alkonen. Hän haluaa, että Rät pääsee arvoisiinsa puitteisiin, poliisi sanoo ylpeyttä äänessään.

– Enhän minä voi sellaista lahjaa Arskalta ottaa, esitelen.

– Ei hän sitä teille annakaan, vaan rotalle, joten Rät kyytiin vaan! poliisi kiirehtii.

Rat pannaan pahvilaatikkoinen noutoasikkaiden osastoon auton taka-osaan. Rat vähän ihmettelee pahvilaatikossa olevia ilmareikiä, mutta älykkäänä eläimenä ymmärtää ne jysintäaukoiksi, joita voi matkan aikana suurennella, ettei aika tule pitkäksi. Kuinkahan paljon pitää nakertaa, että mahtuisi läpi, se miettii hampaiden tehdessä työtään.

Kesken matkaa Rat ilmestyy kuskin vieressä istuvan poliisin olkapäälle. Siinä se antaa ajo-ohjeita näykkäämällä poliisin korvaa, jos auto yrittää kääntyä väärälle tielle.

Kohta saavutaankin Lumppulinnan pihalle, missä Mastersonin perhe on jo vastassa. Patilla on etujalan kynsissä nuija, jolla se aikoo kopauttaa harhateille ek-

synyträ siippaansa. Mikä häpeä, että ukko tuodaan poliisiautolla kotiin! Mitä se on oikein tehnyt?

Rock ottaa kännykkäkameralla kuvan isästään, kun poliisi astuu autosta Rat olkapäällään. Jos isä joskus moittii häntä levottomasta elämästä, tässä olisi vastinetta, joka saa isän pitämään suunsa kiinni. Toisaalta isä–Rat voisi ylpeillä sillä, ettei joka rottaa niin vain kuljetetakaan poliisiautolla oikein VIP–asiakkaana.

Poliisit ihmettelevät kännykkäkameran joutumista rotan haltuun. Asiaan saattaa liittyä rikos, joten se pitää tutkia. Toinen poliiseista yrittää ottaa kännykkää itselleen, mutta Rock ei anna.

– Jos se on kuitenkin sen? toinen poliisi ehdottaa yrittäen päästä pälkähästä.

– Minä nappaan kännykän, toinen päättää.

– Sainpahan, laite oli liian suuri sen pideltäväksi, hän riemuitsee kaapattuaan kännykän Rockin mahan alta.

Toinen poliisi nappaa virkaveljeltään kännykän ja alkaa painella sen näppäimiä. Ilokseen ja yllätyksekseen hän saa tuon vehkeen kameran toimimaan.

– Tanne on tallentunut hyviä kuvia rotista. Kato, tossa on mun kuva rotta olkapäällä. Voisikohan tämän tulostaa poliisiaseman ekstrahienolla valokuvatulos-timella? Saisi hyvää taidetta laitoksen karulle seinälle, poliisi intoutuu.

– Meidän pitäisi saada ensin lupa kuvan ottajalta, muuten joudutaan putkaan tekijänoikeuslain rikkomisesta, toinen poliisi jarruttelee.

– Voisikohan se rouva allekirjoittaa suostumuksen, kun rotalta on vähän vaikea pyytää?

– Meidän täytyy ensin selvittää kännykän omistaja, järkevämpi poliisi toteaa.

Poliisi näppäilee kännykkään Ratin kaulassa olevan numeron, jolloin minä tietysti vastaan.

– Ei rouvalla sattuisi olemaan tietoa, kenen kännykkä on joutunut rottien haltuun? poliisi kysyy.

– Se on varmaankin talonmies Luutasen. Hän on sopinut Mastersonien kanssa, että he vastaavat puhelimeen, kunnes myrkky on tehonnut ja he ovat kuolleet, keksin.

– Sehän on hyvä idea, niin talonmiehen ei pidä itse etsiä rottien raatoja etuajassa. Minäpä palautan kännykän rotalle. Kiitos, rouva, poliisi lopettaa puhelun.

Parin päivän kuluttua kännykkäni soi. Kun vastaan, sieltä kuuluu vain rohinaa, sitten rouskutusta ja rapinaa. Arvaan, mistä puhelu tulee.

– Onko se Rat? kysyn.

Vastauksena kuulen huiskinaa, siis Rock siellä pitää konserttia minulle. Onpa huomaavaista! Pyydän sinutkin kuuntelemaan rottajytää.

– Äiti, kenen se kännykkä oikeasti on? kysyt tovin pidettyäsi laitetta korvallasi.

– Ei aavistustakaan. Meidän pitää mennä ottamaan asiasta selvää.

Kahden bussimatkan jälkeen astumme tuttuun pihaan. Vesilätäköitä väistellen saavumme punaisen, märkäseinäisen vajan luo. Sen ovi repsottaa yhden saranan varassa ja kattohuovan osin irronneet palaset lepattavat tuulella. Ukonilma myrskyineen on jo aloittanut repimistyön. Vajan ilme on surullinen, mutta sen sisuksissa kuhisee elämää, mistä viestivät märässä hiekassa näkyvät pienten tassujen jäljet.

Kumarrun katsomaan vajan alle, mitä siellä tapahtuu. Kännykkä lojuu osittain rotan alla. Kepillä saan Rockin väistymään ja kännykän itselleni. Se on aika siivottoman näköinen, etkä sinä saa koskea siihen. Puhdistusoperaation jälkeen näppäilen yhden muistissa olevan numeron.

– Rotanmyrkky Oy. Räkäpää. Emme ota uusia tapotilauksia, kun rotat ovat tulleet vastuskykyisiksi myrkyllemme. Konkurssi uhkaa.

– Onkohan teidän tuttavaltanne kadonnut kännykkä? kyselen.

– Luutanen, pahuus! Syytti meitä kännykkänsä varastamisesta, Räkäpää oivaltaa.

Rat on löytänyt pihasta Luutasen kännykän ja jemmannot sen. Nyt Mastersonin perhe soittelee Luutasen laskuun. Soitelkoon vaan, minun puolestani. Palautan kännykän Rockille, joka alkaa heti leikkiä näppäimillä.

– Äiti, miten talonmies Luutasella on ollut varaa noin hienoon kännykkään? ihmettelet.

– Hän kehui voittaneensa sen tosi-tv:n Talomies Pikkarainen-ohjelmassa. Siinä viisi loppukilpailuun päässyttä talonmiestä esitti taitojaan tuomariston ja yleisön äänestettäväksi. Luutasen luutaesitys lakaisui-neen ja kakaroiden kurissapitämisineen oli vailla vertaa, joten hän voitti koko kilpailun, kerron sinulle ylpeänä televisiosivistyksestäni.

Jätämme Mastersonit jatkamaan modernin elektro-

© Tytti Heikkinen

niikan onnellistamaa elämää vajanalusparatiisiinsa ja palaamme uuteen As. Oy Peräpötkön kotiimme Moskakorpeen. Tarkistan varmuuden vuoksi kassini, ettei tällä kertaa ole rottaa salamatkustajana.

Illalla Luutanen soittaa kännykkääni ja on hyvin vihainen, kun poliisi piti häntä niin tyhmänä, että luuli hänen antaneen kännykkänsä tarkoituksella rottien käyttöön. Poliisit olivat nimittäin uskoneet tarinani todeksi ja hohotelleet Luutasen päättömälle idealle. Silti he päättivät varmistaa juttuni paikkansapitävyyden ja rymistelivät Luutasen luokse.

Kuultuaan poliisilta, että rotat pitivät hauskaa hänen kännykkänsä kalliilla kustannuksella talonmies Luutanen syöksyi sieppaamaan aarteensa rotankolosta, missä se soitti juuri Sibeliuksen Finlandiaa. Tämä soittoaani oli kännykässä valmiina eikä Luutanen osannut muuttaa sitä Jätjän humpaksi, vaikka kuinka yritti.

Kun Luutanen vetää henkeä, ehdotan, että hän antaisi Rock Mastersonin vaihtaa soittoaänen, mikä ei ole sille temppeu eikä mikään, sillä se osaa ottaa kuviakin kännykän kameralla. Ehdin vielä sanoa, että nuoris on nykyään osaavaista, kun Luutanen katkaisee puhelun.

Ehdin jo uskoa Lumppulinnan rottineen jääneen menneisyyteen, kun eräänä syyskuun päivänä ovikello soi. Arska K-portaasta kertoo hoiperrelleensa Lumppulinnan viereistä mutkikasta tietä, tai ainakin tie näytti hänestä mutkaiselta, kun iso rotta liftasi hänelle kyytiin. Arska luuli sitä harhanäyksi, jonka runsaana nautittu tislattu aine sai aikaan. Varmistaakseen, että rottaa ei todellisuudessa ole, mies ojensi tälle kassinsa, jonka pohjassa oli uhkaava reikä. Arskan yllätykseksi rotta hyppäsi kyytiin. Minun on helppo arvata, kuka liftari

on. Samassa Rat putoaa kassin reiästä eteisen lattialle ja juoksee iloisesti moikkaamaan meitä.

Arska pyytää kaljarahaa palveluksestaan. En suostu, kun en ollut tilannut rottakuljetusta. Kiitän häntä kuitenkin Ratin kuljetusmaksusta. Arska on aivan ihmeissään. Mistä kuljetusmaksusta? Hän kyllä antoi viisi euroa juomarahaa poliisien kahvirahastoon hyvästä putkapalvelusta miellyttävine kuljetuksineen.

Poliisilaitoksen kanta-asiakaskortin omaavana joka kuudes putkareissu on hänelle ilmainen. Siitä ilosta hän voi joskus lihottaa vastaanottotiskillä olevaa punaista säästöpossua, joka kerää mahaansa apetta, joka muuttuu poliisien kulinaariseksi nautinnoksi. Arska tosin käytti tästä toista ilmaisu, mutta se ei sovi lasten korville. Viisi euroa ei ollut Arskan mielestä iso uhraus. Ymmärtäessään antaneensakin 50 euroa Arska alkaa tutista, mutta päättyy toteamaan, että Rat on sen arvoinen.

Tilaan poliisikuljetuksen Ratille takaisin kotiin. Muistan toki kiittää eläinrakkaita poliiseja, jotka asettivat eläimen edun oman kahvihampaansa kolotuksen edelle. Jos he voisivat Ratin takaisin kotiin jo aiemmin maksettuun hintaan, tarjoaisin heille kahvit. Poliisit sanovat kuitenkin, että Lumppulinnaa piharakennuksiin aletaan purkaa seuraavana päivänä, joten eläinsuojelulain mukaan eläintä ei voi palauttaa epäeläimellisiin oloihin.

He suostuvat kuitenkin hakemaan Ratin ja loput Mastersonien perheestä Jyrsijäkeskukseen, jonka kaupunki on joutunut perustamaan uuden EU-säädöksen seurauksena.

©Tuula Hautala 2007

Kirjoittajan saatesanat novelliin ”Rat Masterson”

Olen Tuula Hautala, suuriin ikäluokkiin Helsingissä syntynyt filosofian maisteri, fyysikko. Asun nykyään Tampereella ja perheeseeni kuuluu aviomiehen lisäksi kaksi aikuista lasta. Työväen opistojen kirjoittajakursien lisäksi olen opiskellut kirjoittamista Oriveden Opistossa. Nykyään toimin aktiivisesti Tammerkynäsä.

Rat Mastersonin esikuva eleli perheineen vuosia sitten Virroilla juuri sellaisessa paikassa, jota novellissani kuvailin. Vietin siellä pari kolme kylmää kesäkuun viikkoa pienen tyttäreni kanssa mieheni työskennellessä paikkakunnalla kenttätöissä. Olin yksin päivät pitkät lapsen kanssa ja kieltämättä tunsin itseni yksinäiseksi ja syrjäytyneeksi. Kauhukseeni huomasin rottien pilkahtelevan ulkorakennuksen alta. Kerran iso rotta Rat Masterson, minkä nimen sille keksin, istahti

naapurissa asuvan pojan pyörän satulaan. Poika säpsähti rotan nähdessään ja pakeni paikalta, joten Rat ei pääsytäkään liftillä kaupunkiin.

Pian rottien elämän seuraamisesta tuli minulle ajankulua ja pahan mielen voittamiseksi aloin keksiä juttua niistä. Olin vilpittömästi surullinen, kun talonmies yritti myrkyttää ne. Onneksi suurin osa jäi kuitenkin henkiin.

Olen kertonut lapsilleni heidän ollessaan pieniä saunatarinoita mm. tästä rottaperheestä. Lapset oli helppo saunottaa, kun he kiltisti kuuntelivat tarinan etenemistä. Yhteiskunnalliset seikat olen nyt vasta lisännyt kertomukseeni ja laajentanut sitä.

Tuula Hautala

Minulle ei kerrottu lasista. En minäkään olisi kertonut siitä lapselle, mutta olisin vartioinut sitä huolellisemmin, sillä lapset tapaavat aina löytää kaiken kätketyn.

Isulle oli tehty huone vintin perälle. Se oli ihan hyvä huone, siisti ja lämmin, vaikka vintillä muuten oli sellaista kuin vinteillä on: sekasortoista, pölyistä ja koleaa. Vintille vietiin kaikki, mitä ei tarvittu vähään aikaan tai enää ikinä, ja siellä oli hauska pengastaa varsinkin kesällä, kun oli tarpeeksi valoisaa ja lämmintä.

Olin oppinut lukemaan viiden vanhana ja sen jälkeen rupesin käymään läpi vintin lehtilaatikoita. Saatoin unohtua lukemaan vanhoja Seuroja tai Nykyposteja tunteiksi. Lopetin vasta sitten, kun nälkä alkoi kouria vatsaa tai kun äiti käski navettaan tai ryytimaalle.

Joskus joku lehtijuttu rupesi pelottamaan niin, että minun piti lähteä alas sen takia. Ennen vanhaan kirjoitettiin paljon ufoista. Kun vintin hämärässä lukee kertonusta humanoidista, joka ilmestyy tyhjältä tienvarteen, niin humanoidia alkaa tietysti odottaa vintillekin. Sinne sen olisi ollut helppo tulla, ottaa muoto valon kirkastamasta pölystä ja näyttää minulle koko kaameutensa: suippeneva naama, valtavat, mustat silmät ja koukkukädet.

Isu vietti paljon aikaa huoneessaan. Poistuessaan hän laittoi oven lukkoon. Minua hän kutsui luokseen vain harvoin, enkä koskaan mennyt kutsumatta. Isun huoneessa haisi kamferille eikä siellä ollut mitään tekemistä. Isun kanssa minulla ei ollut puhuttavaa.

Lasi oli isun huoneessa, hänen sänkynsä takana. Lasia peitti suuri täkänä. Se peitti lasin niin hyvin, ettei minulle olisi tullut mieleenkään mennä kurkkimaan sen taakse. Sängyn takana seinällä kuuluikin olla täkänä tai raanu.

Sattui kuitenkin niin, että isu sai sydänkohtauksen kamarissaan. Hän pudotti suuren postillansa lattialle. Me kuulumme sen alakertaan ja juoksimme kaikki kolme heti vintille, isä etummaisena.

Isu makasi poikittain sängyllään ja vaikersi. Hänen kätensä oli takertunut täkänään niin kuin kissan kynsi. Näytti siltä, ettei hän saanut irrottettua otettaan. Äiti irrotti isun kouristuneet sormet täkänästä yksi kerrallaan.

Isä otti isun syliinsä ja kantoi alas. Isu ei varmaankaan painanut paljon, koska oli niin laiha kuin kuihtunut.

Äiti tarttui käteeni ja veti minut peräänsä alas. Minä olin kumminkin ehtinyt jo nähdä, että täkänän takaa oli pilkistänyt jotakin. Minusta tuntui, että siellä oli akvaario; olin nähnyt lasinurkan ja sen takana ihan kuin liikettä. Miksi isulla olisi piilossa akvaario? Minä mietin sitä, kun isä ja äiti lähtivät viemään isua terveyskeskukseen.

Isun ovea ei olisi pitänyt jättää lukitsematta, vaikka olikin ollut kova kiire ja isun elämä pursuamassa sydäimestä ulos niin kuin lampun henki pullosta. Äidin ja isän olisi pitänyt ajatella ja ymmärtää, että se oli kuitenkin vain yhden ihmisen elämä.

Vetkuttelin oven takana kauan. Lähdin monta kertaa muka takaisin alakertaan, mutta otin vain muutaman askeleen ja käännysin heti takaisin. Silittelin ovea.

En pelännyt yhtään. Olin aivan varma, että isun huoneessa olisi jotakin niin hienoa ja ihmeellistä, että se tekisi minunkin elämästäni jotain aivan muuta kuin se tympeä, pissanhajuinen ja yllätyksetön elämä, jota olin tähän asti elänyt. Siksi en rynnännytään oikopäätä sisään. Halusin säästää sitä hetkeä.

Puhelin alkoi soida alakerrassa. En mennyt vastaamaan. Äidin oli myöhäistä soitella nyt, sillä minä olin jo avaamassa ovea ja astumassa sisään.

Täkänä oli paikallaan ja huone näytti aivan tavalliselta. Puhelimen vaativa pirinä piiskasi minut menemään heti isun sängylle ja nostamaan täkänän pois kannattimistaan.

Siinä lasi oli. Se tosiaan näytti akvaarion lasilta, se oli niin kuin leveä ikkuna. Sen takana ei kuitenkaan ollut kaloja vaan vieras piha. Huokaisin pettyneenä. Isulla oli vain taulu. Hyvin epätavallinen taulu kylläkin, selvästi valokuvasta tehty.

Pihan laidalla oli ränsistynyt talo – miksi isu halusi katsella niin rumaa taloa – ja sen vieressä vielä ränsistyneempi sauna. Saunan katto oli osittain romahtanut.

Pihassa kasvoi suuria koivuja ja taloa reunusti korkea ruohikko. Pitikö isu tauluansa piilossa sen takia, että se

oli niin ruma?

Kun katselin puita, olin huomaavinani, että niiden lehdet liikkuvat. Tirskahtin höpsöydelleni, mutta sitten ruohikosta käveli kissa. Se oli hyvin lihava ja harmaaraidallinen. Se käveli suoraan minua kohti niin että melkein odotin sen tulevan lasin läpi. Se kuitenkin painoi tassunsa lasia vasten ja aukoi suutaan. Käsitin sen naukuvan.

Kavahdin taaksepäin. Samassa talon ovi avautui ja ulos astui poika, varmaankin monta vuotta minua vanhempi. Hän käveli minua kohti niin kuin kissakin, viimeiset askeleet hän loikki niin kiivaasti, että laitoin käden silmilleni. Kun raotin sormiani, näin hänen seisovan siinä aivan minua vastapäätä ja virnistelevän.

Hän oli komea poika, juuri sellainen italialaisen iskelmä tähden näköinen, joita oli vanhoissa lehdissä. Mutta hänen hymynsä oli ruma ja hän elehti rivosti.

En meinannut millään uskaltaa mennä hänen lähelleen. Olin tuntevinani lämpöä, kun painuin lasia päin nostaessani täkänää takaisin paikoilleen.

En sanonut lasista mitään äidille ja isälle, kun he palasivat kotiin. Valehtelin, etten ollut kuullut puhelinta sen takia, että olin ollut navetassa. Pian he kumminkin arvasivat, mitä oli tapahtunut, sillä en saanut öisin nukuttua ja olin päivisin väsynyt ja itkuinen. En pystynyt syömään kunnolla.

Viimeistään silloin heidän olisi pitänyt tehdä jotakin muutakin kuin torua minua. Heidän olisi pitänyt ottaa minut syliin ja viedä vähäksi aikaa jonnekin muualle.

Isu viipyi sairaalassa monta päivää. Kotiin palatuaan hän istui olohuoneen sohvalle koko iltapäivän, kieltäytyi pullasta ja maidosta ja hyrisi jotakin virttä. Kun äiti ja isä menivät ilta-askareisiin, isu lopetti hyrinänsä ja kutsui minut viereensä.

– Klasi, hän sanoi.

Minä nyökkäsin ja niiskaisin.

– Se on mun ristini eikä sun. Minkä tähären sä menit sitä kattomahan?

En osannut vastata.

– Minä oon ollut häjä toiselle ihmiselle, isu selitti.

– Oon ollu kova viarahalle ja luullu, notta mun asiani on sitä rangaasta.

– Kenelle?

– Viarahalle, niinkun mä sanoon. Sellaaselle, joka

joutuu tänne soran takia.

– Mitä niin pahaa sinä sitten...

Isu puristi huulensa yhteen ja sulki silmänsä.

– Se on mun velekeni. Sun ei pirä siihen sekaantua.

Oli valtavan helpottavaa kuulla, että koko asia ei oikeastaan koskenut minua. Se ei kuulunut minulle ja voisin unohtaa sen. Olin tietysti halunnut tietää, mitä pahaa isu oli tehnyt ja kenelle. Olin kyllä kuullut mainittavan, että meillä oli sodan jälkeen ollut venäläinen vanki töissä. Ehkä asia liittyi häneen. Ehkä lasintakainen piha oli Venäjällä.

Ja ehkä...ehkä minun pitäisi katsoa sitä vielä kerran ja tarkemmin. Enää ei ollut pelkäämistä, kun kerran oli kyse isun asioista.

Rupesin taas nukkumaan hyvin ja sain takaisin entisen pulskuuteni. Ajattelin lasia joka päivä, mutta nyt se tuntui vain kiehtovalta. Se oli jännittävintä, mitä meidän talossamme oli. Ennen sen löytymistä olin pitänyt jännittävimpänä käkikelloa.

Se oli jännittävintä, mitä elämässäni oli ikinä ollut.

Varmasti sen takana olisi muitakin kuin se ilkeä poika, ja jos hän tulisi vielä näkyviin, voisin irvistellä hänelle. Ei hän ollut minun ristini, sillä minä en ollut tenyt mitään pahaa.

Isu kuitenkin kökötti huoneessaan kaiket päivät eikä päästänyt minua sisään, vaikka kuinka anelin. Hänellä sentään oli järkeä.

Lopulta koitti se päivä, jona hänen täytyi taas mennä terveyskeskukseen. Tarkastukseen vain – ja hän kieltäytyi viimeiseen asti – mutta kuitenkin. Hänen piti jättää lasi vartioitta. Hän muisti silti lukita visusti ovensa. Kun hän köpötteli ohitseni alakerrassa, hän näytti minulle avainta ja rypisti otsaansa hyvin merkitsevästi. Sitten hän laittoi avaimen taskuunsa ja käski äidin katsoa minun perääni.

Niin isä lähti isun kanssa, ja minä jäin äidin kanssa kaksin.

Ensin äiti ei päästänyt minua silmistään, mutta vähitellen hän rentoutui. Hän ei varmaankaan todella käsittänyt, mikä lasi oli. Mitä enemmän asiaa ajattelen, sitä varmempi olen, että hän ja isä eivät olleet edes katsoneet lasin läpi, vaikka tiesivätkin, että se oli siellä. Eivät heitä kiinnostaneet muu kuin lehmät ja perunat. Heidän raskain vikansa oli mielikuvituksettomuus. He suojelivat sillä itseään, mutta jättivät oman lapsensa

suojattomaksi.

Puhelin soi. Kun äiti vastasi, hänen äänensävyään saattoi huomata, että soittaja oli Elma-täti. Hymyilin eteissä peilikuvalleni, sillä Elma-tädin puhelut kestivät aina kauan.

Hiljaa ja nopeasti kipaisin vinttiin ja muistin vasta isun ovella, että minulla ei ollut avainta. En kumminkaan ehtinyt kunnolla edes pettyä. Kun kokeilin ovea, se aukesi heti. Se ei ollutkaan lukossa, enkä ehtinyt miettiä, miksei.

Sitten olin lasin ääressä. Pihalla oli ihmisiä ja he huomasivat minut heti. Pojan lisäksi näin vanhan naisen. Kumpikin tuli lasin luokse, ja eukko sylkäisi. Sylki valui lasia pitkin niin lumovasti, että minun oli pakko hipaista lasia sormellani.

Poika hymyili minulle aivan toisella tavalla kuin viimeksi. Hän työnsi naisen sivummalle ja näytti toruvan tätä. Hän pudisti minulle päätään kuin sanoakseen, että pahoitteli naisen käytöstä.

Vanhan naisen kurttuinen naama kävi punaiseksi, ja hän lähti kiivaasti klinkkaamaan kohti taloa. Poika kaivoi taskustaan paperin ja laitto sen lasia vasten. Paperissa oli sellaisia kirjaimia, joita olin kyllä nähnyt, mutta joita en osannut lukea. Pyöritin pahoittelien päätäni.

Poika laitto paperin pois ja nosti etusormensa ylös. Ymmärsin, että hän aikoi näyttää minulle jotakin.

Hän poimi toisesta taskustaan sydämenmuotoisen kaulakorun. Se näytti arvokkaalta. Siinä oli kultaa ja punaisia kyneleenmuotoisia kiviä. Hän ojensi korua

minua kohti ja katsoi suoraan silmiini.

Kuinka vanha olin silloin? En varmaankaan vielä seitsemää. Tuskin minulla oli mitään romanttista mielessäni, vaikka tykkäsin siitä, miten kauniisti poika killitti minua. En enää ollenkaan viitsinyt muistella sitä, millainen hän oli ollut edellisellä kerralla.

Luullakseni halusin korun. Varmasti halusin myös jotain muuta. Pienen henkäyksen toisen maailman ilmaa, ihan pienen vain. Tiesin, ettei minulle tulisi uutta mahdollisuutta pitkään aikaan.

Kun kuulin äidin askeleet portaissa, nappasin vaasin isun pöydältä ja iskin sen lasia vasten. Lasi särkyi helposti ja sirpaleita sinkoili ympäriinsä. Sain niitä käsiini ja kasvoihini. Lasin takaa puhalsi tuuli niin kovaa, että singahdin sängyltä huoneen nurkkaan.

Sitten kun taas uskalsin katsoa, näin, ettei lasia enää ollut, oli vain vanha seinä. Isun huoneessakaan ei näkynyt ketään, mutta tunsin heidän läsnäolonsa. Äiti avasi oven ulkoapäin ja tuuli iski hänet selälleen. Hän halvaantui loppuiäkseen.

Minä tunsin valtavan painon rinnallani, se rutisti minut litteäksi ja antoi minun ymmärtää, että olin päästänyt vapauteen jotakin sellaista, mitä ei olisi ikinä pitänyt. Minne se menisi ja mitä se tekisi? Kaikkea sitä minä saisin seurata, eikä puristus rinnassani kevenisi koskaan.

© Sari Peltoniemi 2007

Saatesanat novelliin ”Klasi”

Kuulun mainioon kirjoittajaperhepiiriin, Naulapäihin. Tapasimme vuosia sitten Orivedellä Jukka-enon proosapajassa ja tapaamme säännöllisesti useita kertoja vuodessa. Tapaamisissa syömme hyvin, saatamme juodakin hieman – ja joka kerraksi sovimme etukäteen aiheen, josta kirjoitamme.

Naulapäille kirjoitin alunperin myös *Klasin*. Roolini kirjoittajaperheessä on hieman himmeä Sari-serkku, jonka jutut melkein poikkeuksetta sijoittuvat spekulatiivisen fiktion kentille. Saan perheeltä arvokasta palautetta siitä, miten juttuni aukenevat sellaisille lukijoille, joille emogenereni on jokseenkin vieras. (Joskus ne aukenevat

vaivattomasti, joskus eivät.) Klasi sai hyvät arvosanat, ja Naulapäät tuntuivat suorastaan ymmärtävän siitä sellaisiakin asioita, jotka itselleni olivat jääneet vähän epäselviksi. Tuntui siis hyvältä idealta tarjota Klasia laajemmillekin piireille.

Kun alkujaan mietin aiheita – lasia siis – taannuin nopeasti lapsuuteni päiviin, muistin sukuni puhutavan, pappani vinttikamarin ja vintin, joka oli sekä loputoman kiehtova että hämähäydessään hirvittävä. Sieltä olen tonkinut esille monta tarinaa, ja pimeimmät nurkat ovat vielä penkomatta.

Sari Peltoniemi

AAMUN- KOITTO

Maija Miikkola

Kolmantena iltana jonka he viettivät yhdessä, päästi käytävän lamppu korkealla katon rajassa pienen sihahduksen ja sammui. Ääni ei kantanut kauas, mutta he kuulivat sen selvästi, sillä samalla hetkellä mies oli valaisimen alla astumassa olohuoneeseen pulloa pidellen ja nainen seurasi häntä askeleen päässä lasit kädessään. He naurahtivat yhteen ääneen ("Enne!", he jättivät sanomatta), ja arkuutensa pimeään kadottanut nainen hyötyi tilaisuudesta törmäykseen miehen selkään.

Viisi vuotta myöhemmin he kulkivat yhä pimeässä.

Se ei tarkoittanut että he eivät olisi ajatelleet asiaa. He ajattelivat sitä jatkuvasti. Heidän yhteinen elämänsä koostui päivistä, joista jokaisena tai lähes he sanoivat toisilleen:

"Me korjaamme sen kyllä."

Mutta mitään ei tapahtunut. Lamppu oli kiinni korkealla – yrittämättäkin saattoi aavistaa, ettei niin ylös yltäisi – ja pimeässä oppii kulkemaan. Pimeys jopa selkeyttää asiat, se havahduttaa aistit ja erottaa ystävät vieraista. Läheisimpien askeleet kulkivat käytävällä epäröimättä, mutta oudompia vieraita aristi. Monet kaatuivat keittiöön tai keittiöstä kulkiessaan, hämäret nurkat täyttyivät lasinsiruista ja miehen äiti oli vähällä murtaa lonkkansa.

"Niin pian kuin mahdollista", he sanoivat, "me korjaamme sen kyllä."

He hymyilivät. Heidän hymynsä oli valoisa eikä mitään tapahtunut.

Käytävän lamppua seurasi olohuoneen katosta roikkuva koristeeton valaisin, joka ei ollut muuta kuin sumea hehkulamppu sähköjohdon jatkona. Kun he illalla saapuivat kotiin, päästi katkaisin hedelmättömän äänen, he pysähtyivät ovelle ja – poski poskea vasten painettuna – kohottivat katseensa pimeään. Mies haki tulitikut ja nainen kynttilän, ja seuraavien viikkojen kuluessa he löysivät komeroistaan riittävän määrän pieniä valaisimia huoneen nurkkiin ja kirjahyllyille asetettaviksi. Jos joku

© Tytti Heikkinen

kysyi, he vastasivat yhdestä suusta:

"Meidän on parempi näin. Sen valo oli liian kirkas ja valkoinen."

Loisteputkesta kylpyhuoneen peilin päällä he sanoivat samoin eivätkä he olleet väärässä. Tunnelman puolesta muutos tapahtui selvästi parempaan suuntaan: kylpy kynttilän valossa rauhoittaa ja käsien peseminen pimeässä avaa uusille aistimuksille.

Arki saattoi menetyksen myötä muuttua hieman aiempaa vaikeammaksi, mutta hankaluutta kesti vain siihen asti, kunnes elämä sulatti vaikeudet osaksi itseään. Mies oppi ajamaan partansa pimeässä (hän sulki silmänsä tunteakseen tarkemmin) ja nainen kaunistamaan kasvonsa ilman peilikuvan apua. Kun mies astui silmiään siristäen kylpyhuoneesta auringon valaisemaan aamiaispöytään, repi hänen puolisonsa sanomalehden reunasta pieniä paloja ja paineli ne hellin sormin kumppaninsa haavojensa päälle. Joinakin erityisen tärkeinä päivinä (sillä heidänkin kohdallaan vuodet kuluivat, he menivät naimisiin, juhlivat toisten häitä ja tuloja maailmaan ja hautasivat rakkaitaan) he käyttivät naisen sedän vanhaa suunnistuslamppua, mutta senkään patterit eivät olleet ikuiset.

"Näin hämärässä sinä näytät vieläkin kauniimmalta", sanoi se, joka makasi kylvyssä toisen seistessä peilin edessä.

"Ajattelin aivan samaa, rakas. Pimeys sopii sinulle", vastasi toinen.

Heidän päivänsä täyttyivät välttämättömien toimien väliin kätkeyistä hellistä eleistä. Aamiaisella mies kävi kyyryyn kulkiessaan jääkaapille, jotta radio ei olisi kadottanut taajuuttaan ja suuteli samalla vaimonsa niskaa. Nainen hyväili miehensä kättä kuroutuessaan irroittamaan kahvinkeittimen pistorasiasta ja kiinnittämään leivänpaahtimen sen tilalle. He puhuivat toisilleen suurella luottamuksella samalla, kun salamannopeasti silitivät vaattensa, sillä jääkaappi oli sitä varten irroitettava seinästä. Kuunnellessaan levyjä he eivät tanssineet, vaan jähmettyivät sohvalle lämpimään syleilyyn tietoisina siitä, että askeleet lattialla olisivat saaneet neulan hypimään. He puristivat toisaan eivätkä olisi vaihtaneet onneaan mistään hinnasta mihinkään maailmassa.

Makuuhuoneen valon antaessa periksi he lopettivat lukemisen ja rakastelivat pimeässä. Kun vessan lamppu sammui, he opettelivat virtsaamaan ilman valoa eikä se ollut vaikeaa. Koskaan he eivät joutuneet kohtaamaan epäonnistumisensa jälkiä.

He seisoivat uuden seinäkellonsa edessä ylpeys olemuksesta hehkuen, miehen käsivarsi naisen olkapäiden ympärillä, naisen poski painettuna vasten miehen lujaa leukaa, aivan hiljaa, ajatellen yhteen ääneen. Lahjakellon pysähtyttyä kolmatta kertaa oli kelloseppä levittänyt kätensä ja kieltäytynyt tehtävästä. Hän antoi ammattimiehen sanansa siitä, ettei kyse ollut koneistosta, ei asennuksesta eikä patterista. ”Ehkä lähellä on jokin tavallista voimakkaampi laite,” hän oli sanonut, ”tai ehkä” – ja tässä kohdassa hän naurahti – ”te itse joten-

kin saatte sen aikaan.”

Me olemme saaneet ajan pysähtymään, rakas. Me yhdessä, sinä ja minä. He saattoivat katsella kahtakymmentä vaille viittä tuntien ajan.

Mikään olosuhteiden aikaansaama uusi haaste ei tuntunut heistä ylitsepääsemättömältä. He luottivat itseensä ja toinen toiseensa ja sopeutuivat mihin hyvänsä. Mitä vähemmän heillä oli, sen vähemmän heiltä puuttui ja niinä iltoina kun he olivat kahden, ei heiltä puuttunut mitään. Olisi ollut väärin, ikään kuin liian helppoa, sekaantua asioiden kulkuun. Kun ei oletakaan minkään toimivan saavuttaa tietynlaisen rauhan. Maailma heidän ympärillään eli omaa elämäänsä tai lakkasi elämästä sitä.

Viimeisenä taisteli väistämätöntä vastaan jääkaapin valo. Sen kajossa he kirjoittivat viestejä pienille paperilapuille.

Kunnes eräänä iltana kun kukaan ei ollut riittävän lähellä sitä kuulemaan, kaikui hiljainen ääni, sama kuin vuosia aikaisemmin, ja pimeys tuli täydelliseksi. Enää mikään ei häirinnyt heidän rauhaansa, rikkinäinen ovikello ja äänensä kadottanut puhelin varjelivat heitä ulkomaailman hyökkäyksiltä.

He makaavat kolmijalkaisella vuoteellaan ja katsovat kuun heijastusta pölykoristeisten pitsiverhojen poikki. Otsa otsaa vasten painettuna, sanat huulilta suoraan toisille kadoten he syleilevät toisiaan.

He odottavat aamunkoittoa.

© *Maija Miikkola* 2007

Maija Miikkola, 31, on valmistunut aikoinaan Venäjän kirjallisuudesta ja asunut viimeiset kahdeksan vuotta Ranskassa tehden monenlaisia kirjallisia ja muitakin töitä.

Aamunkoitto on kertomus rakkaudesta, luisumisesta ja kärehtäneistä lampuista.

© Tytti Heikkinen

© Tytti Heikkinen

IIOO, IIOO!

Carita Forsgren

Anita juoksi suolle sikiönsä kanssa. Taskulamppu oli unohtunut liiteriin, mutta heinäkuun hämärässä näki hyvin kulkea. Oli yön tummin hetki. Verenvuodon takia hän ei ollut uskaltanut laittaa kumisaappaita jalkaan, tai mitään kenkiä. Jälkiä ei saanut jäädä. Paljaat varpaat osuivat välillä yönpökösteaan ruuhon, välillä lahonneisiin kuusenpökölöihin, ja joskus johonkin kylmään ja nihkeään joka hypähti pian pois tieltä. Hänellä ei ollut aikaa varoa.

Viimein Anita tunsu miten maaperä muuttui yhä pehmeämmäksi ja upottavammaksi. Tämä paikka sai kelvata. Tuossa edessä näkyi vettä, sinne hän sen upotaisi. Perinteinen paikka, käväisi hänen mielessään. Hänen reitensä olivat vuodosta nihkeät ja alavatsaa kouristi. Hän otti punaisen keinoahkalaukun, jonne oli kiireessä laittanut sen, ruudulliseen keittiöliinaan käärittynä. Pelko kouraisi häntä, kun hän ajatteli paluuta takaisin talolle. Kodiksi hän ei tohtinut paikkaa enää nimittää.

Mitä mies tekisi kun saisi selville? Anita tunsu miehtään, tämä ajattelisi että raskaus keskeytyi tahallisesti.

Mies luulisi että hän valehteli. Kaikki akat valehtelee, niin miehet tässä kylässä ajattelivat, niin nuoret kuin vanhatkin. Jos raskaus meni kesken, se oli akan syy, niin kuin sekin jos perheeseen syntyi pelkkiä tyttöjä. Akoille piti näyttää kuka käski.

Käytännöllinen ääni hänen sisällään intti, että tällä tavalla hän vain onnistuisi viivyttämään tilannetta. Mies oli kaveriporukan kanssa ryyppäämässä eikä palaisi kuin muutaman päivän päästä. Siihen mennessä hän ehtisi siivoamaan jäljet. Menisi ehkä pari viikkoa, ennen kuin kävisi ilmi ettei hän enää odottanut lasta. Mutta kaksikin viikkoa oli siunaus. Hän ehtisi hemmotella miestä, tehdä tämän olon kaikin tavoin mukavaksi ennen varsinaista paljastusta.

Miten hän saisi kassin sisältöineen uppoamaan? Jostain piti löytää kiviä. Tuossa oli kummallisen väknyrään mennyt koivu, sen juurella näkyi pari sopivan kokoista murikkaa. Noin. Nyt se upposi. Hetken hän ajatteli tuota hiukan yli kolme kuukautta sisällään asunutta elämää ja sen päättymistä, sitä kuinka vaikeaa oli saada jalansija maailmassa. Alut ja loput olivat usein yhtä

© Tytti Heikkinen

lailla tahmeita, jollei verestä niin jostain muusta. Tiheä vihantunne täytti hänet, se tuntui virtaavan aukkoon jonka tuo juuri poistunut elämä oli häneen jättänyt.

Anitan katse osui uudelleen väknyrään koivuun, jonka luota hän oli löytänyt kivenmurikat. Tästä suunnasta katsottuna koivu näytti joiltain osiltaan melkein ihmiseltä. Hän oli lapsena usein katsonut puita ja koettanut nähdä niissä henkilöitä.

Puu oli liikkunut. Ei. Ei se voinut olla totta. Hän katsoi uudestaan. Nyt koivu venytteli itseään. Hän olisi tahtonut huutaa tai juosta pakoon, muttei voinut. Hän oli paniikista jähmeä, niin kuin rekan valokeilaan joutunut rusakko. Koivu muuttui siinä hänen silmiensä edessä, siitä tuli vielä enemmän ihmismäinen. Sitten se katsoi häneen.

– Iioo, suo—olento sanoi hitaasti.

– Iioo, Anita vastasi. Hän ei tiennyt mitä se tarkoitti, ehkä se oli tervehdys. Tuntui luontevalta sanoa niin, samalla tavalla kuin unessa tietää mitä seuraavaksi pitää tehdä. Jos tämä oli unta. Kohta hän heräisi omassa sängyssään, olisi ihmeen ihana aamu eikä keskenmeno ollut koskaan tapahtunut.

– Iioo. Iioo, olento totesi ja ojensi oksaisen kätensä Anitaa kohti. Se avasi nyrkkinsä; sen kämmenellä oli kolme tummanpuhuvaa marjaa. Olento selvästi tarjosi niitä hänelle. Hän otti ne.

Marjojen maku muistutti katajan ja liköörikonvehdin yhdistelmää. Se jäi pitkäksi aikaa leijumaan hänen kitakeelensä. Se tuntui vielä hänen suussaan, kun muutos tapahtui.

Jälkeen päin Anita yritti miettiä ja jopa kirjoittaa ylös, mikä kaikki oli muuttunut. Analysoida asiaa, joka karkasi mielestä. Hän oli varma siitä että oli nähnyt puu-

olennon lähes ihmismäisenä. Tuskin se oli puu koskaan ollutkaan, vaan nuori mies joka hymyili hänelle. Puhui hänen kanssaan, aivan eri tavalla kuin kukaan muu hänen tuntemansa mies.

Hänestä tuntui myöhemmin, että he olivat keskustelleet tuntikausia. Se oli uskomatonta. Eivät tavalliset miehet ikinä puhuneet sillä tavalla kenenkään naisen kanssa. Ei oikeista asioista. Tämä nuori mies istui hänen vierellään (missä? hän muisti sohvan, joka tapauksessa jotain pehmeää ja mukavaa, mutta miten se sopi suolle?) ja niin, katsoi silmiin. Hän sai kertoa nuorukaiselle kaikki murheensa, hankalan liittonsa vaiheet ja valheet, ja tämä kuunteli. Ymmärsi.

Mitä nuori mies oli sanonut itse? Oliko tämä oikeastaan puhunut lainkaan? Se osa tapahtuman muistosta tuntui utuiselta. He eivät olleet rakastelleet, sen Anita muisti selkeästi. Hän oli kyllä tehnyt aloitteen, sivellyt kuin hajamielisenä nuorukaisen alastonta säärtä, reiden sisäpinnasta. Nuorukainen oli suudellut häntä, tarttunut sitten hänen käteensä ja vetänyt hänet ylös sohvalta (vai sammalilta?), johdattanut hänet metsään vähän matkan päähän. Jossain aivan lähellä lauloi kesäaamun hämärän ensimmäinen lintu, vihelsi harvakseltaan pitkiä ääniä.

Koko metsä näytti erilaiselta, se oli osa muutosta. Anita kuuli ja näki kaiken tarkemmin kuin tavallisessa, päivänvaloelemässä. Hän myös haistoi, tunsi, vaistosi. Maistoi veren. Veren? Ai niin, he olivat nähneet jäniksen metsäniityllä. Nuorukainen katsoi häneen vihertävänruskeilla silmillään, kysyvällä ilme kasvoillaan. Ymmärsikö Anita mitä piti tehdä? Totta kai.

Hän oli saalistaja, äkkiä hän tunsi sen osan itseään selkeästi sisällään, tunnisti luolalaisen joka metsästi

ja keräsi, riipi marjat pensaista ja raapi muurahaisen-munat pesistä. Pysyi hengissä, vaikka toisen elämän hinnalla.

Jänis luuli olevansa turvassa, se mutusti voikukan-lehtiä korvat puolitangossa. Hän asettui vaanimaan, jähmettyi paikoilleen lihaksensa jännittäen. Sitten hän syöksyi ja sai sen. Jänis ehti vetää korvat pystyyn, mutta hän katkaisi sen pakoloikan alkuunsa. Hän repi jäniksen kappaleiksi hampaillaan. Niin piti tehdä, hänestä tuntui. Sitten hän maistoi eläimen lämpiminä höyryäviä sisäelimiä, ensin maksaa ja sydäntä, sen karvaisten varpaiden vielä nytkiessä. Nuori mies seisoj vieressä ja katseli häntä, hyväksyen. Niin piti olla.

.....

Aikaa kului, moni asia muuttui. Mutta Anita ei unoh-
tanut suon nuorukaista, eikä myöskään heidän välis-
tään sopimusta. Sillä sopimuksen he olivat tehneet, sinä
yönä, kun Anitan ensimmäisen lapsen jäännökset olivat
valuneet hänen reisiään pitkin.

.....

Antti istui uudella sohvalleen (Ikeasta 2 vk sitten hae-
tulla) ja mietti, pitäisikö soittaa vaimolle. Hän hypisteli
kännykkää kädessään, heitti sen olkansa yli ja päätti
ottaa toisen lasillisen rommia. Kännykkä laskeutui
pehmeästi muksahtaen jonnekin sohvan taakse, toden-
näköisesti alun perin valkoiselle karvalankamatolle joka
hänellä oli ollut teinivuosista alkaen. Matto oli seuran-
nut häntä joka kämpppään, jokaiseen asuntoon, lopulta
taloan jonka vaimo osti heille perheen yhteiseksi pe-
säksi. Nyt matto oli palannut takaisin lähtöpaikkaan,
lapsuudenkotiin. Niin kuin hänkin, matto oli tehnyt
yli 20-vuotisen on the road -kierroksen.

Toisen – vai oliko se kolmannen tai neljännen
– rommin jälkeen Antti poimi puhelimen matolta ja
näppäili esiin vaimonsa nimen. Ex-vaimo. Niin. Yxi x
liikaa, hän ajatteli, yrittäen miettiä parempaa ilmaisua.
Jotain nasevaa pitää olla, sanoi hänen sisäinen kolum-
nistinsa. Koko naiskunta on pelkkää exää, minkäs voi-
vat kromosomeilleen. Exex. No joo.

– Sinikka? Antti tässä moi.

– Mitä sä haluat?

Pitkö sen heti kysyä noin. Niin kuin hän ei saisi
soittaa muuten kuin jos oli jotain asiaa.

– Tota. Mä oon ettiny sitä mun yhtä täytekyynä, sitä
mustaa. Jos se jäi vahingossa sun luo.

– Mitä kynää? Soitat sä kahdelta yöllä ja kysyt jotain
kynää?

– Yöllä mä kirjotan. Kyllä sä tiät. Sillon mä tarvin
kynää.

– Käytä tekstinkäsittelyä niinkun muutkin.

– Sori. Mä en enää häiritte.

– Voi ei. Nyt heräs Liina–Maija. Mä lopetan, moi.

Se vaimosta. Vai pitäisikö hänen ajatella että se siitä
vaimosta. Mistähän löytyisi uusi. Tarvitsiko hän sellais-
ta. Kyllä mies naista tarvitsi, se tiedettiin varsinkin tässä
kylässä hyvin. Miehen oli parempi asua jonkun naisen
luona kuin omillaan, silloin mies pystyi keskittymään
olennaisiin hommiin. Kun oli nainen talossa, niin talo
pysyi automaattisesti siistinä, jääkaappi täytettynä syö-
mäkelpoisella ruoalla, vessanpytty putsattuna ja pyykki
pestyinä, silitettyinä ja viikattuina.

Mihin hän Sinikkaa tarvitsi. Olihan hänellä äiti.
Tämä täytti kaikki naisen perusfunktiot, no kaikki pait-
si sen yhden. Liina–Maijaa hänen kieltämättä oli ikävä.
Tyttö palvoi häntä ja se tuntui väliin hyvältä. Isi vie sä
mut päiväkotiin, isi vaan saa pukee mua, isillä on hieno
auto, isona mäkin ajan isin autoo.

Kello oli puoli viisi kun Antti rahtasi väsyneen var-
talonsa sänkyyn. Hänen äitinsä pimeästä huoneesta
kuului vain tasaista hengitystä. Hyvä puoli tässä juurille
palaamisessa oli se ettei hänen tarvinnut puolustella
menojaan tai tulemisiaan. Äiti ei vaatinut pitkälistisiä
selityksiä siitä miksi hän ei tullut sovittuna aikana ko-
tiin. Ei ollut ikinä vaatinut, sen puoleen. Huono puoli
järjestelyssä oli että hän joutui joka ikinen päivä katse-
lemaan samoja mööpeleitä ja koriste–esineitä ja Kreetan
matkoilta tuotuja saviruukkuja kuin ammoan lapsena.

Kunnanvaltuuston puheenjohtajuus oli viime viikkoina
alkanut tosissaan rasittaa Anttia. Alkuun hän oli suh-
tautunut hommaan lähinnä vitsinä, samoin kuin koko
ehdokkuuteensa. Nyt alkoi pikku harrastukseksi aiottu
puuha käydä työstä. Pitkäveteisiä papereita putkahti
hänen eteensä joka paikasta niin kuin pulkkosieniä kos-
teana kesänä. Hänhän oli jo koulussa vihannut yhteis-
kuntaoppia, mikä oli saanut hänet hairahtamaan näin
kuivaan hommaan?

Äiti häntä oli innostanut. Jollei tätä olisi ollut, niin.
Niin, syytä vain äitiä kaikesta, sanoi ivaääni hänen

sisällään. Oikea mies ei narise akkojen takia tai näiden perään, ne eivät ole niin tärkeitä. Niin olisi isä sanonut, tai ainakin ajatellut.

Mitä hänen äitinsä olikaan maininnut, heti vaalien jälkeen. Se oli jäänyt hänen mieleensä. He olivat puhuneet vaalituloksesta, lähinnä hänen saamastaan järkyttävän korkeasta äänisaaliista.

– Se johtuu vaan siitä että mä oon julkkis, oli Antti sanonut. Hänen äitinsä oli keskeyttänyt hetkeksi tiskikoneen lataamisen ja sanonut:

– Ei se siitä johdu. Sä sait äänet siksi että sä oot mun poika.

Se oli Antin mielestä omituinen kommentti. Ikään kuin äiti olisi yhä vieläkin häntä tärkeämpi. Niin kuin hän vielä tässä iässä tarvitsisi äitiään nostamaan itseään korkeammalle, kun omat ansiot eivät riittäneet. Hän oli sentään isojen lehtien vakiookolumnisti, esiintyi puheohjelmissa edukseen ja kirjoitti kolmatta kirjaansa. Kaiken sen hän oli itse saanut aikaan. Se ei äidille riittänyt. Vaan eipä siinä ollut mitään uutta.

Jo lapsena Antti oli tottunut siihen, etteivät äitiä hettä kautaneet sen enempää kohtuuhyvät kouluarvosanat kuin urheilusuorituksetkaan. (Ja Antti oli sentään juossut ja hypännyt monta hopea- ja pronssimitalia kylän urheiluseuran kisoissa!) Aina piti olla kympejä ja kultaa. Ysi miinus matematiikkakokeesta venähdytti hänen äitinsä suupieliä vaarallisesti alaspäin, ja varjeltiin jos tuli kahdeksikko! Se oli suuren murheen hetki, jonka kunniaksi äiti piti ainakin viikon verran mykkäkoulua.

Viikko sitten Antti oli poltellut tupakkaa kuistilla kesäiltaa katsellen, pitänyt luovaa taukoa. (Hän oli viime aikoina harkinnut siirtymistä piipunpolttoon, ainakin julkisilla paikoilla. Se sopi intellektuelli-kirjailijan imagoon, jota hän tällä hetkellä tavoitteli.) Äiti oli istuutunut hänen viereensä, sanonut pari yhdentekevää lausetta ilmoista ja kysynyt sitten suoraan:

– Entäs Sinikka ja sä? Mitä sä aiot tehdä sen suhteen.

– Mistä mä tiän, oli Antti sanonut. – Liina-Maija saa tulla tänne viikonloppuina. Me ollaan päästy tavaroista sovintoon.

– En mä siitä puhunut. Tarkotan että mikset sä saanu sitäkään suhdetta toimiin.

Antti ei ollut vastannut mitään. Se oli tyyppillistä äitiä, ajatteli Antti myöhemmin, syytti heti häntä vaikkei tiennyt mitään hänen ja Sinikan väleistä. Taikka tiesi vain

sen mitä Sinikka oli kertonut.

Rakastajatar. Tyttöystävä. Jotain sen tyylistä Antti halusi. Ei hän mitään pysyvää kaivannut, sitä oli ollut tarpeeksi Sinikan kanssa. Jotain minkä kanssa saattoi tyydyttää tarpeet. Rintojen koolla ei ollut väliä; isoihin oli hyvä upottaa kasvonsa mutta pienet olivat yleensä terhakat katsella kun ne pomppivat. Kosteus ja innostus olivat Antille ne tärkeimmät, hän halusi nähdä että naisella oli yhtä hauskaa kuin hänelläkin. Sitä millainen joku on sängyssä ei välttämättä nähnyt ravintolassa päältä.

Katariinaan Antti oli ihastunut tv-yhtiön kokkareilla upean ulkonäön takia ja koska tyttö niin avoimesti ihaili häntä. Katariina hyöri hänen ympärillään, toi hänelle paukkuja, kuunteli hänen juttujaan. Antti yritti olla välinpitämätön tytön treenatusta 19-kesäisestä vartalosta, jonka tämä oli pakannut johonkin mustaan vartalonmyötäiseen mekontapaiseen.

Mikä pettymys Katariina oli sitten ollut sängyssä. Olisihan Antin pitänyt arvata että noin nuoret tytöt jännittävät liikaa pystyäkseen nauttimaan kunnolla, ajattelevat joka hetki sitä miltä näyttävät tai miten käyttäytyvät. Katariina oli lisäksi ollut täynnä jotain lapsuuden ja murrosiän traumoja, joita hän oli halunnut purkaa Antille. Kiitos ei. Hän ei ryhtyisi akkojen olkapääksi, se oli homojen hommaa.

Kun Sinikka sai selville Antin suhteesta Katariinaan, oli koko juttu jo oikeastaan ohitse. Sinänsä ironista. Että ero tuli juuri Katariinan takia, joka ei Antin mielestä ollut edes ollut kovin tärkeä.

Nyt Antti lipui kiintosuhteiden ulkopuolella, räjäisessä yhden yön juttujen välimaastossa jota kauniisti sanotaan sinkkuudeksi. (Eräessä kolumnissaan Antti oli haukkunut sanaa 'sinkku' vuosisadan eufemismiksi.) Tai oikeastaan hän oli vaarassa kohta joutua sinkkuudenkin ulkopuolelle, olotilaan jota hän kammosi nimitä tai edes ajatella. Hän oli saanut kunnollista, ei-maksettua pillua viimeksi joskus keväällä, neljä kuukautta sitten.

Toimittaja saapui äkkiarvaamatta. Antti oli silloin juuri toimistossaan kunnantalolla, jossa hän poikkiesi käymään pari kertaa viikossa työntämässä paperityöt toisten hoidettaviksi. Sana oli delegoiminen ja sitä pidettiin hyvän johtajan ominaisuutena.

– Täällä on joku lehdestä, sanoi sihteeri, kuiva akka jota Antti ei voinut kuvitella koskaan naivansa minnekään ja jonka nimen hän jatkuvasti unohti. Sihteeri oli aina moitteettoman kohtelias ja asiallinen Anttia kohtaan, mutta hän näki naisen katseista ja eleistä miten tämä halveksi häntä.

– Mistä lehdestä? kysyi Antti. – En mä ole ketään kutsunut.

Hepun oli lähettänyt hiukan hörhähtävä tiede- ja kulttuurilehti. Mies oli korkeintaan 25-vuotias tai ainakin näytti siltä, hintelä ja tavattoman innostunut asiastaan. Tyypin puhuessa hänen pingispallomainen aataminomenansa pomppi ylös alas pitkin laihaa kaulaa. Se huvitti Anttia. Tuohon tyyppiin verrattuna hänen asiansa olivat vielä hyvin; kuka nainen tuntisi mitään kiinnostusta tuollaista kohtaan. Tai mies sen puoleen, jos heppu oli homo. Varmaan oli, kuka muu puhui tuolla tavalla kirjakieltä.

– ... Kun sitten tutkin paikallislehtiä viimeisen 40 vuoden ajalta, niin sain paikallistettua ilmiön tänne, sanoi toimittaja paraikaa. – Päätin sitten tulla tänne kysymään asiasta suoraan paikan päältä.

– Jaha, totesi Antti. Hän nyökkäsi sen näköisenä kuin olisi kuunnellut ja odotti miehen jatkavan. Jatkoa ei kuulunut. Antti äännähti rikkoakseen hiljaisuuden: – Yhm.

Huoneeseen oli jostain päässyt ampiainen. Se lenteli päin ikkunaruuutua, yhä uudelleen ja uudelleen. Ulkona oli kuuma, syksy oli myöhässä.

– Niin että ajattelin ensin kysyä teidän näkökulmaanne, jatkoi toimittaja. – Miehenä. Sen jälkeen käyn puhumassa naisille, jos he kertoisivat jotain.

Kertoisivat mistä? Antin epäluulo heräsi. Oliko toimittaja tullut lokaamaan häntä.

Sinä iltana, ennen ryhtymistään illan kirjoitusurakkaan, Antti ajatteli hetkisen olisiko kumminkin parempi muuttaa täältä äidin helmoista pois, hankkia oma asunto jostain pääkaupungin liepeiltä. Ei liian syrjässä keskustasta muttei liian läheltäkään. Töölöstä vaikka. Mitä pitempään hän täällä tuppulassa oleskeli, sen paremmin hän muisti miksi oli lähtenyt niin kovaa vauhtia pois. Silloin nuorena hän oli hakenut itsenäisyyttä, sitä ja naisia jotka eivät vaatineet liikaa.

Antti ajatteli äitiään, tyyppiesimerkkinä täkäläisestä naisesta. Vaativainen. Aamuisin Antti oli huomannut, että äiti kyllä luki hänen kolumninsa lehdestä aika

ajoin, nopeasti silmäillen. Tänä aamuna he olivat keskustelleet hänen kirjoistaan kahvia juodessaan.

– Onhan ne ihan hyviä, oli äiti sanonut. – Vaikka en mä niitä loppuun asti jaksanut lukea. Meillä on niin eri maku.

– Tää mitä mä nyt kirjotan on aika lailla toisenlainen, oli Antti kertonut. Siihen hänen äitinsä ei ollut kommentoinut, olipa vain sanonut:

– Onhan nämä sun kirjottamiset ja tv-hommat ihan kivoja. Mutta olis sulla ollut lahjoja oikeaankin työhön.

– En mä voinut hakea lääkikseen, Antti oli sanonut.

– Mun matikka ei riittänyt eikä se ala kiinnostanut tarpeeks, kumminkaan.

Äiti oli tiskannut kahvikupit ja alkanut kastella kukkia.

– Mm. Mä vaan oon joskus niin surullinen kun katon sua nyt, ilman vaimoo ja vakituista työtä. Et ole pitemmälle päässy, aikunen mies. Mä toivoin että susta tulis jotain parempaa kun isästä.

Antti oli kuullut pidätetyt kyyneleet äitinsä äänen välistä. Oliko tästä tulossa taas yksi näistä keskusteluisista. Mutta ei, äiti olikin lähtenyt puutarhaan kitkemään kukkapenkkiä. Vai viinimarjoja poimimaanko tämä oli mennyt, ei Antti ollut kiinnittänyt huomiota. Puheet hänen työnsä yhdentekevyydestä olivat poltelleet hänen mieltään. Polttelivat vieläkin.

Ei hän kauaksi aikaa voinut enää tähän taloon jäädä, sen Antti tiesi nyt. Hän oli riittämätön tänne, kuten muisti aina olleensa. Sen takia hän oli lähtenyt maailmalle, näyttääkseen itselleen että pystyi ja pärjasi omillaan. Itselleenkö hän vain halusi sen näyttää – vai äidilleen? Tie kutsui yhä väkevänä.

Ehkä kaikki olisi ollut toisin, jos isä olisi viipynyt pitempään heidän kanssaan. Isän lähdettyä oli Antin äiti repinyt muistikuvan miehestään pala palalta. Surkealaiska juoppo, tyhjäntoimittaja, unelmoija. Ole sinä Antti parempi kuin isäsi, ole oikea mies! Vain kahdeksikon keskiarvo, yrittäisit nyt vähän enemmän. Etkö parempaa tyttöystävää löydä?

Tämä oli järjetöntä, Antti tiesi. Hän oli yli neljäkymmenen ja pohti teiniaikaisia murheitaan kuin ne olisivat juuri nyt ajankohtaisia. Oli parempaakin tekemistä. Tämä talo, kaikki liian tutut verhot ja pikkuesineet tuntuivat kutsuvan esiin hänen koko angstisen nuoruutensa. (Antti livautti mielellään puheeseensa ja juttuihinsa sanoja kuten angstinen, atavistinen, tempe-

roitunut, halat tai meshugge. Se antoi laajasti sivistyneen vaikutelman.) Pois oli päästävä, isompiin ympyröihin.

Hän käänsi ajatukset toisalle, tämänpäiväiseen toimittajan vierailuun. Mies oli ängennyt itsensä mukaan lounaalle Antin seuraan, nautti kai kun sai olla jonkun oikeasti kuuluisan lähistöllä. Puhetta oli riittänyt, niin kuin homoilla aina. Antti ei ollut koskaan sattunut kohtaamaan vaiteliasta homoa, mistähän se johtui. Se oli maininnut sanan, jota Antti ei ennestään tuntenut. Sana jäi vaivaamaan Anttia sen verran, että hän päätti katsoa sen sanakirjasta.

– Jos täällä tosiaan on aitoja mainadeja, niin ottaisinkin mielelläni kuvia – jos se vaan on sallittua. Ja voisin vaikka haastatella jotakuta, mikäli saan luvan. Kulkueen määräpäivähän lähestyy, onko teillä jo kovat valmistelut kylällä?

– Ei sellasta mistä mä tietäisin, oli Antti sanonut haukaten lähiravintolan kieltämättä hyvää sämpylää, jota tarjottiin lounaan lisukkeeksi.

Mutta mainadit. Antti herätti tietokoneen ja aukaisi verkon. Sinikan letkauksista huolimatta Antti osasi varsin kohtuullisesti käyttää internetiä ja tekstinkäsittelyä. Hän vain sattui mielellään kirjoittamaan ensimmäiset muistiinpanonsa käsin, mustekynällä siniseen vihkoon. Jos se tapa kelpasi Ingmar Bergmanille, niin kyllä hänellekin.

Mainadit liittyivät jotenkin muinaiseen Kreikkaan, 3000 tai 4000 vuotta sitten. Viiniä, kulttimenoja, naisten öisiä kulkueita. Teatterin syntyvaiheetkin olivat jossain yhteydessä mainadeihin. Hän löysi verkosta antiikin aikaisen tekstin Mainadit/Bakkantit-nimiseen tragediaan, englanniksi käännettynä. Se oli käsittämätöntä luettavaa, aivan vierasta käytöstä oudossa kulttuurissa. Yhtä hyvin teksti olisi voinut käsitellä Saturnuksen kuiden alienien parittelutansseja. Antti lopetti tekstin pyörittämisen ruudulla ensimmäisen kymmenen sivun jälkeen.

Olohuoneesta kuului vielä television ääni. Hänen äitinsä katseli jotain iltamyöhän ihmissuhde-elokuvaa. Kysyisikö? Miksikäs ei.

– Tiedätkö sä onko meillä mainadeja täällä kylässä?

– Mitä ne on?

Antti selitti äidilleen mitä oli lukenut verkosta. Tämä kuunteli, mietti hetken.

– En oo kyllä kuullu. Onhan meillä Naisten laulu- ja tanssiseura.

– Niin joo.

Anttia värisytti. Kaikkihan akkojen laulu- ja tanssikerhon tiesivät, se oli toiminut kylässä iät ajat. Joka torstai kokoonnuttiin klo 18–20 vanhalle seuraintalolle. Kukaan mies ei ikinä mennyt lähellekään sitä yhdistystä. Olikohan hänen äidillään yhä tallessa 1970-luvulla ostettu raidallinen voikkapuku ja ne mustat, harmaapohjaiset tossut. Käyttikö tämä niitä yhä? Antti muisti että 80-luvulla äiti oli ajanmukaistanut asua hankkimalla siihen vaaleanpunaiset säärystimet ja sävyyn sopivan otsanauhan. Niin kuin Jane Fondalla, sanoi äiti silloin.

– Parin viikon päästä on meidän jokavuotinen kulkue, sanoi Antin äiti. – Tuutko katsoon?

– Mulla on silloin kiirettä, sanoi Antti epämääräisesti. Miehillä oli tanssiseuran juhlan aikaan perinteisesti muuta menoa.

Keskustelu kuivui siihen, mutta jokin jäi Anttia vaivaamaan. Se toimittaja oli sanonut tulevansa uudelleen kylälle kahden viikon päästä. Laulu- ja tanssiseuran kulkue sattui juuri siihen kohtaan. Mikä toimittajan nimi olikaan ollut? Antti kiroi huonon nimimuistinsa.

Antti hypähti takaisin verkkoon, tällä kertaa tarkistamaan kunnan omia sivuja. Hänen sihteerinsä sisarenpoika oli ollut kesän töissä kunnantalolla ja kun ei muutakaan hommaa ollut keksitty, tämä oli saanut uudistaa kunnan kotisivut. Sivustosta oli tullut odotettua komeampi ja ennen kaikkea runsaampi. Poika oli ollut ilmeisen pedantti ja syöttänyt nettiin kaikkea mahdollista mitä oli arkistoista tonkinut. Antti löysi pian mitä etsi: Naisten laulu- ja tanssiseuran historiikin.

Seuran perustamisesta oli kulunut 45 vuotta, luki Antti. Seura oli häntä muutaman vuoden vanhempi. Perustajajäseniksi mainittiin Anita Takalo ja pari muuta kylän naista. Anita Takalo. Hänen äitinsä oli siis ollut mukana alusta asti. Historiikki kiitteli Anita Takaloa erityisesti aktiivisuudesta.

Mukana oli kuviakin, enimmäkseen hikoilevista naisista erivärisissä trikoissa. Yhdessä kuvassa yhdistyksen jäsenet olivat lähteneet 'treenimatkalalle' Kreetalle ja poseerasivat nenänsä polttaneina marmoripylväiden välissä. Kuvatekstissä luki "Rentouduimme päivällä mantelipuulehdossa". Rivien välistä Antti päätteli, että yöllä oltiin ilmeisesti juostu paikallisbaarien Erosten perässä.

Laittaessaan tietokoneen takaisin nukkumatilaan Antti oli jo mielessään tehnyt päätöksen. Hän aikoi

tehdä sellaista mitä ei kukaan mies ennen häntä ollut tehnyt. Hän menisi katsomaan laulu- ja tanssiseuran kulkuetta. Toimittajan hän ottaisi mukaan; ei hän sentään tahtonut tulla julkisesti nolatuksi. Tai ehkä sinne voisi mennä salaa.

Toimittaja oli tyhmempi kuin Antti muisti, mikäli se oli mahdollista.

– Minä en oikein ymmärtänyt. Kulkue alkaa kello 9.30, miksi meidän pitää mennä niin paljon aiemmin?

– Mä selitän vielä kerran, sanoi Antti. He istuivat paikallispubin ainoassa loosi-pöydässä, missä oli kohutuullinen näkö- ja kuulosuoja. Laulu- ja tanssiseuran jäsenet kokoontuivat kyläkulkueeseen puoli kymmeneltä aamulla, mutta Antti tiesi että nämä aloittivat juhlan jo edellisenä iltana. Ensin oli perinteinen illanvietto, missä syötiin, saunottiin ja katsottiin tyttöjen ryhmän esitykset. Lapset otettiin illanviettoon mukaan, vauvoja myöten.

Antti oli pienenä saanut kestää ihan tarpeeksi monta tanssiseuran illanviettoa, jonne hänen äitinsä oli hänet raahannut. Hyvissä ajoin ennen puoltayötä äiti oli vienyt hänet takaisin kotiin, laittanut sänkyyn – ja lähtenyt itse jatkoille. Antti muisti miten oli monena vuonna maannut valveilla sängyssään, yksin pimeässä talossa, pohtien tulisiko äiti enää kotiin. Muutamana syksynä Antti oli päättänyt valvoa niin kauan kunnes äiti tulisi takaisin. Puoli neljältä aamuyöstä häneltä oli yleensä mennyt filmi poikki, Tarzan-kirjojen pinosta huolimatta.

Toimittajalle Antti ei tietenkään puhunut lapsuudenmuistoistaan. Tai siitä kerrasta kun hän oli jo vähäsen isompi, kahdentoista vanha tai siinä main. Hän oli ruinannut äidiltään että saisi lähteä tämän mukaan jatkoille.

– Miksen mä voi tulla?

– Täss on rahaa, vuokraa itselles joku kiva video, oli äiti sanonut. – Voit vaikka pyytää Petterin ja pari muuta sun kaveria meille yöks.

– Mä haluan sun kanssa sinne metseen.

– Joku toinen kerta sitten.

– Mut mä haluan.

Silloin Antin äiti oli tosissaan suuttunut. Hän oli istuttanut pojan olohuoneen pyörivään nahkanojatuoliin, kyykistynyt viereen ja sanonut vakavasti:

– Kuuntele Antti. Sä et tuu sinne, onko selvä. Sinne

pääsee vaan naiset, eikä me enää puhuta tästä.

Mistä Antti tiesi minne naiset menivät jatkoilleen? Sen tahtoi toimittaja kuulla. Antti hymähti. Hän muisti tarpeeksi monta kertaa, kun hän oli kulkuepäivän aamuna hipsinyt äitinsä nukkuessa kuistille, tarkastellut tämän sinne jättämiä kumisaappaita. Saappaat lemahtivat happamalta: hieltä ja soiselta metsältä, ja niiden pohjiin oli tarttunut koivunlehtiä, havuja, heiniä ja melkein mustaa kuraa. Antti tiesi miltä suolta kylän lähistöltä löytyi senväristä tummaa mutaa. Sinne hän nyt johdatti toimittajaa. (Samalla hän yritti olla ajattelematta mitä muuta hän oli toisinaan löytänyt äitinsä saappaanpohjista: tahmeaa mustanpunertavaa massaa, joka haisi vereltä.)

Kello oli puoli yksitoista illalla. Naiset saapuisivat jatkoilleen puolelta öin.

– Miten me löydetään oikea paikka? kysyi toimittaja, joka tarpoi Antin jäljessä painavissa kengissään. Tosikaupunkilaisena hän oli varmaan mennyt erikseen ostamaan nuo isopohjaiset maastokengät goretexeineen, kengät joihin laihat sääret loivat hullunkurisen vastakohdan. Antti ihmetteli, miten toimittaja ylipäänsä jaksoi nostella jalkojaan noissa buutseissa. Mutta tämän esittämä kysymys oli aiheellinen. Oli melko pimeää, eikä Antti itsekään tiennyt missä päin suota naiset tarkalleen kokoontuivat.

– Tuolla, kuiskasi Antti äkkiä. Hän sammutti taskulamppunsa ja osoitti vähän matkaa eteenpäin.

– Kynttilöitä, sanoi toimittaja. – Paikka on merkatu.

– Pitäähän niittenkin sinne löytää, Antti totesi.

– Toimiiko sun kameras?

– Se on tarkistettu moneen kertaan, sanoi toimittaja.

– Mennään jo.

Miehet lähestyivät loimukynttilöillä merkittyä laajaa rinkiä. Paikalla ei näkynyt vielä ketään muuta kuin he. Toimittaja aikoi astua kynttiläringin sisään, mutta Antti pysäytti hänet.

– Siinä on liian valoisaa. Pysytään piilossa.

– Minne me voidaan mennä piiloon? kysyi toimittaja. Antti mietti sitä hetken, osoitti sitten paksua koivua joka kasvoi ringin laidalla.

– Kiivetään siihen, siinä on hyvät oksat ja tuuheet latva.

Toimittaja penkoi kassiaan. Antti kysyi mitä tämä

etsi.

– Hukkasit sä kameras?

– En, en. Minä otin nämä mukaan varmuuden vuoksi, jolleivat he halua tänne miehiä.

– Mitä vittua me näillä? kysyi Antti. Hän otti käteensä toimittajan tarjoaman leningin ja rintaliivit, työnsi vaatekappaleet saman tien pois. Toimittaja veti jo hametta ylleen. Missä drag show'ssa tämä luuli oikein olevansa?

– Toin peruukit kanssa. Ajattelin että näin pimeällä he eivät erota heti mitä me ollaan, jos jäädään kiinni.

– Mä en itteeni naiseks pue! sanoi Antti. – Tämmösen takia varsinkaan.

– Oma on asiasi, sanoi toimittaja asetellen peruukkia.

– Tällä tavalla riski pienenee. Jos täällä siis on oikeita mainadeja.

Mikä ihmeen riski? Antti ajatteli. He olivat jostain syystä, typeryyttään varmaan, tulleet tänne katsomaan salaa miten muutama hihhuliakka hyppeli ympäri suota. Siitä oli kyse, ei sen kummemmasta. Ja kumminkin – hänen oma äitinsä oli täällä mukana. Oli aina ollut. Hän halusi tietää miksi.

Heidän ei tarvinnut kauaakaan odottaa puussa, kun ensimmäiset naiset saapuivat. Antille oli puuhun kiipeäminen tuonut mieleen pikkupoika-ajan, kun he kavereiden kanssa olivat leikkineet Tarzania, ja viidakkosissejä. Jonkinlaiseksi sissiksi hän tunsi itsensä nytkin.

Katsellessaan naisten touhuja alhaalla suon laidassa Antin oli vaikea olla nauramatta ääneen. Hän puoliksi odotti että puiden takana olisi piilossa tv-kameroita ja kaikki osoittautuisi tosiseikkailu-ohjelmaksi. Oo, nyt kannettiin soihtuja. Aa, tietysti kaikilla oli samanlaiset kaavut päällä. Oi, nyt kaikille jaettiin maljoihin tummaa juomaa, ja kippistettiin. Pari naista totta kai rummutti yksitoikkoista rytmiä. Kohta ne alkaisivat tanssia.

– Naurettavaa, kuiskasi Antti toimittajalle, joka istui

viereisellä oksalla kuvia ottamassa. Toimittaja laski kameras syliinsä ja katsoi Anttiin, kummallinen ilme kasvoillaan.

– Milloinkahan on uhrin vuoro, sanoi toimittaja. Antin mielestä tämän silmät harottivat, sikäli kuin liekkien valossa pystyi mitään erottamaan. Toimittaja nosti taas kameras valmiiksi, osoittaen rinkiä. Naiset joivat parhaillaan toisia maljoja. Antti pani merkille, että hänen äitinsä oli se joka juoman jakoi ja muutenkin ikään kuin ohjaili touhua. Tyypillistä, tuumi Antti. Hänen äitinsä oli aina ollut innokas määräälemään mitä toisten pitää tehdä.

Nyt alkoi tanssi. Antti oli odottanut tai ehkä pelännyt että naiset riisuisivat vaatteensa ja tanssisivat alasti. Hän ei sellaista aikonut sietää, varsinkaan äidiltään. Mutta kun naiset sitten pudottivat kaapunsa, heillä oli alla tavalliset voikkatrikoot. Sitä pystyi vielä juuti ja juuri katselemaan. Kuinkahan kauan he joutuisivat vielä jököttämään täällä puussa? Antin paikat alkoivat puutua, ja häntä paleli.

Tanssi taukosi hetkittäin, kun naiset kävivät juomassa lisää. Ja heidän kahden piti istua suut kuivina koivun oksilla. Antti laski että naisia oli aluksi paikalla aika pieni porukka, parikymmentä. Tanssin kuluessa väkeä kertyi vähitellen lisää, niin että tanssijoita oli lopulta yli viisikymmentä ja ringin laidoilla seisojia kymmenittäin niitä jotka odottivat vuoroaan. Antti alkoi kallistua toimittajan mielipiteen suuntaan, nimittäin että tässä todella oli kyse kultista eikä vain viattomasta tanssi- ja lauluseurasta.

Niin, se laulu. Ne naiset jotka eivät tanssineet, lauloivat. Antin korviin alkoi vähitellen koskea; miten ne jaksoivat toistaa noin pitkäpiimäistä säveltä ja yhtä ainoaa sanaa noin kauan. Iiii – ooooo, iiii – ooooo, iiii – ooooo. Tarkoittiko se edes mitään, tuskin.

– Valtakunta tyynystä ja patjasta, kuiskasi Antti

toimittajalle ja virnisti. Toimittaja ei vastannut. Hän katsoi tiiviisti ringin keskelle, minne tuotiin juuri mustan- ja valkoisenkirjavaa kilipukkia.

– Se on uhri, sanoi toimittaja itsekseen, kääntämättä katsettaan ringistä.

– Ota kuvia, sanoi Antti. – Äkkiä, me tarvitaan toisteita siitä mitä täällä tapahtuu.

Toimittaja ei tuntunut kuulevan. Hän näytti unoh-taneen koko kameran. Hän toisti heikosti naisten lau-lua, iioo, iioo.

– No hitto, anna se mulle sitten, käski Antti. – Mä otan ne kuvat.

– *Ei*, sanoi toimittaja outoon äänensävyyn, kuulosta-matta itseltään. – *Tästä ei saa jäädä kuvia.*

– Mikä sun on? kysyi Antti vihaisesti kuiskaten.

– Tätähän varten me tänne tultiin.

Toimittaja päästi hetkeksi otteensa koivunrungosta ja nuokahti taakse päin. Mies olisi pudonnut puusta sen tien, ellei Antti olisi saanut hänestä ajoissa kiinni.

– Huhh, mitä tapahtui? kysyi toimittaja ikään kuin olisi havahtanut hereille. – Nyt muistan: minun sisällä-ni kävi joku.

– Mitä sä höpötät? kysyi Antti.

– Se oli omituista, sanoi toimittaja hieroen otsaansa ja vartaloaan. – Niin kuin minussa olisi ollut kaksi ihmistä yhtäikaa, minä ja se toinen. Paitsi että se toinen ei ollut ihminen. Minä olin siellä, mutta en niin kovin tärkeänä. Mitä se tarkoittaa?

Se tarkoittaa sitä että olet sekoamassa, ajatteli Antti. Ääneen hän sanoi:

– Jaa, mistä sen tietää. Kuulostaa siltä elokuvalta, missä käytiin sen näyttelijän päässä. Muistatko?

– Ei se ollut sellaista, intti toimittaja tärysten kaut-taltaan.

Toimittaja aikoi selittää enemmän, mutta Antti käski hänen olla hiljaa ettei heitä huomattaisi. Antti katsoi äitiään, joka oli mennyt ringin keskelle. Tämä tuntui Antista kaukaiselta, aivan kuin vieraalta ihmiseltä. Juuri tänään he olivat taas kerran riidelleet. Se oli alkanut, kun Antti oli yrittänyt puhua Sinikasta, siitä miksi he erosivat. Kai hän oli odottanut saavansa tukea ja ym-märrystä äidiltään, lohtuakin ehkä.

Vaan äiti oli jälleen kerran heti alkanut arvostella Anttia. Hänestä ei kuulemma ollut mihinkään, niin kuin ei isästäänkään. Antti oli saanut kuulla yksityis-

kohtaisen luettelon kaikista huonoista puolistaan. Antti oli saanut lopulta tarpeekseen ja sanonut suoraan mitä ajatteli:

– Lopeta jo! Sä revit mut palasiks etkä jätä mitään jäljelle. Sä olit varmaan samanlainen mun isääkin koh-taan, ei ihme että se lähti.

– No lähe säkin sitten! oli äiti huutanut itkunsekai-sesti. – Jollet kerta kestä mun seuraa. Mene nyt, mene jo!

Antti ei ollut tiennyt mitä olisi sanonut siihen, var-sinkin kun äiti oli heiteltyt tuoleja hänen peräänsä, jo-ten hän oli perääntynyt kuistinoven kautta ulos.

Katsellessaan äitiään, joka lauloi omituista 'iioo'-laulua toisten kanssa, Antti mietti että tämän elämässä oli paljon sellaista mistä hänellä ei ollut aavistusta. Kaikki ihmiset ovat loppujen lopuksi vieraita toisilleen, hän ajatteli. Edes läheisimpiään ei voi oppia tuntemaan ko-konaan, ei koskaan.

– Mitä sä puhuit uhrista? kuiskasi Antti toimittajalle nähdessään kuinka naiset taluttivat kilipukkia ringin keskelle.

Toimittaja sanoi äkkiä outoon sävyyn: – *Lihassa on hyvä olla. Kiitos. Minä jatkan tästä nyt.*

– Mutta en minä halua, sanoi toimittaja itselleen taas omalla äänellään. Antista näytti siltä että mies muutti samalla muotoaan. Uusi ääni jatkoi:

– *Sinä tulit tänne, halusit nähdä minut, kutsuit mi-nua. Tämä on miesten etuoikeus, teidän sisäänne minä voin tulla. Sinulla on sopiva kuori, kiitos siitä.*

Antti tuijotti toimittajaa, joka ei ollut enää toimitta-ja. Tämän silmät olivat nyt pelkkää pupillia; ne heijasti-vat nuotion valoa kuin kissaeläimellä. Hiukset sojottivat päässä kuin ne olisi käsitelty erikoisgeelillä, peruukki oli pudonnut pois. Iho kiilsyi hiestä märkänä, ja Antista näytti kuin toisen kulmahampaat olisivat kasvaneet pitemmiksi. Ainakin ne olivat enemmän esillä. Toinen hymähti Antille, samalla kun repi yltään naistenvaatteet ja kopautti maastokengät pois jaloistaan.

– *Mitä sinä minua katsot?* kysyi toinen ilkialastoma-na. – *Etkö ole ennen jumalaa nähnyt?*

– Kuka sinä olet? Mikä sinä olet?

– *Minä olen se joka valtaa tämän maailman*, sanoi toinen virnistäen hyväntuulisesti. – *Olen se joka tuhoaa sinut.*

Antti katsoi vierestä, kun toinen nousi oksalle sei-

somaan, huikkasi ensin korviavihlovan huudon alhaalla ringissä tanssiville ja laulaville naisille, hypähti sitten kevyellä loikalla alas. Olento laskeutui sulavasti maahan, vaikka oli hypännyt yli kymmenestä metristä. Anttia kylmäsi.

Olento alkoi joikua kovalla äänellä, niin kovalla että se tuntui täyttävän Antin koko tajunnan.

– *Iii-ooo! Iii-ooo! Tulkaa, tulkaa!*

Kaikki ringissä olevat naiset lähestyivät olentoa kuin hypnotisoituina. Tuossa äänessä oli jotain vastustamaton-
ta. Antti sai koota kaiken tahdonvoimansa pysyäkseen puussa. Hän tarrautui yöstä nihkeään koivunrunkoon kuin se olisi hänen viimeinen ystävänsä maailmassa. Se luulo osoittautui valheeksi.

– *Iii-ooo! Unohtakaa uhrinne! Minulla on teille jotain parempaa! Iii-ooo!*

Antti tuns i hokarvojensa nousevan pystyyn, kun hän tajusi että olento osoitti juuri sitä puuta josta se oli hypännyt. Puuta jossa hän itse piilotteli.

– *Iii-ooo! naiset vastasivat, kerääntyen koivun juureen.*

– *Kaatakaa! Kaatakaa! Sieltä löytyy uhrinne!*

Naisia oli monta. He alkoivat yksissä tuumin tönätä koivua, niin että se taipui ja lopulta katkesi. Antti mietti että rungon oli täytynyt olla sisältä mätä. Puun latvus laskeutui hitaasti, niin että maahan tullessaan Antti oli melko kunnossa. Naiset lähestyivät häntä, kummallinen ilme kasvoillaan. Äitiään Antti ei huomannut ainakaan tämän etujoukon mukana.

– *Kuulkaa, mitä te täällä teette? kysyi Antti. – Mitä tää tarkoittaa?*

Naiset eivät näyttäneet kuulevan häntä. Hän yritti uudelleen puhua heille, mutta kukaan ei edes silmäänsä väräyttänyt. Naiset tarttuivat häneen, nostivat hänet korkealle ilmaan kuin rocktähten. Silloin tapahtui jotain vielä merkellisempää: aika ikään kuin hidastui, ja Antti hyppäsi askeleen sivummas itsestään. Ympäröivä maailma muuttui uduksi, jonka ainoa selkeä hahmo oli olento, joka oli ollut toimittaja. Antti kauhoi sitkaan udun läpi tämän luo.

– *Sä olet saanut tän aikaan, Antti totesi. – Millä oikeudella sä teet tällaista?*

– *Etkö jo pelkää minua? tämä kysyi.*

– *Mitä täällä tapahtuu?*

Olento hymyili ja sanoi silmät puoliummessa:

– *Minäpä kerron sinulle. Älä käsitä väärin, en tee sitä siksi että sinä olet uhrini. Haluan selvittää omia ajatuksia-*

ni. Teen sen aina kun otan ihmisen kuoren. Ilman ruumiillista olotilaa on vaikea ajatella selkeästi.

– *Miten niin mä olen sun uhris? kysyi Antti. Häntä ärsytti toisen itsekeskeisyys ja ilmeisen loputon itserakkaus.*

– *Minun mainadini tekevät sinusta selvän. He ovat niin houreessa, etteivät näe eroa ihmisen tai eläimen, tai kasvinkaan välillä. Siitä minä saan voimaa, vihan vallassa annetusta uhrista.*

– *Mitä sä teet tässä kylässä? kysyi Antti. Vaikkei hän mikään erikoinen valtuuston johtaja ollut, hän tuns i silti jonkinlaista vastuuta nykyisestä kotipaikastaan.*

– *Minä etsin kätettyä vihaa, jota autan tulemaan esiin. Täältä sitä löytyi, naisten ja miesten väliltä.*

– *Mitä helvetin vihaa? kysyi Antti. – Mä oon täällä syntyny enkä oo huomannu yhtään mitään.*

– *Etkö? kysyi toinen. – Minä voin näyttää.*

Toinen tarttui yhdellä käsivarrella Anttia kainaloiden alta ja tempaisi tämän erään tytön kohdalle, joka seisoi vähän kauempana hurjimmasta porukasta. Samassa Antti jo sukelsi toisen mukana tytön pään sisään. Aluksi hän ei ymmärtänyt mitään; hän näki ympärillään pelkkää pimeyttä, jossa risteili erivärisiä kipinöitä. Kun hänen silmänsä tottuivat pimeään, hän näki että kipinöitä oli satoja, ei vaan tuhansia ja ne jättivät jälkeensä keskenään risteileviä vanoja. Toiset vanoista erottuivat vahvempina kuin toiset.

– *Näe kokonaiskuvio, toinen sanoi. Antti yritti. Sitten palaset loksahivat kuin stereogrammikuvassa. Kipinävanat muuttuivat merkityksiksi: kokemuksiksi, ajatuksiksi, tunteiksi, sanoiksi.*

tää on mun eka kerta, tällaista täällä on aina, oi mitä ne tekee repiikö ne sitä, mä haluan nähdä, (eilen illalla eno haisi taas viinalle kun se tuli mun huoneeseen) ei ole reilua ettei kaikki saa nähdä mitä tapahtuu, mä tykkään olla täällä kun saa tanssia, (kotona isä sanoo ettei saa tanssia ja laulaa, eikä saa huutaa, tyttöjen pitää osata olla nätisti) mikä se mies oli joka hyppäs puusta se oli kiva, mä haluan puhuu sen kanssa (eno haisi kun se sano et eihän kerrota tästä kellekään, tähän on sun-kin mielestä kivaa, sähän oot melki aikuinen jo) mä en haluis kotiin, mä haluan olla täällä ja laulaa vaan koko yön

– Lopeta jo! huusi Antti. – Mennään pois.

Toinen nyökkäsi, sieppasi hänet ulos tytön sisältä. He laskeutuivat keski-ikäisen naisen päähän.

täällä on hyvä olla, tämä on mun paikka, olen sen aina tiennyt (tyttö kysyi äiti mitä varten sun kulmakarvan päällä on vihreetä, pitää peittää paremmin, jalkaan satuu) mun pitäisi jättää se, kaikki sanoo että jätä se, en voi rakastan sitä, kai sekin mua, se sanoo että tappaa itensä jos jätän, sitten se on mun vika, se lyö koska ei osaa puhua mun kanssa

– Ei enempää! Antti huudahti. He siirtyivät nuorehkoon naiseen, vaikka oikeastaan Antti oli jo saanut tarpeekseen.

ne repii sitä, mä haluan mukaan, mä en saisi olla täällä keskellä yötä aamulla se kysyy missä mä olin, ei usko etten ollut kenenkään toisen kanssa, tai baarissa, jätin kännykän keittiön pöydälle sanon sit että sitä piti ladata, vaikka mitä väliä, (sen karvanen paksu maha lötköttää sohvalla, sipsinmuruja ja rasvasia sormenjälkiä olohuoneessa, raapii muniaan kun on mun kavereita käymässä) mä haluaisin seksiä ja lapsia, miksei se, käy pari kertaa viikossa jossain, on vihanen mulle kun tulee takasin

Anttia alkoi tympiä. Mikseivät heittäneet äijään pellolle, tai lähteneet itse etsimään parempia jos noin kismitti.

se sanoi ensin (saatanan huora sä maksat tän) ja sit (mä soitin ekille se tulee tänään käymään, ja tapsa kanssa, mä lupasin et sä annat etkö annakin, kun kerta annoit sille yhellekin, eki ja tapsa lupas satasen laaki) ja kun mä en halunnu niin (mitä sä sitä vitun kissaas poraat, se on järressä ja pysyy)

Antin mieltä hämmensi; tältäkö hänen kylänsä näyttikin. Entä hänen äitinsä? Mitä tämä mietti. Hän sanoi toiselle tahtovansa vielä päästä katsomaan äitiään.

– *Ei ole aikaa*, sanoi toinen. – *Sinun aikasi on päätty-mässä, et voi enää palata ruumiiseesi.*

– Miten niin en voi palata, sanoi Antti. Hän kääntyi katsomaan minne toinen osoitti, ja näki syyn joka teki hänen palaamisensa mahdottomaksi. Näki sen mitä

hänenä oli jäljellä.

– Miten ne sen tekivät?

– *Repivät hampaillaan*, sanoi toinen nuollen huuliaan. – *Minä olen vanhan ajan jumalia, niitä jotka vaativat uhreja.*

– Sä mikään jumala ole, murisi Antti. – Vittu, loinen sä oot.

– *Mitä eroa sillä on? Tai mitä väliä?*

.....

Kulkue kylän halki alkoi sillä kertaa aiemmin kuin aikataulussa luki. Kukaan heistä ei malttanut mennä kotiin lepäämään edes pariaksi tunniksi. Oli aamun harmaa hetki, juuri ennen auringon nousua, kun he vaelsivat nauhana suolta. Anita johti naisia, niin kuin tavallista. Edellisinä vuosina hän oli itse kantanut uhrin (yleensä jäniksen, porsaan tai kukon) päätä seipään nenässä. Nyt toimi kantajana yksi nuoremmista naisista, koska Anitalla oli kumminkin sen verran ikää ettei hän jaksanut kaikkea. Varsinkaan näin pitkän yön jälkeen.

Anita mietti yön tapahtumia, jotka olivat olleet monella tapaa poikkeuksellisia. Ensimmäistä kertaa seuran koko historian aikana oli heidän esiinmanaamansa olento ottanut lihallisen muodon. Samainen olento tanssi nyt hänen edellään, kulkueen kärkihahmona. Aiempina vuosina se oli aina haihtunut viimeistään päivänkoitteessa, kun sumumarjojen uutteen (se oli hänen oma nimityksensä) vaikutus lakkasi.

Anita yritti pätkäillä mistä muutos johtui. Mitä muuta erikoista oli suolla tapahtunut. Niin, he olivat kaataneet koivun. Sitten – Anita ei kunnolla muistanut. Oli kuin hän yrittäisi tiiraila tapahtunutta liasta saman harsoliinan läpi. Tunteet hän muisti, ihanat vapauttavat tunteet.

He tulivat kylän pääraille, laulaen ja tanssien. Anitaan otsaa ja ohimoita jomotti lievästi; hän tiesi että siitä kehkeytyisi kunnon päänsärky ennen iltaa. Mutta vielä oli kaikki hyvin. Vai oliko sittenkään.

Se alkoi kirkkaisusta. Yksi nuoremmista naisista huudahti kimeästi ja alkoi selittää jotain muille katkonaisella äänellä. Anita kuuli miten laulu hänen takanaan taukosi, muuttuen hätäileväksi sopotukseksi ja voihkauksiksi. Anita pysähtyi ja katsoi taakseen mikä oli hätänä. Oliko joku saanut sairauskohtauksen? Ei hätää, heidän jou-

kossaan oli mukana lääkäri ja useampi sairaanhoitaja. Nämä selvittäisivät ongelman äkkiä.

Anita näki että useimpien naisten huomio kohdistui seipäänkantajaan – joka tällä välin tärisi kuin katuporan käyttäjä. Anita meni tytön avuksi, otti seipään tämän käsistä ennen kuin ote irtosi kokonaan.

– Mikä sun on? kysyi Anita tyttöltä, joka oli alkanut nyyhkyttää.

– Mun kädet, ne on veressä.

– Mä varotin sua tästä ennen kun me lähettiin, sanoi Anita. – Sä sanoit että sä pystyt siihen. Se on vaan vuohi.

– Onko? tyttö sanoi. Anita vilkaisi pitelemänsä seipään päätä, vuohihan se.

– Onko toi susta vuohen pää? toisti tyttö. – Etkö sä näe?

– Näe mitä? kysyi Anita. Hän katsoi ylös. Silloin päänsärky yltyi niin ettei hän hetkeen nähnyt mitään. Silmien edessä näkyi pelkkää purppuraa.

Anita sulki silmänsä, laski rauhallisesti mielessään yksi, kaksi, kolme, neljä, viisi. Sitten hän katsoi uudestaan. Ja näki poikansa, käytännössä ainoan poikansa jollei suolle ammoin jäänyttä sikiötä otettu lukuun. Antin. Elämänsä ytimen ja kiinnekohdan. Antin.

Anita ei varsinaisesti pyörtynyt. Hänen polvensa vain kieltäytyivät kannattelemaasta hänen painoan. Seiväs ei ehtinyt kaatua hänen mukanaan, sillä suo–olento sieppasi sen.

Anita makasi maassa silmät kiinni, joten hän ei nähnyt mitä suo–olento teki, kuuli vain miten se huusi voitonhuutoaan – joka nyt kuulosti karmivalta, epäinhimilliseltä. Epäinhimismäiseltä, korjasi Anita mielessään. Ilmeisesti olento tanssi hätäntyneiden naisten edessä seivästään heiluttaen (niinpä niin, eivätkö urokset ikinä sen parempaa keksi, ajatteli Anitan kyyninen minä). Porukan hätähuudot vaimenivat, varmaan kauhuksi siitä mitä oli tulossa. Sitten olento puhui, tai ainakin jokin puhui sen suulla:

– *Te olisitte voineet auttaa itse itseänne, sopia keskenänne tämän paikan riidat. Mutta te kutsuitte minut, ja minä tulin. Minä syön pelkoa ja vihaa. Näettekö tämän miehen päähän? Näin käy niille jotka vastustavat minua. Ettekä te pääse minusta eroon. Te kuulutte minulle, ja me valloitamme naapurikylät. Koko maailma odottaa meitä.*

Hetken oli aivan hiljaista. Alkusyksyn kolea usva leijui ilmassa, jonka painostavuutta ei pieninkään tuuli päässyt liikuttamaan.

– Ei.

– *Mitä? Kuka sen sanoi?*

Anita nousi hitaasti ylös. Hän olisi oikeastaan halunnut ponnahtaa seisomaan, mutta ikää vastaan ei voinut tapella kuin hetkittäin. Nyt ei ollut sellainen hetki; hän tunsi itsensä vanhaksi ja kuluneeksi. Silti hän käveli niin vakaasti kuin pystyi suoraan suo–olennon eteen.

– Me ei olla sun sätkynukkejas, sanoi Anita. – Sä otit multa Antin, mun pojan. Mä haluan että sä annat sen mulle takasin. Nyt heti.

– *Sinä olet heikko ja kuolevainen, olento lauloi. – Lii-an myöhäistä, uhri on jo annettu.*

– Sä sokasit mut ja nämä muut, sanoi Anita. – Huijasit meitä. Mä en hyväksy tätä.

– *Itse sinä laitoit tämän alulle, sanoi suo–olento.*

– *Nytkö alkaa kaduttaa?*

– Olet oikeessa. Mun ei olis ikinä pitänyt vastata sun huutoos. Sä halveksit ihmisiä.

Anita astui askeleen lähemmäs. Olento ei väistynyt. Anita tunnusteli taskuaan, siinä se oli, linkkuveitsi jota hän piti aina mukanaan. Eräässä amerikkalaisessa oikeussalielokuvassa oli kerran näytetty, että veitsi pitää suunnata alhaalta ylöspäin jos sen on tarkoitus tehot. Hän oli nyt aivan olennon edessä. Hän iski veitsen sen paljaan rinnan ja vatsan väliin, painautuen samalla tiiviisti olentoa vasten. Tämä huohotti.

– *Sinä tiedät ettet pysty tuhoamaan minua näin. Tämä on pelkkä fyysinen olomuoto.*

– Mä taas luulen että sä valehtelet, sanoi Anita, painaen veistä syvemmälle. Aina välillä hänen yöllinen, sumumarjojen muuttama näkökykynsä palasi takaisin, ja hän erotti vilauksittain mitä tapahtui aineellisen maailman ulkopuolella. Tai niin hän ainakin tulkitsi näkemänsä.

Veitsestä lähti sinisiä valovanoja, jotka levisivät suo–olennon sisään ja sen ympärille. Olento ei tosiaankaan näyttänyt olevan kokonaan omaksumansa ruumiin sisässä, vaan sen valosta koostuva olemus häilyi osittain ilmassa. Mutta veitsen vanat alkoivat vähittäin levitä sinnekin. Siitä Anita tiesi että hän oli aiheuttamassa pintaa syvempää vauriota. Veitsi oli pelkkä välikappale, jolla hänen oma tahtonsa tunkeutui olennon sisään.

– *Sinä olet – sitkeä, myönsi suo–olento.*

– Anna mulle mun poika takasin, Anita toisti.

– *Sanoin jo, en pysty siihen. Minä elän kaaoksesta, ei*

minulla ole eheyttämisen kykyä.

– Kutsu sitten joku jolla se on!

Olento yritti väntäytyä irti, mutta Anita tarrautui kiinni kaikilla kyvyillään, imien toisen voimia itseensä. Hänen vihansa ja tahtonsa oli yksinkertaisesti vahvempi, siksi hän oli voitolla.

– *Hyvä on*, toinen sanoi lopulta. – *Minä kutsun veljeni, hän saa auttaa sinua.*

Silloin aurinko nousi. Suo–olento päästi kurkustaan pitkän ulinan, katsoen suoraan kohti aurinkoa.

– *Fooooi–boos! Fooooi–bos!*

Anita ei hetkeen erottanut mitään, niin kirkkaina auringon säteet iskeytyivät kylän raitille. Aamu–usvat haihtuivat kertaheitolla. Tämä oli armotonta, kylmää valoa joka häikäisi kaiken ympärillään. Suo–olento yritti uudelleen pyristellä pois Anitan otteesta, siinä kumminkaan onnistumatta.

Anita näki miten kylmästä valosta tiivistyi toinen olento. Se otti hädin tuskin ihmisen mallisen hahmon, ja se kulki hitaasti eteen päin, ikään kuin jokainen liike olisi vaatinut tuhansia mutkikkaita laskutoimituksia. Lopulta se päätyi Anitan ja suo–olennon viereen.

– *Päästä veljeni irti*, sanoi kylmä valo kristallisella, värittömällä äänellä.

– Päästän heti kun mä saan mun pojan, sanoi Anita.

– *Voitko tehdä sen?* kysyi suo–olento.

– *Ehkä*, sanoi kylmä valo. – *Pyydätkö apuani, nainen?*

– Veljes tässä sun apuas pyytää, Anita sanoi. Kylmä valo värähti hiukan ja sanoi:

– *Viisaasti sanottu. Jos minä palautan poikasi ehjäksi, sinä et jää minulle velkaa vaan veljeni. Näinkö me sovimme?*

– Niin, sanoi Anita. Suo–olento tyytyi ynähtämään myöntävästi ja nyökkäämään.

– *Hyvä on*, sanoi kylmä valo. – *Tunnen ettei poikasi sielulla ole valmiita kuolemanjälkeisiä sitoumuksia. Enkä usko että hän on ehtinyt livahtaa vielä mihinkään muuhun manalaan. Haen hänet, jotta voimme aloittaa.*

Anita katseli miten kylmä valo ikään kuin haihtui hetkeksi, tuli sitten takaisin. Hänen vatsaansa kouraisi. Keitä – tai mitä – olivat nämä olennot, joiden kanssa hän oli tekemisissä?

– *Veljeni löysi poikasi sielun*, sanoi suo–olento. – *Voisitko kohta hellittää otteesi minusta?*

.....

Antti olisi oikeastaan halunnut lentää ylös, kohti pilviä ja niiden takana hämmöttävää avaruutta. Jokin siellä ylhäällä tuntui kutsuvan häntä, ja hän olisi mielellään tahtonut selvittää mikä se oli. Mutta tuo rasittava matemaattinen valo oli tarttunut häneen ja vetänyt takaisin alas, lähelle maan pintaa. Nyt se piteli häntä nilkasta, kiinnittämättä sen kummempaa huomiota häneen. Enimmäkseen se katseli hänen äitiään ja antoi tälle ohjeita.

Antilta kesti vähän aikaa tajuta, mitä hänen äitinsä oli tekemässä. Tämä käski toisia naisia tuomaan milloin minkäkin ruumiinosan, yksitellen, jotta se saatiin asetettua oikealle paikalleen. Naiset olivat ilmeisesti tuoneet kaikki hänen ruumiistaan revityt palaset mukanaan suolta, kammottavassa kulkueessaan.

Matemaattinen valo jutteli harvaksen veljensä kanssa, joka näytti jo hieman parempikuntoiselta kuin äsken. Antti kuunteli vierestä.

– *Kiitos että paransit minutkin. Olisi ollut harmi heittää tämä ruumis pois, kun vasta sen sain.*

– *Voisit vähäsen ryhdistäytyä*, sanoi matemaattinen valo.

– *Se nainen pääsi yllättämään.*

– *Hänessä on kyllä sisua*, myönsi matemaattinen valo.

– *Katso, noin hän kokoaa poikansa.*

– *Hän sekoittaa myyttejä.*

– *Ei, vaan luo niitä uudelleen.*

Silloin Antin äiti huusi olevansa valmis. Matemaattinen valo meni hänen luokseen, roudaten ilmassa leijuvaa Anttia yhä nilkasta. Toinen olento seurasi perässä.

– *Hyvältä näyttää*, sanoi matemaattinen valo Antin äidille. – *Kaikki osat ovat koossa. Ennen kuin aloitan, tahdon mainita että meidän pantheonissamme on tällä hetkellä yksi paikka auki, lähinnä jumalattarelle. Työ on oma–aloitteista ja etuudet erittäin hyvät.*

– Ei, sanoi Antin äiti. – Enpä usko että mä tykkäisin siitä.

– *Ymmärrän. Kuolevaisia eivät tällaiset yleensä kiinnostaa, muistan sen itse siltä ajalta kun olin elävä ihminen. Ehkä olet eri mieltä muutaman vuoden päästä, kun oma kuolemasi on lähempänä. Kutsu silloin minua, Foibosta.*

– Pidetään mielessä, sanoi Antin äiti.

Matemaattinen valo levittäytyi Antin palastellun ruumiin päälle, ympäröiden sen kokonaan säteisiinsä. Anttikaan ei erottanut mitä oikein tapahtui valokehjän sisällä. Tähän mennessä Antti oli katsellut koko

toimitusta melko neutraalein tuntein, mutta nyt hän tunsikin äkkiä suuttumusta. Millä oikeudella tuo olento häiri *hänen* kimpussa? Hänen itsensä siellä kuului olla, ei kenenkään muun. Antti syöksähti valokehään, hän näyttäisi sille ettei hänen kanssaan leikitty. Hän vetäisi sitä turpiin, heti paikalla.

Sitten Antti yhtäkkiä olikin taas sisällä omassa itsessään, siellä minne hän kuuluikin, valmiiksi vihasena. Hän hyppäsi pystyyn, tuntien itsensä elävämmäksi ja tarmokkaammaksi kuin aikoihin. Hänen äitinsä ja muut naiset katsoivat häntä ilon- ja itkunsekaisen ihmytyksen vallassa.

– Missä ne on? kysyi Antti. – Minne ne kaks perkelettä meni?

– Ne lähti pois, eikä ne tule enää takasin, sanoi hänen äitinsä, syileillen ja suudellen häntä kuin pikkupoikaa, kuin vauvaa, siinä julkisella paikalla kaikkien nähdessä.

– Mun poika, mun Antti. Sä oot täällä taas.

.....

Antti ja hänen äitinsä eivät koskaan puhuneet siitä mitä oli tapahtunut. Kului pari viikkoa. Sitten eräänä iltana Anita sulki television ja meni katsomaan mitä hänen poikansa puuhasi. Tämä piti juuri taukoa kirjoittamisessa.

Antilla ei sattunut olemaan yhtään polttavaa deadlinea. He kaksi avasivat yhdessä pullollisen hyvää kuivaa punaviiniä, ja illan kuluessa vielä toisenkin. Anita kuunteli tarkkaan, mitä Antilla oli kerrottavaa avioliitostaan ja –erostaan.

Koska hänen äitinsä ei heti yrittänyt tuomita ja arvost-

tella, Antti uskalsi puhua. Sen jälkeen hän puolestaan kuunteli Anitan kertomusta omasta avioliitostaan ja siitä, kuinka Antin isä oli lähtenyt. He – äiti ja poika – alkoivat vähitellen tutustua toisiinsa. Antti muuttaisi ennemmin tai myöhemmin taas omilleen, mutta ei enää paetakseen.

Laulu- ja tanssiseuran nimestä poistettiin naiset-sana, ja harjoituksiin toivotettiin kaikki pojat ja miehet tervetulleiksi. Kulkueamun tapahtumista vaiettiin kylällä, kuin yhteisestä sopimuksesta. Varsinkaan kun kellään ei ollut selkeää käsitystä siitä, mitä oli todella tapahtunut ja mikä oli ollut lumetta.

Joona Pauanne palasi yllättävän sairaslomansa jälkeen takaisin tiedelehden toimitukseen. Työtoverien mielestä loma oli tehnyt miehelle hyvää, tämä oli paremmassa iskussa kuin koskaan aiemmin. Naispuoliset toimittajat hämmästelivät, missä poika oli käväissyt miehistymässä. He tunsivat selkeää vetoa tämän uutta sähkökkää ole-musta kohtaan. Vain (kohta) entinen elämänkumppani Mika tunsikin että Joonan tilalle oli tullut eri mies.

– Hedelmistään puu tunnetaan, sanoi Mika ennen kuin käveli kasseineen kukkaruokkuineen ovesta ulos.

– Hei hei, Joona.

– *Hyvästi vaan*, sanoi Dionysos hieroen kämmeniään yhteen, lipoen huuliaan. – *Näet kyllä minun hedelmiäni hyvin pian. Tämä oli vasta alkua.*

© Carita Forsgren 2007

MITEN II000! II000! -NOVELLI SYNTYI:

Luin kymmenisen vuotta sitten suomennoksen vanhasta kreikkalaisesta näytelmästä, jonka tapahtumat vaikuttivat aivan käsittämättömiltä. Pari vuotta sitten päätin kokeilla, osaisinko siirtää jonkin antiikin tragedioista suomalaiseen ympäristöön. Vähän aikaa pyörittelin Kuningas Paksujalkaa eli Oidipusta, samoin Oresteia-trilogiaa, ja lopulta päädyin tähän. Oresteia itää yhä mielessäni, mutta se saanee odottaa vielä jonkin aikaa.

Iioo-novelli noudattaa aika tarkkaan alkuperäisen näytelmän juonta (mukana on jopa deus ex

machina), paitsi että henkilöt 'päättivät' kirjoittaa siihen onnellisemman lopun. Koska novellin aihe kerran oli viininjumalan palvonta, kirjoitin tekstin ensimmäisen version alusta loppuun saakka pienessä punaviinihumalassa. Sittenmmmin huomasin että korjailut ja tekstin muokkaus on parasta tehdä selvin päin.

Tämä on ensimmäinen kerta, kun valitsin päähenkilöksi keski-ikäisen miehen. Olisi mielenkiintoista kuulla (mies)kommentteja siitä, onnistuinko kirjoittamaan tarpeeksi äijämäisesti.

Carita Forsgren

MARIAN ILMESTYS

Urpun Leena Grönroos

nimimerkillä ”Helmenkalastaja”

Kymmenvuotias Maria näki unen. Taivaasta tömähti hänen eteensä enkeli kuin pala metallia ja sanoi: Maria, sinä tulet raskaaksi ja synnyttät pojan.

Mariaa nauratti, mutta enkeli käski: lopeta! Huumori ei ketään pelasta. Varjele poikaa kuin aarretta, sillä... enkeliä alkoi yskittää ja osa sanoista hävisi... Riivatun bronkiitti... Ihmiset luulevat, että enkelit on kuin ylijumalia, mutta katit. Olen sanansaattaja, postinkantaja. Ja toimin kuin postissa: yksi ilmoitus riittää. Kuittaa tuohon, että olen toimittanut viestin perille. Ettei tule sanomista.

Enkeli ojensi lehtiön ja kynän, Maria kirjoitti viestin numero 23/1962 viereen nimensä tasaisella, tytönpöyreällä käsialalla.

Enkeli ei lentänyt pois, vaan istui junaan. Merkillistä, Maria ajatteli, punavalkealla rautahevosella taivaaseen.

Aamulla Maria hieroi unet silmistään. Hän pujotti jalkansa aamutossuihin, kiskaisi aamutakin ylleen ja käveli keittiöön.

– Mamma, näin unta mutta en muista enää... se oli jotain tärkeää... enkeleitä ja junia. Sururaide. Sana oli outo eikä Maria tiennyt, mistä se tuli.

Mamma nuokkui ruokailuhuoneen pöydän ääressä. Hän tuskin nosti katsettaan sunnuntain hesarista kun hymähti: – Lapsen uni. Kuin pikku-uutinen tai kuolinilmoitus, joka silmäillään läpi ja unohdetaan samantien.

Myöhemmin samana vuonna Marian mamma kuoli. Mamma oli lähtenyt hiihtämään ja suksinut sulaan.

Isä kertoi, että mamma hukkuu. – Mammalta menivät sukset ristiin, isä sanoi.

Se oli viimeinen kerta, kun sana mamma mainittiin. Jos oli pakko, sanottiin äiti. Äiti oli tuntematon, eikä tuntemattoman poismeno ketään liikuttanut.

Maria käsitti nopeasti, että äiti oli sanonut viimeisen sanan.

Hautajaiset olivat koruttomat. Arkulle oli kasattu valkoisia, imeliä kukkia, jotka tuoksuivat nenässä vielä vuosia myöhemmin.

Hautajaisten jälkeen äitikin hävisi.

Maria, sisaruksia vailla oleva puoliorpo, eli eteenpäin, kun se nyt kerran oli yleinen tapa. Isä kaivoi hidadasta kuoppaa, hautautui työhönsä.

Jumala ei ollut koskaan puhunut Marialle. Ei ennen hautajaisia eikä niiden jälkeen. Kesällä, täytettyään viisitoista vuotta, Maria päätti joka tapauksessa suorittaa rippikoulun. Ei siksi, että joku pyytäisi häntä kummiksi, tai että hän joskus tallustaisi isänsä käsipuollessa kirkon keskikäytävää pitkin matkalla uhrattavaksi avioliiton alttarille. Koulusta saisi todistuksen ja niitä hän kaipasi, keräsi kiihkeästi. Todistuksesta tuli tunne, että oli ollut mukana jossakin, suorittanut jotain, ollut hereillä ainakin sen hetken.

Yllätyksellistä kyllä, Maria kohtasi Jeesuksen. Rippikoulun puolivälissä hän hankki rippikoulukioskista nahkahihnaan sidotun puisen ristin ja ripusti sen kaulaansa.

Maria laittoi toivonsa Jeesukseen. Pappi sanoi, että Jeesus rakasti vähäväkisiä ja oli paikalla aina, kun häntä tarvittiin.

Kuuli jokaisen huokauksen.

Mariasta se kuulosti hyvältä ja käytännölliseltä.

Paitsi Jeesuksen, Maria tapasi rippikoulussa myös Marcon. Marcon isä oli italialainen, Roomasta, ja pojan nimi kirjoitettiin c:llä. Marco näytti vanhempiensa valokuvan: isä oli tumma, äiti vaalea suomalainen. Marco oli ristiverinen.

– Sulla on ihanat vanhemmat, Maria huokaisi. Ja kieltäytyi samaan hengenvetoon näyttämästä kuvaa omista vanhemmistaan. Päiväkirjan väliin tungetuissa, kahteen osaan revityn kuvan puolikkaissa seisovat toinen isä ja nainen tussilla vedetyt henkselit naamallaan.

Maria tarvitsi uuden perheen. Marco halusi suojella Mariaa, koska tyttö oli yksinäisistä pallontallaajista yksinäisin.

Marco ehdotti, että he menisivät kihloihin. – Heti konfirmaation jälkeen, hän hehkui. – Isä ja äiti riemastuvat, kun saavat tyttären.

Italiassa pojan morsiamesta tuli osa perhettä. Hän saisi kutsua appia ja anoppia vanhemmikseen.

Marian isä tuli konfirmaatioon. Ylpeänä Maria esitteli isälle uuden perheensä: Jeesus, Marco, padre ja madre.

Isästä tuntui, että hän menetti taas jotain, mutta jo viiden minuutin kuluttua hän oli unohtanut koko jutun. Työ maailman lasten terveyden edistämiseksi oli sittenkin tärkeintä.

Marian kahdeksantoistavuotissyntymäpäivänä tanssittiin häitä. Marco oli mittatilaussulhanen: kaksi vuotta vanhempi ja päätä pidempi. He olivat ihastuttava pari.

Maria oli neitsyt. Häyöynä oli ahdasta, sillä heitä oli satakaksikymmentä senttiä leveässä vuoteessa kolme: Jeesus, Maria ja Marco. Vähän siinä tönittiin, mutta lopulta Jeesus antoi periksi ja hämärtyi verta valuvaksi sydämen kuvaksi madren ja padren talon vierashuoneen seinälle.

Pian häiden jälkeen Marian isä osti nuorelleparille yksion, häälahjaksi. Maria kiitti kauniisti ja ajatteli, että isän työ maailman hädänalaisten lasten hyväksi oli nyt tuottanut hedelmää.

Isä on hyvä lahjoittamaan yksioitä, Maria mietti. Ottaisipa hän yhtä suvereenisti minut syliin ja kuivaisi räkäkyneleeni ruutupaitansa kaulukseen.

Tosin kaikkea ei voi saada. Maria otti asunnon ja maalasi sen keltaisella, ruskealla ja punaisella. Marco teki töitä isänsä firmassa ja tuli viideksi kotiin syömään pastaa ja bolognaisekastiketta. Maria kierteli kaupoissa ja osti pesänrakennustarvikkeita: tynyjä, tækkejä, mattoja, pehmeän sohvan ja kaksi nojatuolia.

Eräänä yönä rakastelusta vielä raukea Maria heräsi. Hänen alavatsaansa kihelmöi. Vatsanpeitteiden alla, kaiken keskellä pieni kovero ikään kuin henkäisi ja laajeni millimetrin sadasosan. Maria tunsu vetoa, häntä puistatti ja hän vetäisi untuvapeiton tiukaksi kääroksi ympärilleen.

Äkillisessä kiihkossa kiinnihuitaistujen ikkunaverhojen väliin oli jäänyt rako, joka päästi siivun valoa

huoneeseen. Valoviipaleessa keinui yksinäinen höyhen. Maria käänsi kylkeä, höyhen leijui hänen edessään, hän yritti tarttua siihen, mutta liian myöhään. Untuva leijui valosta pimeään, kylmälle lattialle.

Äkkiä Mariaa itketti. Hän yritti tarttua miehensä käteen, mutta Marco nukkui huolista vapaata, raskasta miehen unta.

– Minä synnytän pojan, ilmoitti Maria Marcolle aamulla.

– Nyt hetikö, Marco naurahti ja taputti vaimonsa litteätä vatsaa.

Ovi kolahti, ja mies oli poissa.

Maria ihmetteli, mistä lause oli hänen suuhunsa pujahtanut. Hän talletti sen kuitenkin sydämeensä.

Kuukauden kuluttua oli Marconkin uskottava, että Maria oli raskaana.

– Elämä on kuolemaan johtava sairaus, Marco mietti. – Elämä, synnytit kuoleman.

– Hulluja puhut, Maria nyyhkytti.

– Ei kun totta, Marco sanoi.

Marian mielestä italialaiset olivat omituisia.

Marco soitti madrelle ja padrelle ja pyysi heidät syömään. Vauvauutinen kasteli Marcon vanhempien posket. Maria ajatteli, kohta meitä on kuusi: Jeesus, madre, padre, Marco, minä ja poika.

Isälle hän kertoi vauvasta puhelimessa. Isä onnitteli, mutta muistutti samaan hengenvetoon maailman miljoonista orpolapsista.

– Olisitte voineet adoptoida, isä sanoi moittivasti.

Maria ajatteli, että isä itse olisi voinut aikanaan adoptoida hänet. Naistenlehden mukaan adoptiolapsista välitettiin keskimäärin enemmän kuin biologisista. Omat vain tulla putkahtivat maailmaan. Adoptoitu lapsi oli lahja ihmiseltä toiselle. Ihme tilanteessa, jossa kaikki muut keinot jatkaa sukua oli käytetty. Kuka ei ihmettä rakastaisi, jos ei muuten niin sosiaaliviranomaisten tutkivien silmien tähden.

Koska isä oli katsonut häntä silmiin, kuunnellut? Nyt se oli joka tapauksessa liian myöhäistä.

Kun Marian synnyttämisen aika koitti, hän otti laukunsa ja pakkasi siihen hammasharjan, käsivoiteen ja Raamatun. Marcolla oli veroilmoituksen teko kesken, mutta Marian pyynnöstä hän jätti paperinsa ja lähti rapsuttamaan autoa.

Sairaalassa oli täyttä, ja Maria kärrättiin käytävälle. Siinä hän supisteli kaiken kansan nähtävänä. Marcosta oli yhtä paljon hyötyä kuin miehistä yleensä. Lopulta Marian tuskat kävivät ylivoimaisiksi ja hän huusi kovaa. Silloin synnytyssalista vapautui paikka.

Synnytys oli nopea ja verinen. Maria tunsu, kuinka poika puski hänestä ulos. Hänestä tuntui, että hän repesi kahtia.

Oli entinen Maria. Sitten tämä uusi, pojan äiti.

Kätilö vei pojan, pesi sen ja kapaloi. Sillä aikaa Maria katsoi ja näki, että hänen edessään seisoa aasi, aasinvarsa ja lehmä. Vielä oli kolme miestä, jotka polvistuivat sängyn viereen.

Loisteputki jomotti katossa kuin suunnaton, eksynyt tähti.

– Onko lattia luututtu, kätilö kysyi kipakasti. – Nyt alkaa äidin ja pojan aika. Kolme perushoitajaopiskelijaa suoristivat selkänsä, keräsivät moppinsa ja siivouskärryt ja työntyivät kärryt edellä käytävään. Ovi sulkeutui heilahtaen heidän perässään.

Kätilö toi pojan, ojensi sen Marialle ja poistui.

Aika pysähtyi. Oli äiti, poika ja ikuisuus.

Mariasta tuntui samalta kuin silloin, kun mamma vielä eli. Kohtuullisen turvalliselta. Ja kuitenkin hän oli kuin paratiisin hedelmä, josta jo oli puraistuu.

Ruskea täplä laajenisi ja mädättäisi lopulta koko hedelmän.

Maria yritti kaikkensa ollakseen hyvä äiti, vaikka poika imi hänet uuvuksiin. Hän valvoi yöt ja kantoa itkevää lasta. Yksiö, isän lahja, oli vaihtunut kaksioksi, ja Marco muutti uutukaisen olohuoneen sohvalle nukkuamaan.

Miehen täytyi saada leponsa.

Mariasta tuli täysipäi(väi)nen äiti. Poika täytti hänen sydämensä ja sylinsä niin, että Jeesus ja Marco putosivat listalla kuin entinen liigajoukkue. Työpäivän jälkeen Marco poikkesi yhä useammin madren ja padren luo pastalle ja tuli kotiin seitsemän jälkeen, jos silloinkaan.

– Poika nukahti juuri, Maria sanoi. Sanoi samat

sanat joka ikinen ilta. Sitten hän istui sohvalle, tarttui kutimeensa ja antoi palaa. Puikot syöksivät kudeverkkoa kuin hämähäkkinaaraan takapää ja kohta Maria oli turvassa sen sisällä. Marco katsoi parhaaksi istua nojatuoliin ja avata televisio.

Hän ei halunnut puikkoa sydäntään lävistämään.

Olen laiminlyöty miesparka, Marco sääli itseään.

Olen ajautunut perheen periferiaan.

Hänen mielestään väite 'kukaan ei ole saari' oli perseestä. Hänet oli juuri kipeästi sahattu irti mantereesta ja heitetty valtameren armoille.

Television populaarin perheohjelman psykiatri selitti suu vaahdossa, miten nuoreen perheeseen helposti muodostuu kaksi kasvu-uraa, jotka pahimmassa tapauksessa eivät juuri risteä. Mitä pirua meidän yksityisasi-oita levittelee, Marco vainoharhaili ja sulki television. Maria vartioi mustasukkaisesti poikaa. Hän oli ohjelmoinut lapsen heräämään vasta kun Marco jo kaasutti töihin. Illalla penska (niin Marco sitä nimitti) jo nukui, kun mies tallusti sisään. – Paaviltakin irtoaa audienssi helpommin kuin tuolta kakaralta, Marco huusi.

– Ei se pojan vika ole, Maria puolusti.

Öisin poika imi Marian runsaita rintoja ja epäsi Marcon tien onnen kukkuloille.

– Mitä sanoisit vuorolappusysteemistä, niin kuin markettien lihatiskeillä, hän veisti kerran yksinäisen yön jälkeen.

Maria irvisti. Hän laski hanasta ison lasin vettä täyteen, tyhjensi sen ripseä räpäyttämättä ja röyhtäisi.

Moni asia loppuisi tästä talosta ennen kuin maito.

Huumori, tuo kuuluisa parisuhteen liima, lähti ja otti messiinsä parhaat kaverinsa välittämisen ja läheisyyden.

Marcolle ei jäänyt kuin jalometallista taottu kahle. Eikä se todistetusti miestä pidellyt.

Maria ei vuosiin huomannut, että hänen listansa olisi lyhentynyt. Edelleen hän laski iltaisin: Poika, poika, minä, Jeesus, madre, padre.

Tosin madren ja padren vierailut harvenivat kuin hiukset padren ohimoilta. He näkivät poikaansa melkein joka päivä. Pojanpoika oli sittenkin Marian omaisuutta. Maria tuoksui edelleen maidolle, vaikka poika oli jo viiden.

– Pääset Naperoimettäjät ry:n kunniajäseneksi, Marco heitti.

Marcosta alkoi uhota kaljan ja viskin yhdistelmä-

tuoksu. Parfyymi, josta oli vaikea sanoa, oliko siinä ripaus myskiä vai ei.

Maria oli äiti.

Marco oli mies.

Pojasta kasvoi pitkänhuiskea, teini-ikäinen vauva.

Maria halusi toisen lapsen. Toive ei toteutunut, sillä pojan lisäksi myös Marco oli lopullisesti hylännyt onnen kukkulat. Ei tullut lasta, tulivat unet. Sama kuvaelma yö yön perään kuin yleisön suosikki kaupunginteatterin näyttämöllä. Mariasta tuntui, että hänelle oli lahjoitettu kausikortti kysymättä, oliko hän kiinnostunut.

– Yy, kaa, koo, poika kävelee, raiteita pitkin taivaseen... Epärimmi pätkä tarttui korvaan ja soi päivällä Marian päässä.

Marian isä, joka oli vihdoinkin jättänyt maailman hädänalaiset lapset uuden idealistin harteille ja heittäytynyt eläkkeelle, soitti lähes päivittäin.

– Sinä et hiihtämisestä välitä, ethän, Maria? Tähän kysymykseen päättyi jokainen puhelu, oli sitten joulukuuhannus.

Maria vakuutti joka kerta, ettei hän edes omistanut suksia.

Isä oli tulossa vanhaksi varhaisessa iässä, Maria ällistyi. Niin saattoi käydä ihmiselle, jonka ajatukset kiersivät kehää.

Äidistä ei ääneen puhuttu.

Marian lista, kun poika oli kaksikymppinen: Poika, minä, isä. Jeesus oli pudonnut kelkasta huomaamatta kuin myös Marco, joka uuden naisen löydettyään oli jättänyt kaksoiselämän virallisesti taakseen ja eronnut Mariasta.

Madre ja padre kyllästyivät Suomen kylmiin talviin ja palasivat Italiaan.

Poika kävi ammattikoulun puuseppälinjan ja valmistui, vaikka vasara tuskin pysyi kädessä. Mieluummin hän haaveili ja kirjoitti runoja, maalasi taivasten valtakuntia laajoille kankaille. Hänelle ei tahtonut löytyä työtä. Keran hän pääsi rakentamaan taloa, mutta se sortui, vaikka oli tuskin harjassa. Kukaan ei sen jälkeen tarjonnut hänelle mitään tekemistä elämässä.

Marian isä kuoli. Hautajaiset olivat pienet ja intiimit. Yksikään maailman entisistä hädänalaisista lapsista ei tul-

lut itkemään ja kiittämään isän haudalle. Maria sai kovasti ponnistaen puristettua yhden, sipulisen kyyneleen. Enkelit olivat jämptiä väkeä, kuten tuo Marian eteen vuosia sitten tömähtänyt. Ei tullut toista kertaa, eikä Maria sitä edes odottanut.

Tuskin muisti koko siipiniekkää.

Yöt kävivät levottomiksi. Marialta alkoivat yöpaidat kostua.

– Kokeillaan hormonikorvausta, gynekologi ehdotti. – Joskus vaihdevuodet tulevat varhain. Eräällä potilaallani aallot alkoivat loiskia heti kolmekymppisten jälkeen.

Maria haki apteekista laastaria ja geeliä. Hikoilu väheni, mutta ei kokonaan loppunut.

Kiskot lauloivat unien ovilla.

Eräänä yönä Maria kävi suihkussa, pujahti kuivaan paitaan ja polvistui runkopatjan eteen ja sanoi:

– Ota tämä pois, jos mahdollista.

Ei ottanut.

Pojan huone oli jo tyhjä.

Aamulla kello seitsemän oven takana seisoi virkapukuinen mies.

– Oletko sinä Maria, mies kysyi. Maria nyökkäsi.

– Kuuluuko tämä laukku sinun pojalle? mies jatkoi. Maria katsoi reppua. Kyllä, se oli hänen poikansa.

– Se löytyi radan varrelta. Olen pahoillani, mies sanoi. – Soitamme, kun voit tulla tunnistamaan. Voi tosin olla vaikeaa, mies mutisi kuin itseksensä ja käveli pois.

Maria jäi ovelle seisomaan. – Oliko se Pendolino?

– Ihan IC vaan, kuului vaimea vastaus alhaalta.

Rappukäytävästä sammui valo. Yksinäinen höyhen leijaili eteisestä rappuun tunkevassa valokiilassa. Maria pyydysti sen ja talletti sydämeensä.

Yksikin nimi vielä, ja minä olen yhtä kuin kuollut, Maria mietti pojan hautajaisten jälkeen.

Mutta en vielä.

Maria kirjoitti paperille sanan 'minä'. Sitten hän taitteli paperin yöpöydän laatikkoon.

– Jos vuoden päästä pystyn lukemaan tuon, olen hengissä. Jos olen hengissä, olen selvinnyt.

Maria alkoi pestä. Hän veti kaapeista ja laatikoista, ikkunoista, seiniltä ja lattioilta kaiken irtotekstiilin ja pesi. Pyykkikone lauloi puoli vuotta. Hän ripusti kai-

ken kuivumaan niin rutussa kuin mahdollista.

Toisen puoli vuotta hymisi silitysrauta, ja silitti kai-
ken kuin uudeksi.

Vuoden kuluttua Maria rutisti yöpöydän laatikosta
löytyneen paperin ja heitti roskiin. Listojen aika oli
lopullisesti ohi.

Oli helppo hengittää.

Hän kehysti pojan valokuvaksi lipaston päälle ja kat-
soi sitä, kun siltä tuntui.

Se oli kaunis, mutta aavistuksen epätarkka kuva.

Hämmästyksekseen Maria huomasi, että jokin hä-
nessä edelleen uskoi enkeleihin, vaikka karkeasti ottaen
elämä tuntui olevan edessäpäin.

© *Urpua Leena Grönroos* 2007

Kirjoittajasta

Novellieni lähtökohtana on usein tositarinan siemen,
jonka ympärille kudon fiktiivisen verkon.

Minua kiinnostavat toinen todellisuus, uien maail-
ma, absurdi, musta huumori.

Minua on kuvailtu kirjalliseksi kameleontiksi.
Vaihdan lajista ja tyylistä toiseen, enkä menisi takuu-
seen tarinoideni ”puhtaudesta”. Minua ei ensi sijassa
kiinnostakaan tietty lajityyppi, vaan se selittämätön,
joka ihmistä ympäröi. Lähtökohtaisesti realistiset ker-
tomukseni sukeltavat yleensä jossakin vaiheessa, täysin
yllättäenkin, selittämättömän pinnan alle ja muuttuvat
hallituksi kaaokseksi. Novellejani voisi kai lähinnä ku-
vata sanalla outo.

Olen perheenäiti ja aloitteleva freelance-toimittaja,
kirjoitan Vaasan Ikkuna -kaupunkilehteen sekä kirjal-
lisuusarvosteluja Vasabladetiin. Koulutukseltani olen
humanisti ja opiskellut mm. kieliä ja yleistä kirjallisuus-
tiedettä. Kirjoittamista olen opiskellut Vaasaopistossa,
ja tekstejäni on julkaistu mm. opiston antologioissa.

Tietokoneeni kovalevyllä lymyää pian pari vuotta
työstämäni ja kirjoittajaryhmässäkin osin koeteltu ro-
maaninpoikanen, josta ei aina tiedä onko se tarua vai
totta.

Kirjoittajan saatesanat novelliin ”Marian ilmestys”

Näin joitakin vuosia sitten ihastuttavan, vuosikymme-
niä vanhan valokuvan nukkuvasta lapsesta. Lapsi, pieni
tyttö, uhkui nukkuvan levollista luottamusta ja näytti
olevan kaiken pahan ulottumattomissa.

Kuva ei jättänyt rauhaan. Pohdin tytön mahdollista
kohtaloa, ihania mutta myös kauheita asioita, jotka
häntä vääjäämättä odottivat. Syntyi ”Marian ilmestys”.

Minua kiehtoo ajatus kohtalosta. Novellin enkelin
avulla pohdin, ovatko ihmisen elämänvaiheet ikään
kuin käsikirjoitus, jota seurataan.

Enkeli ei tässä kertomuksessa ole kaikkivoipa suo-
jelusenkeli, joka taluttaa lapset turvallisesti kuohuvan
kosken yli. Se ilmestyy alussa, kertoo asiansa ja väistyy
sitten taustalle leijuviksi höyheniksi.

Realismin tasolla novelli kuvaa perheen monimut-
kaisia ja vaikeitakin ihmissuhteita. Olen kuitenkin käsi-
tellyt tapahtumia itselleni tyypilliseen tapaan absurdin,
surrealismin ja huumorin kautta.

Novellin keskushenkilö Maria tarrautuu toisiin,
mutta joutuu lopulta luopumaan kaikista. Hänen listal-
leen jää yksi nimi. Sen kanssa on elettävä.

Valmiin novellin monet viittaukset Raamatun ker-
tomuksiin yllättivät itsenikin. Olematta uskonnollinen
myönnän, että enkelin ilmestyminen on ihme. Länsi-
mainen uskonnollinen perintö ja myytit elävät meissä
vahvoina, elämänkatsomuksesta riippumatta.

Urpua Leena Grönroos

ATOROX = PALJON TEKSTIÄ + TYLSÄÄ KERRONTAA + BORGILINTUJA

Tiina Raevaara

Atorox-palkinto myönnetään vuosittain parhaalle edellisvuonna julkaistulle suomalaiselle scifi- tai fantasianovellille. Palkinnon myöntää Turun Science Fiction Seura ry. (TSFS), ja ehdokasnoveilit kaavitaan kasaan paitsi scifi/fantasiapiirien omista lehdistä, myös vuoden aikana ilmestyneistä novellikokoelmista ja -antologioista. TSFS sai listattua viime vuodelta lähemmäs sata novellia, ja niistä kaksikymmentäneljä valittiin varsinaisiksi palkintoehdokkaiksi. Esikarsintaan sai halutessaan ottaa osaa jokainen, mutta lopullisesta voittajanovellista päättävät rekisteröityneet raatilaiset, jotka sitoutuvat lukemaan kaikki ehdokasnoveilit. Raatiin kelpaa sinänsä kuka tahansa innokas lukija.

Tämä artikkeli keskittyy pitkälti pohdiskelemaan sitä, mitkä ovat ainekset, joilla novelli pärjää Atorox-äänestyksessä – tai ylipäätään päätyy ehdokaslistalle. Artikkelia voi siis lukea paitsi ehdokasnovellien esittelynä ja arvosteluna, myös ”How to write an Atorox” -tyyppisenä kirjoitusoppaana. Kirjoitukseni kuvailee Atorox-ehdokasnoveleja paitsi sisällöllään, myös muodollaan: se on rön-syilevä, värikäs ja ennen kaikkea pitkä. Teksti on myös melko viimeistelemätöntä.

Ideat jyräävät ehdokasjoukossa

Kirjailija **Orson Scott Card** on hahmotellut *m.i.c.e.*-säännön, jolla kirjoittaja voi muistuttaa itselleen, millaista tarinaa on kirjoittamassa. Tekijä voi korostaa tarinansa ympäristöä (*milieu*), *ideaa*, hahmoja (*characters*) tai tapahtumia (*events*), mutta ei onnistuneesti näitä kaikkia. Scott Cardin mukaan kirjoittajan täytyy jo tarinaa aloittaessaan tehdä valinta ja pysytellä siinä. ”Puuttuva” elementti luodaan läsnäolevilla vahvoilla elementeillä: esimerkiksi ideanovellissa idea itse luo usein myös ympäristön. Esimerkiksi **Asimovin** *Ikuisuuden loppu* tai *Itse jumalat* ovat hyviä esimerkkejä idean varaan rakentuvista tarinoista, kun taas ympäristö ja tapahtumat korostuvat

muun muassa **Tolkienin** tuotannossa.

Scifi ja fantasia ovatkin pitkälti jatkaneet tällaista jakoa yllämainituista klassikoista lähtien nykykirjallisuuteen saakka. Scifi rakentuu ideoiden varaan, ja fantasiatarinat luottavat ympäristökuvaukseen tai eepisiin kohtaloihin. Eräällä tavalla tästä on tullut jopa peruste, jolla Atorox-noveilitkin voi luokitella kahdeksi erilliseksi genreksi. Teksti, joka ei sovi kumpaankaan (esimerkiksi vahvan henkilökuvauksen takia), voidaan luokitella vaikkapa maagiseksi realismiksi. Vahva henkilökuvaus on mainstream-kirjallisuudessa arvostetumpaa kuin vaikkapa ympäristökuvaus; ehkä siksi maagista realismia pidetään yleisesti salonkikelpoisempaa kuin scifiä tai fantasiaa.

Vuonna 2004 Atoroxilla palkittu Usvan päätoimittaja **Anne Leinonen** on nyt ehdokaslistalla mukana kolmella omalla ja yhdellä yhteistyönovellilla. *Toisinkainen* on onnistunut kuvaus ihmismiehen ja avaruusolion suhteesta, ihmisen ja vieraan lajin kulttuurien törmäyksestä sekä erilaisten halujen ja tavoitteiden ristiriidasta. Novelli kertoo tarinan avaruusolion näkökulmasta. *Toisinkaisella* on ansioita, joihin harva Atorox-ehdokas yltää: siinä scifi ponnistaa sisällöstä muotoon saakka. Leinosen käyttämä ”outoutettu” kieli tukee hienosti itse tarinaa. *Hiekkameren jumalat* esittelee puolestaan melko tavanomaisen scifimaiseman, luonnonvoimien riepottaman hiekkapeitteisen planeetan. Myös novellin kulminaatiopiste, vieraan avaruusaluksen löytäminen eristyneen heimon jumalien asuinsijoilta, on käytetyn oloinen ratkaisu. *Koska he olivat liian pyhiä* kertoo maailmasta, josta naiset ovat yhtäkkiä hävinneet. Novellin kertoja on nuori nainen, joka säilyttääkseen itsemääräämisoikeutensa tekeytyy mieheksi. Novelli aloittaa vahvoilla provokaatioilla: harvoja, keinokohduissa kasvatetuja pikkutyttöjä säilytetään erityisissä laitoksissa. Heitä himoitsevat ja heidän suvunjakamisestaan päättävät heidän omat isänsä ja veljensä.

Leinosen ja **Petri Laineen** yhteisnovelli *Kuvat eivät valehtelee* esittelee erään (tosin kuvitteellisen) Neuvosto-Venäjän ihmeellisistä aikaansaannoksista: todellisuudenpäivityskoneen. Kyseisellä masiinalla epätoivotut ihmiset ja teot voidaan poistaa tuosta vain. Mutta kuten muutkaan itänaapurimme keksinnöt, tämäkään ei toimi ilman ongelmia. Vaikka idea on hyvä ja toteutuskin ihan kelvollinen, tarinan logiikkaa on hieman vaikea seurata, ja kokonaisuus jää siksi sekavaksi.

Petri Laine on mukana ehdokaslistalla myös omalla novellillaan *Les Morts Dansant*, joka on **Poe**-vaikutteinen merirosvotarina. Kuten monesti Laineen teksteissä, tätäkin rasittaa hämäre aiemminluetun tunne. Novelli on perinteistä kauhua kirouksineen ja luostareineen.

Natalia Laurila on yksi mielikirjoittajiani. Harvalla rutinoituneellakaan kirjoittajalla (tai edes kirjailijalla!) on näin omanlaisensa tyyli tai näin ”epäsuomalaisen” runsasta ja värikästä tapahtumien, ihmisten ja ympäristön kirjoa. Laurilan ehdokasnovellit *Kaikki mitä rukoilin* ja *Yksi pieni musta langanpätkä* ovat molemmat vahvojen naisten tarinoita, joissa kieli, henkilöt, ympäristö, tapahtumat ja spekulatiivisuus kietoutuvat yhtenäiseksi, mutta monisyiseksi kudelmaksiksi. Tosin Kaikki mitä rukoilin -novellissa ei sinänsä ole mitään scifi- tai fantasiaelementtiä; eikä sellaiseksi varmaankaan riitä se, että kirjoittaja ilmoittaa (novellin ulkopuolella) tarinan tapahtuvan jossain muualla kuin Maassa.

Muunkin lukemani Laurilan tuotannon perusteella tarinoiden loppu on usein hänelle ongelmallinen. Tiheä henkilöiden ja tapahtumien vyyhti uhkaa kliimaksia kohti kiihtyvässä vauhdissa sotkeentua pahasti. En tiedä, mikä toisi ongelmaan ratkaisun: värikkyydestä ja henkilöiden moninaisuudesta olisi tylsä karsia. Ehkä taikakeinoa ei olekaan, vaan pelkkä entistä huolellisempi tapahtumien jäsentely, motivointi ja viimeistely riittäisivät tuomaan tarpeeksi selkeyttä.

Hannu Rajaniemi herätti viime vuonna ansaittua mielenkiintoa hyvin postmodernilla novellillaan *Isännän ääni*. Nyt Rajaniemi on saanut ehdokaslistalle tarinan *Elegia nuorelle hirvelle*. Se jatkaa *Isännän äänen* linjoilla, sijoittuu mahdollisesti samanlaiseen maailmaankin: tekstissä sekoittuvat antropomorfiset eläimet, nanotekniikka, kvanttiteoria, konejumalat, borgilinnut – ja jopa juna. Siis kaikki elementit, mitä suomalaisessa spekulatiivisessa fiktiossa on viime vuosina nähty. Novellin huono ilmaisu ja ontuva kerronta vievät terää

lukukokemukselta. Tekstissä on paljon turhaa sanahelinää, ”koodia joka kehräsi itsensä molekyylinkokoisissa timanttivärttinöissä”, johon lukijan mielenkiinto takeruu. Rajaniemi ahtaa samoille liuskoille niin ”marja-olennon”, ”ruttojumalat”, ”roskapostizombiet”, ”Mustanaamion”, ”naniitit”, ”ihmemaat”, ”narniat” kuin ”tyhmän luolamiehenkin”, ja lukijan pitäisi pystyä ymmärtämään, mitkä näistä asioista ovat konkreettisia tai merkityksellisiä ja minkä arvo on vain kuvainnollinen.

Samantapaisesta runsaudenpulasta ja semanttisesta hämäryydestä kärsii **Paula Susitaipaleen** *Toimikas*. Se on sinänsä tehokkaan tiivis kertomus taianomaista kangasta kutovasta nuoresta naisesta. Novellin värikäs ja naiskeskeinen ilmapiiri tuo mieleen Natalia Laurilan tekstit. Toteutus vaatisi kuitenkin kunnon kevätsiivouksen, jossa ylimääräiset adjektiivit, kirjoitusvirheet ja epämääräiset ilmaukset poistettaisiin.

Boris Hurtta pysyttelee tapansa mukaan perinteisessä tarinankerronnassa. Sen taidon hän kyllä osaa; hänen teksteissään on aina samantapaista viehättävyyttä kuin vaikkapa **Christien** dekkareissa. Hurtan kahdesta ehdokkaasta *Salakuljettajan tytär* iskee minuun kovempaa kuin *Puut kuin purjeet laivan*. Edellisessä tarina (päähenkilön luokse muuttavalla salaperäisellä naisella on ikäviä taikavoimia) on ehkä kuluneempi kuin jälkimmäisessä (pienen kylän höperöt vanhukset ovatkin aikamatkustuskansaa), mutta novellina *Salakuljettajan tytär* on ehyempi ja onnistuneempi kuin hieman sekava ja viimeistelemätön *Puut kuin purjeet laivan*.

Carita Forsgrenin novelli *Fyto ja Ygg* kertoo naisesta, joka viehättyy kaikesta elävästä: miehistä, naisista ja erityisesti kasveista. Hänet värvätään koehenkilöksi tutkimukseen, jossa pyritään saamaan yhteys avaruudesta tulleseeseen, Yggdrasiliksi nimettyyn puumaiseen olentoon. Päähenkilö Fyto onnistuukin luomaan varsin ruumiillisen yhteyden Yggiin, ja yhdessä parivaljakko laittaa järjestyksen maapallolla uusiksi. Tarina on kiehtova ja toteutus kaunis, ja novelli onkin yksi omista suosikeistani.

Viime vuoden Atorox-kaksoisvoittajalta **Jenny Kangasvuolta** on ehdokkaana kaksi novellia. *Yhtä kohtua puoliksi yksin* on puhdas ideanovelli, jossa ihmiset syntyvät ja elävät säännönmukaisesti siamilaisina kaksoina, yhteenkasvaneina. Päähenkilöiden raskaus, jossa kaksi sikiötä eivät olekaan kiinni toisissaan, herättää ympäristössä paheksuntaa ja uteliaisuutta. *Sudenkulku*

on puolestaan hieman erilainen teksti, mitä olen tottunut Kangasvuolta lukemaan. Novellissa häitä viettävät perheet muuttuvat susiksi, koska kieltävät rähjäisiä kiertolaisia osallistumasta pitoihin. Tarina mukailee kansantarua ja poikkeaa tematiikaltaan Kangasvuon usein lisääntymisen ja ruumiillisuuden ympärillä pyöriviltä muista teksteistä. Molemmat novellit jäävät kuitenkin vaisuiksi ja yllätyksettömiksi.

Petri Salinin *Jäänyt Kokyto* on Suomen kansalais-sodan tapahtumia pyörittelevä vaihtoehtohistoria, jossa päähenkilöä ajaa eteenpäin salaperäinen tehtävä ja sisältä kumpuava toivottomuus. Novellin aloittaa groteski kuvaus Tammerkoskessa kelluvista vainajista. Novellissa onnistuneinta on ahdistavan epätoivoinen tunnelma, jota tapahtumat ja henkilöt onnistuneesti ympärilleen luovat. Tarina jää kuitenkin kohtalaisen tylsäksi, eikä lopun ”yllättävä paljastus” riitä tuomaan tarpeeksi suurta ahaa-elämystä.

Juha-Pekka Koskinen on tuottelias romaanikirjailija ja novellisti. Hänen tuotantovauhdillaan kirjoittamisen rutiini alkaa luultavasti väkisinkin heijastua teksteihin. *Kellastunutta ruohoa* ja *Sydänystävä* ovat molemmat pakottomasti eteneviä ja onnistuneihin henkilöhahmoihin nojaavia ”tapahtumanovelleja”. Varsinkin *Kellastunutta ruohoa* on tiheätunnelmainen ja hyvin koskettava. Kaiken kaikkiaan kaipaisin Koskiselta vielä jonkinlaisia syvempiä teemoja ja rohkeita rakenteellisia ratkaisuja.

Miina Supisen *Alkumereen* on idealtaan onnistunut tarina maailmasta, jossa ulkonäköä muokataan biologisia rajoja uhmaten ja äärimmäistä yksilöllisyyttä tavoitellen. Novellin keskeinen hahmo, nuori nainen, liittyy ”alkukotia” valtameressä tavoittelevaan lahkoon ja leikkauttaa itsensä merenneidoksi. En tiedä, miksi minua ärsyttää novellin nuorisokirjamainen ote (ei minulla ole mitään nuortenkirjallisuutta vastaan!), mutta tarinaltaan ja toteutukseltaan *Alkumereen* on yksi novellijoukon eheimmistä. Siinä on myös yksi joukon koskettavimmista kohtauksista: muodonmuutoksen kokeneen nuoren naisen henkäyksenheikko epärointi juuri ennen lopullista askelta. Henkilöt elävät uskottavina novellin alusta loppuun saakka.

Tuomo Jäntin *Aachenin aikakirjat* on eräs suosikkiehdokkaistani. Tarinan päähenkilö, kirjallisuustoimittaja, toteuttaa omaa kohtaloaan kirjoittamalla artikkeleita kirjasta, jossa samanniminen toimittaja kirjoittaa samalla tavoin läpi yön juttua samannimisestä kirjasta. Kyseisen

kirjan tekijä on luonut ympärilleen aivan eriskummallisen imagon ja tuotannon. Novellia voisi parantaa laa-
taamalla kliimaksikohtiin enemmän tehoa ja terävyyttä, mutta kaiken kaikkiaan *Aachenin aikakirjat* on jo nyt aivan erinomainen.

Tytti Heikkisen *Theov* nojautuu vaihtoehtotodellisuus-ideaan. Kuten niin monessa muussakin tekstissä, tässäkin sekavuus ja viimeistelemättömyys hankaloittavat tarinan ja sen logiikan seuraamista. Ideanovellille on kovin välttämätöntä, että se keskeinen idea tulee ymmärretyksi. *Theovissa* on kuitenkin jonkinlaista haikkea surrealismia, joka on mitä ilmeisimmin viehättänyt tarpeeksi montaa ihmistä.

J.K. Miittisen novellien teemat liittyvät usein lisääntymiseen. Niin nytkin: *Raskautetussa* mies huomaa olevansa raskaana, ja alkujärkytyksen jälkeen kivespusien uumenissa hautuvasta jälkikasvusta tulee elämän tärkein asia. Päähenkilön mielenliikkeet kiehtovat, itse tarina on ihan ok, teksti on viimeisteltyä ja sujuvaa. Mutta jostain syystä tällaisia lisääntymisjuttuja käsitellään suomalaisessa spefissä hirveän paljon, ja sinne ruuhkaan *Raskautettu* hukkuu – vähän niin kuin Kangasvuon *Yhtä kohtua puoliksi yksinkin*.

Juhani Havukaisen *Yksi säde aurinkoa* on monella tapaa poikkeuksellinen ehdokas: se on lyhyt, viitteellinen, nopeasti näkökulmaa vaihtava ja luottaa enemmän onnistuneeseen ilmaukseen kuin spefi-elementtien vyörytykseen. Kuten kirjoittaja itsekin on todennut, novellista voisi poistaa osia tai toisaalta lisätä niitä kokonaisuuden sinänsä muuttumatta. Kuitenkin jotain puuttuu – ehkä varsinainen kliimaksi? Pidin novellista paljon, mutta ihmettelen suuresti, jos se tulee pärjäämään äänestyksessä.

Kari Tossavaisen *Myria* on surrealistinen kertomus virkamiehestä, joka viettää vapaapäiväänsä rannalla, kaipaa rakastettuaan ja valittelee joka puolelle byrokra-tisoituneeseen yhteiskuntaan tunkeutuneita hyönteisiä. Onkohan tunnelman osaset haettu aina Kafkalta asti? Novelliin on vaikea päästä sisään, kieli on kapulaista ja ajatuksenkulku koukeroista, mikä sinänsä toisaalta sopii novellin tunnelmaan. Alun vaikeus vaihtuu kuitenkin kiehtovuudeksi. Itse Myrialle olisin kaivannut suurempaa, jollain lailla ratkaisevaa roolia novellissa – onhan hän kuitenkin saanut kunnian päästä novellin nimihenkilöksi. Tosin ”Myria” muistuttaa niin paljon ruotsin sanaa ”myra”, että hänen olemukseensa taitaa sittenkin

liittyä jotain käänteentekevää. Mutta saako nimi olla ainoa johtolanka?

Marko Hautalan *Minä perhonen, sinä Morfeus* on ahdistava kuvaus naisesta, joka osallistuu unenhallintakurssille oppiakseen hallitsemaan siten elämäänsä ylipäättäänkin. Novelli toimi kohdallani vasta toisella lukukerralla: ensimmäisellä kerralla se tuntui sekavalta ja vaisulta. Vasta uudestaan luettuna nyanssit ja hitaasti hiipivä surrealistinen kauhu pääsivät oikeuksiinsa.

Tiivistettynä: omat suosikkini ehdokasjoukosta ovat *Aachenin aikakirjat*, *Toisinkainen*, *Fyto ja Ygg*, *Myria*, *Minä perhonen, sinä Morfeus*, *Kellastunutta ruohoa*, *Yksi pieni musta langanpätkä*, ja *Alkumereen*. Mutta koska makuni ei ennenkään ole vastannut fandomin keskimääräistä makua, voi olla, etteivät edellä mainitut päädy lähellekään kärkeä. Sori vaan, kirjoittajat!

Mielikuvitusta vain sisällössä

Itselleni tämä on ensimmäinen kerta, kun luen kaikki Atorox-ehdokkaat tai ylipäättään tutustun lyhyen ajan sisällä näin suureen määrään suomalaista spekulatiivista fiktiota. Ehdokasnovelleja leimaa jonkinlainen runsauden ryöpytys: vahvoja, sinänsä hyviä ideoita on useampia jokaista novellia kohti. Ideoiden lisäksi on värikkäitä ympäristöjä, värikkäitä hahmoja, värikkäitä tapahtumia. Tämä tuntuu olleen pääsyvaatimuksena loppuliselle ehdokaslistalle: vähäeleiset, puhdaslinjaiset ja (suoraan sanottuna) lyhyet novellit loistavat poissaolollaan. Suomalaisen novellistiikan sisällä ”atorox-tyypin” novellit ovat aivan oma lukunsa. Jo pituus rajaa ne pois vaikkapa **Martti Joenpolven** novellikilpailusta, ja harva mainstream-lehti suostuisi tällaisia julkaisemaan. Useissa novelleissa on sisällöllisiä elementtejä jopa romaanin tarpeisiin. Esimerkiksi Forsgrenin *Fyto ja Ygg* kasvaisi helposti pienenisromaaniksi vain henkilöitä syventämällä, luomalla muutamia suvantokohtia ja tihentämällä vastavuoroisesti jännitettä kliimaksikohdissa. Novellina laittaisin siihen loppupisteen jo nykyisen puolivälin tienoille.

Novellien sisällöllinen runsaus ei näy muodossa tai kerronnassa. Aikarakenteita ei rikota eikä näkökulmilla leikitellä. Tämä on harmi: pitkissä novelleissa tällaiseen olisi varaa. Suuri osa Atorox-ehdokkaista on tylsää luettavaa. Kun scifi-idea tai fantasiamaailma lätkäistään esille heti ensimmäisellä liuskalla ja loppunovelli on

pelkkää ideaa tai maailmaa tukevien tapahtumien auki-lukemista, ei lukijalle jää muuta roolia kuin passiivinen kyydissä istuminen.

Esimerkiksi Hannu Rajaniemen *Elegia nuorelle hirvälle* on sinänsä kiehtova seos eepistä jumaltarinointia ja teknistieteellistä dystopiaa, mutta tarina kerrotaan kuitenkin tylsästi yhden kertojan näkökulmasta, aikajärjestyksessä alusta loppuun, lähes askel askeleelta. Carita Forsgren on oikeastaan ainoita, joka uskaltaa edes hieman rikkoa perinteistä kerrontatyyliä. Myös Marko Hautalan *Minä perhonen, sinä Morfeus* leikittelee minän ja hänen, unen ja toden välillä. Leinosen *Toisinkaisessa* ”outo” kielenkäyttö tukee upeasti muutenkin onnistunutta scifitarinaa, ja Havukaisen *Yhdessä säteessä aurinkoa* on puolestaan suomalaiselle spefinovellille epätavallista näkökulman ja tapahtumahetken nopeaa vaihtelua.

Toisaalta rohkeiden kokeilujen tai mielikuvituksen puutteesta ei pidä syyttää kirjoittajia, vaan äänestäjiä. Atorox-ehdokaslistan perusteella suomalaisen spefin lukija tuntuu arvostavan pitkää tarinaa, helppotajuista muotoa, scifi- ja fantasiaelementtien (eli Scott Cardin *ideoiden* ja *ympäristön*) moninaisuutta. Maailmalla suosittua kerronnallista kokeilua ei suomalaisessa sci-fissä näe – tai näkisi tietysti, jos lukijat niin haluaisivat. Kokeneet kirjoittajat jumiutuvat helposti toistamaan itseään, jos huomaavat tekstinsä toimiviksi ja lukijakuntaan uppoaviksi. Miksi riskeerata tarjolla olevaa menestystä kummallisilla kokeiluilla? Vai kompastuvatko ne kokeilevat tekstit jo Portin bubbling under -listaan tai lehtien julkaisukynnykseen? Johtuuko ilmiö kysynnästä vai tarjonnasta?

Atorox-äänestyksessä pärjäävät perinteisesti fandomin jo hyvin tuntemat kirjoittajat sekä toisaalta Porttikilpailussa palkitut novellit. Vaihtuvuus menestyjien joukossa on vähäistä: esimerkiksi viime vuoden Atorox-kärkikymmeniköstä vain kaksi kirjoittajaa ei ollut sijoittunut aiemmin kymmenen parhaan joukkoon. Tämänvuotisista kahdestakymmenestä neljästä ehdokasnovellista vain seitsemän on sellaista, jonka kirjoittaja ei ole ollut viiden edellisen vuoden aikana Atorox-kärkikymmenikössä.

© Tiina Raevaara 2007

Atorox-ehdokasnovellit 2007 ja niiden julkaisupaikat:

Kosmoskynä 4/05

Miina Supinen: Alkumereen

Portti 1/06

Anne Leinonen: Toisinkainen

Boris Hurtta: Puut kuin purjeet laivan

Tuomo Jäntti: Aachenin aikakirjat

Portti 2/06

Carita Forsgren: Fyto ja Ygg

Hannu Rajaniemi: Elegia nuorelle hirvelle

Petri Laine ja Anne Leinonen: Kuvat eivät valehtele

Portti 3/06

Boris Hurtta: Salakuljettajan tytär

Jenny Kangasvuo: Yhtä kohtua puoliksi yksin

Petri Salin: Jäätynyt Kokytos

Portti 4/06

Tytti Heikkinen: Theov

Spin 1/06

Petri Laine: Les morts Dansant

Spin 2/06

Kari Tossavainen: Myria

Paula Susitaival: Toimikas

Tähtivaeltaja 3/06

Juha-Pekka Koskinen: Kellastunutta ruohoa

Usva 1/06

Marko Hautala: Minä perhonen, sinä Morfeus

Natalia Laurila: Kaikki mitä rukoilin

Usva 2/06

Jenny Kangasvuo: Sudenkulku

Juha-Pekka Koskinen: Sydänystävä

Natalia Laurila: Yksi pieni musta langanpätkä

Usva 3/06

J.K. Miettinen: Raskautettu

Usva 4/06

Juhani Havukainen: Yksi säde aurinkoa

Valkeita lankoja, WSOY 2006

Anne Leinonen: Hiekkameren jumalat

Anne Leinonen: Koska he olivat liian pyhiä

